

Свеска IX. и X.

Сарајево, септембар и октомбар 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

† Дионисије V.

Архијепископ Константинопољски, Новог Рима и Васељенски патријарх.

(Рођен 22. марта 1820. — Умр'о 13. августа 1891.)

Послије деветодневног тешког боловања преминуо је и предао свој дух Господу Богу овај велики јерарх и патријарх Васељенске цркве и престола у Цариграду.

У личности овога поборника, православна црква изгубила је достојна напљедника толиких патријара, који су украшавали Васељенски престо у Константиновом граду — у Цариграду.

Милијонима православни душа жали овог општељубљеног пастироначалника, узор старца и патријарха; а на по се толике епархије оплакују га, које подпадају под управу цариградске патријаршије, међу којима је и православна српска црква у Босни и Херцеговини. А има га и рашта жалити: јер то бијаше неуморни радник и прави војин Христов у Винограду Господњем; јер то бијаше одлучни челик

карактер и браник православља и православне цркве, коју од колебајући валова у данима лукавим сачува и одржа ону познату јуначку борбу лањске године за непобитна права њена, тако да је и са самом Портом долазио у опријеку. „И ако није постигао све оно, што је и како је хтио, понио је у гроб увјерење, да је са своје стране учинио све, што је и требао и могао, а понио је и наду, да ће она праведна ствар, коју је он заступао, кроз кратко вријеме морати побједити и црква бити сачувана од лукави непријатеља по изједи Спаситеља нашег: „Да и врата адава неће јој одољети.“

* * *

Покојни патријарх рођен је у Једрени 22. марта 1820. год. Основну школу и гимназијске науке учио је у родноме мјесту код професора Константина Корде у школи

Кидоније а богословске науке свршио је на острову Калки. По свршетку школовања у 20 години позват је као учитељ од ондашње управе школске у мјесто „Саранда Еклизје“ (што ће рећи 40 цркви), гђе је учитељ био 8 година; послје тога премјештен је за учитеља у Димотоку, и бавећи се ту 3 године рукоположи га 1849. год. за јерођакона Митрополит демотички Мелентије. По смрти Митрополита Мелентија премјештен буде у Трново код Митрополита Неофита касније салунског, гдје се бавио код истог само 10 мјесеци, јер је био принуђен отићи у мјесто његова рођења ради поправке порушеног здравља. Пошто се опоравио у здрављу, позову га у Цариград, и ту на захтијев патријарха Антима буде прибројан у свиту патријаршески архиђакон. У другом патријаршеству Антимовом а послје и при патријарху Герману, послужио је ревностно патријаршију и св. Синод, те га за заслуге његове поставе за великог протосинђела а након неког времена изабере га св. Синод а патријарх Кирил рукоположи га за епископа 1858. на епархију острова Кандије (Крита), гдје је богоугодно паствовао не мало 10 година. Као епископ у овој епархији, због немира и буна претрпιο је много бурни дана, и ушљед тога био је принуђен оставити је и премјестити се у епархију митрополије у Демоници, у којој је био пуних 5 година. По захтјеву православних Хришћана премјештен је у Једрепу; по због ондашњих немира и буна, које се не би могле догодити ни у 15 вијеку, доста је претрпιο и страдао, заслуживши мученички вијенац, борећи се за права своје православне цркве. Свети Синод и патријаршија одликовали су га премјештајем на управу историчке митрополије у Никеју, гдје је послужио цркву

и народ 5 година, а послје тога на топлу жељу и захтјевање православног народа по други пут повјерена му је митрополија у Једрепи, гдје је поново у бурним данима на тој митрополији управљао црквом брешећи је од лукави непријатеља и нападача. Из ове митрополије једногласним избором од свију Архијереја св. Синода, и других архијереја спадајућих под управу цариградске цркве, као и православног народа постављен је на престо Васељенске цркве дана 23. јануара 1887. године, послје смрти патријарха Јоакима IV.

Не пуне 4 године управљао је Васељенским престолом као опробани и искусни војин Христов, показавши необичну енергију и способност, но неумитна смрт уграби га 13. августа 1891.

Честне мошти блаженпочившег Патријарха по постојећем обичају и црквеном обједу обучено у богато архијерејско одјеланије превешено је било у саборну цркву патријаршије, храм св. Великомученика Георгије побједоносца, и посађено еједећи у патријаршески престо, држећи у лијевој руци евангелије а десном руком дјелећи благослов. Покрај њега велики архиђакон држао је патријаршески жезал (патарницу). Кроз три дана неизоставно и днени и ноћи архијереји и свентеници читали су крај њега псалтир и свето Евангелије. Трећи дан 15. августа послје подне било је опијело, на коме су били посланици православних држава: Русије, Србије, Румуније, Грчке и Црне Горе у великој дипломатској униформи, даље заступници: Султана, великог гезира и министра правде, (који је уједно и министар за црквене послове). Даље су била заступљена сва страна посланства, јерменско и протестанско свентенство и јеврејска општина. Послје опијела однијело је свештенство

тијело патријархово до мртвачки кола, која су била изван Фанара. По томе се спровод кренуо у Балукли цркву недалеко од Цариграда, праћен од необројеног народа, (кроз одјелења пјешадије и коњице). Патријарх је сахрањен у патријаршеској гробници исто онако, као што је био намјештен у столу патријаршеске саборне цркве.

Привремена управу патријаршије повјерена је Доротеју митрополиту велешградском до успостављења патријарха, а избор новог патријарха извршиће се свршетком октобра о. г.

* * *

Блажено упокојени и светјејши Патријарше и архипастиру Дионисије, посли и благодати Божије милости молимо те не престај молити се за све нас пред престолом свевшњег, коме ти сада престојиш, како би се међу нама све веће и боље подржала свијетлост топле вјере у Бога, у славу и напредак свете истините православне цркве а на вјечно спасење стада Божијега.

Слави ти неуморни борце светог православља и вјечна ти успомена међу нама.

Број 596.

Окружница.

Свему српско-православном свештенству херцеговачко-захумске Епархије.

У Сарајеву, главноме граду Босне, као што вам је познато, постоји одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу Сарајлији.

Тај одбор недавно издао је „проглас“, у коме родољубиво позивље вас српски народ, да он својим прилозима подигне споменик своме великом мужу, пјеснику и јунаку, Сими Милутиновићу. Наше вароши и варошице по свој Босни и Херцеговини, како се чује, са свим похвално се одазивају тој узвишеној и племенитој циљељи; али села колико се види о томе још ништа не предузимају.

Симо Милутиновић рођени је Сарајлија. Цијелога свога живота неуморно је радио и много урадио и пером и сабљом за српство и српски народ. Његов рад је од неоцијенене важности за свакога Србина, а подједнаким жаром своје ватрене љубави подгријавао је и сељака као и варошанина, сиромаша као и богаташа, — па то баш и јесте оно, што позивље свакога Србина

да буде својим прилозима учесник у подизању тога споменика. Прилози ти нијесу присиљени, него добровољни, те сваки и прилаже оно, што му срце налаже и колико може.

Ми би се врло огријешили о бесмртног нашег пјесника и јунака Милутиновића, кад би прилагали, а други изостајали, кад би једни о њему чули и знали, а други неби. Јесте, огријешили би се, јер се неби довољно одазвали оној узвишеној и племенитој циљељи, којој се пошло. Ово је и побудило главни одбор у Сарајеву, те нам је поднио молбу да препоручимо Нашем свештенству да се код народа озбиљније заузме око прикупљања прилога за споменик.

Свештеници! Одазивајући се праведној молби одбора у Сарајеву, препоручујемо вам да од срца порадите нека и сељаци као и они варошани који још ништа за споменик Милутиновића не учинише по могућству прискоче у помоћ својим

приложима томе споменику. У томе не треба нико да изостане. Сваки може и треба у ту племениту и општу ствар макар и нешто допришјети. Кад сви учинимо, па то било по најмање, биће опет највише, јер: „длака по длака сплете ужу“, а „камен на камен озида палачу“.

За ову ствар свештеник у својој парохији треба највише да позове по неколико одличних људи и од њих склопи пододбор, коме ће сам свештеник у селима бити предеједник. Кад тако учини онда се има јавити одбору у Сарајево, од куда ће добити књижицу, у којој ће имати уписивати се имена приложника и колико је који приложио.

Вама пак високопреч. протопресвитери и надзиратељи особито се препоручује да о овоме подручно вам свештенство упутите и поучите.

По могућству, док је још на вријеме, порадите да се у корист споменика учине и српске забаве, јер су оне од велике мо-

ралне користи по народ. — Гдје то није могуће нека свештеници згодним приликама бесеједама у цркви поуче народ о Сими Милутиновићу и тиме га пострекну на усредније и обалатије прилагање за споменик.

Подобори са главнијем одбором могу водити пренеску непосредно, преко свога протопрезвитерата или ове духовне власти.

Свештеници! Ми се пуним правом уздамо у вас и надамо се да ћете ову нашу препоруку објеручке примити и озбиљно се побринути да се сва Наша мила и дична Србадија достојно одазове великој сјени Нашега омиљеног пјесника и јунака Симе Милутиновића Сарајлије. Симо то од вас ниште, а ви сте му дужни, јер је он цијелога свога живота много патио и неуморио радио за срећу и напредак цијелога Српства.

У Мостару дана 10. јулија 1891.

А.Е. Митрополит Херцеговачко-захумски
Серафим Перовић с. р.

Велика Божија књига,

из које читају и неписмени.

(П а р а ф р а з а).

Некидилог его (Божи) књина ила его и Божићко, отъ коздица лира чрезъ разиатрикане творнии кидилы. (Рим. 1, 20.)

Бити писмен, умјети књиге читати — ствар је веома деликатна и корисна; но, човјек се може учити не само из писаних књига. Постоји књига неписана, а створена самим Богом; књига жива и велика; књига вјечито за све отворена; књига, коју сваки човјек може разумом читати, и добру научити се — па ма био и неписмен, ма и незнао: аз, букви, вједи, глагољ и т. д. и т. д. Па која је то књига?

То је свијет Божији или природа, васнона. Па шта је то „свијет“, „природа“, „васнона“? — *Небо*, и на небу: сунце, мјесец, звјезде, облаци, киша, град и туча; *земља*, и на земљи: планине, брда, долине, поља, лугови, вароши, села, ријеке, језера, траве, дрвета, тице, звјерови, стока, људи и т. д. и т. д. све то назива се једним словом: „свијет“, „природа“, „васнона“. И тај „свијет“, „природа“, „васнона“, и називају св.

отци и учитељи цркве велика Божија књига. „Као што автор, из разума свога износи ријечи и пише их на хартији, и на тај начин саставља дјело, књигу, и као да из ничега постане посље састав, — тако и Премудри и Свемогући создатељ све што је од вјечности у свом божанственом разуму имао и све што је хтјео створити, створио је и као у једној књизи од два листа смјестио све; у којој књизи — небо и земља, — видимо Божије Свемогућство, Премудрост и Благост“. „Свака савар, и сва створења Божија, ништа друго нису по слова и ријечи, којим читамо провиђење и безграничну премудрост Творца, Бога“. — И тако, као што видите, свјет је књига, а све у свијету писмена, ријечи и читаве реченице, које се могу читати, готово, као и у штампаним књигама. — Питате: како се може читати? — Одговарам: виђењем, гледањем; затим слушањем и расуђивањем. Видиш нпр. небо, и на небу много звјезда; видиш земљу, и на земљи море од разних бића и питаш се: е, па, од куда све то? Како је постало и које то тако мудро устројио. . . . Бог зна од куда је све то, и како је постало, — одговорићеш, одмах за тим. — Ето, видиш, већ си прочитао и то најглавнију и највећу ријеч — **Бог**. Видиш једно небо, једну земљу; знаш да је на небу једно сунце; у држави један владалац, господар; у дјецџ један отац; у дому један газда. Даље, знаш: да само у оној кући бива свако добро, срећа и напредак: гђе управља један домаћин; а гдје су више њих, гђе муж по своме а жена и дјеца онет по своме — да тамо не бива добро, да срећа, напредак и блаженство из такве породице бјески. То зна сваки! Е па шта отуда можемо извести? Какво слово, какву ријеч, можемо прочитати о Богу? Можемо прочитати такву ријеч — наш Господ Бог, јесте Бог —

Један. — Хајде даље, кад погледаш на поља, покривена прекрасном, густом и зеленом шеницом, ти кажеш: да сама од себе није могла израсти; њу је морао најпре ко-год посијати и добро обрадити претходно земљу. Када угледаш богате баште, засађене сваковрсним дрветима и сваковрсним цвијећем — онет мораћеш казати: ово је неко морао устројити. Када бациш поглед на кућу, такође помислићаш: није могла да израсте сама из земље. Морао је неко претходно саставити план (макар у глави ако не на хартији), донјети материјал и сазидати је. Па онда помислићеш: сазидао је мудри, паметни строитељ. Једном ријечи, ама на шта-год бациш поглед, свуда ћеш паћи да није могла ни једна ствар сама од себе постати већ ју је морао неко створити.

И погледај онет: на небо, на земљу, на све то што раније рекох да се зове свијет, природа, васиона! Какав дом, или башта, или поље може се сравнити с тим великим свијетом, природом? Погледај и запитај се: откуда је он? Као нито дом сам не расте из земље, него се зида мајстором, — тако исто и свијет, природа, васиона, није сама од себе постала већ ју је морао створити какав премудри ум. Ну, ко ју је створио? Без дугог расуђивања и мишљења казаћеш — Бог. И, ето видиш: из природе, као из писане књиге, прочитао си још и то: да је Бог Творац свијета, создатељ неба и земље — видиш ли? же видиш ли? и не видиш ли? т. ј. Творац свега тога, што ти видиш, или боље: свега тога, што ти и не видиш; јербо све не можеш видети што је у свијету, у природи. Пођи још даље, мој мисли. Бациш камен у воздух и он пада на земљу; а ми људи стојимо, ходимо и лежимо на земљи — животиње такође; вароши, села, дрвета, воде и све — држи се земљом и на земљи. Птице

макар и да лете по ваздуху но не вјечно; полете, полете — и опет падају на дрво, земљу или на што му драго. На чему земља стоји? Ни на чему: ни ничиома же покљикомъ земли покљикомъ Творца — пише у једној пјесми црквеној. Како се така немислима тегоба може држати сама собом? Не може сама сомом, ви право велите; њу мора да држи такође нека велика сила. Чија сила? Ничија до сила Божија. Он све држи, креће и о свему промишљава. Ето, на тај начин из природе, прочитао си о Богу још једно велико слово — да је он *Видржителъ*. — А шта рећи о земљи? Погледај — де најмању стварчицу и она ће ти такође говорити као књига о Творцу и Сведржитељу. Видиш нпр: зелену травку, лијепо цветић, — отиди понауживај се и питај ко га је тако створило, тако лијепо украсило? И он ће ти казати: Отац небесни! Видиш тице што лете по ваздуху и иду по земљи; оне саме не сију и не жању, нити сабирају у житнице, а свагда су сите и задовољне. Запитај их: ко их храни? Отац небесни — одговориће ти. Ти, може бити, помислићеш: та тице једу наше жито. Но, ваше жито — од куда вам је? По чијој вам је вољи израшло и сазрело? Када бациш сјеме у земљу, знаш ли ти, да ће оно засигурно израсти или да мора израсти и плод довијети? — Не знаш, не знаш; већ кад сијеш ти говориш: „дај Боже и Оче небесни да би родило!“ И отац небесни, заиста кад га молиш, као добри и послушни син и да: те жито посијано израсте, роди, сазри и плода ти донесе — по Његовој вјечној и неисцрпној милости и благодати. Ето, сад видиш да је Бог не само Творац и Сведржитељ

но и *Отац*. И заиста он је Отац премилосрдни, свеблаг и свесилни. На првом мјесту Он је Отац јединороднога Сина својега, Господа Бога и Спаса Нашега Исуса Христа; а по том, Он је Отац и свега што живи, расте и осјећа, — свега што постоји — за то: што Он свему даје живот, све чува, храни и одјева. Он је отац свију људи, не само добрих но и злих; не само вјерних но и не вјерних; по томе: што он заповиједа сунцу своме да свијетли, грије подједнако све, како добре тако и зле; како праведне, тако и неправедне. Он је Отац дакле свију, но особито православних, добрих и истинитих хришћана, који у његову свету цркву ходе. заповјести његове испуњавају и у свему како Њега самога тако и Његову свету цркву слушају. Као што дјеца — вели св отац — оца свога из љубави називају, оче, — тако и Хришћани из љубави (к Богу), називају Бога оцем, и „кошотъ къ небу: *Акви отци*“.

Ето, дакле, видиш: да „Велику књигу Божију“ може да чита сваки човјек — па и неписмен. Из књиге „природа,“ прочитали смо то исто, што пише у писаним, штампаним књигама — што пише на хартији словима, ријечима и реченицама; т. ј. прочитали смо први члан нашег Символа вјере: *Вѣрѣ ко единого Бога Отца, Видржителя, Творца неба и земли, видимаго же невидимаго*. Тако исто из те књиге можемо прочитати и прву Божију заповијест: *Азъ есмь Господь Богъ твой; да не бѣдѣтъ тебѣ Бози инии развѣ мнѣ*.

У *Петрограду* на Петров-дан 1891. г.

Милош С. Анђелковић,

васп. руске семинарије.

Највећи гријех.

Приказано онима, који не поштују Бога.

Написао **Јосиф Л. Кочовић**, богослов и епископ учитељ.
(Свршетак).

Тешко томе ко нештује Бога,
И његове заповјести руши;
Јер том' нема живота вјечнога,
Адеки огњем спремљен му је души. —
Ј. Л. К.

IV.

Ако је ко пао у тај гријех, нек не очајава губећи наду на милост божју, нек не мисли у себи: уврједио сам Господа с' овим великим гријехом нема ми опроштаја. Бог је милостив, он ће се смиловати и опростити грјехе онима, који се кају искрено и моле му се срдачно. Исповијест је један од најважнијих дарова, које нам Спаситељ и Бог наш даде. То је средство, којим човек чисти душу своју од гријехова. Нема грјеха, који надмашује божју милост и заслуге Христа Спаситеља — вели апостол Јован (I. пос. гл. I. ст. 7.)

Као што је познато по св. Пијему: „лице речењем тако грјехи нималоме све пречишћује и истини некијем кључем“ (I. Јов. гл. I. ст. 8.) и „лице кључем праведном на земљи није сакривити кључа и не сакривити“ (Еклез. VII. 21.), никакав човек није безгрјешан, нит може живјети, а да не погрјеша, те ни потпуно свет бити; али може да тежи, да напредује у светости по ономе: „како кључи, какоже ево кључа велик Господь Богъ кључъ“ (I. Петр. гл. I. ст. 15 и 16.) Али Бог се смиловао на људе и даровао, да се могу очистити од грјехова. Сам Исус Христос, коме је Бог отац дао сву власт и на небу и на земљи и коме је предао да суди људима, снабдио је апостоле а преко њих њихове замјенике — свештенике овом *ускључивом влашћу*, па и правом духовног суда: „Елика лице кључа на земљи, екадотъ кључа на некии; и Елика лице разрѣшити на земљи екадотъ разрѣшени на некиѣхъ. Икоже помя ма Отцъ и из помяма кми: и се рекъ, дшиѣ и блгоголи нлиъ: прилиште дхъ кључъ. Илиже шпдгити грѣхи, шпдгити, и илиже держити, держити (Јов. XX. 23.)

Јасно је дакле да се може стећи опроштај грјехова, за то чим је ко пао у бездан тога великог грјеха, треба да се каје и моли Господа за милост.

Да се и за хулу може добити опроштај, види се из ових христових рјечи: „заиста вам кажем: сви грјеси отпустиће се синовима човјечи-

јим, и хулења на Бога, макар какова била.“ (Мар. III. 28.) Осим овога многи су па и највећи грјешници добивали опроштај грјехова средством покајања, те и они који су ружили Бога, цркву и друге светиње.

Давид је чинио прељубу па и убијство кад је изложио војводу Урију на мјесту, гдје ће погинути, али пошље великог нарицања и горког плакања би помилован. Манасији су били опрштени разни грјеси. Апостол се Петар три пут одрекао Христа и опет *добао кључеве царства небесног!* Најбољи примјер, даје нам св. апостол Павле — похвала васиљене, еуб Хришћанства и сарадник Христов. Он се спремао у Јерусалим за јеврејског учитеља и био Фарисеј (једна секта народа јудејског, која се строго држала обредног закона мојсеовог, а одјељивала се од народа, правећи се у свему одличнијом, звала се се „Фарисејима“). Сматрајући у Христу разоритеља закона мојсеовог, држао је Савле, (тако се звао прије као невјерник) да му је дужност свакојака средства употребавати, да се стане на пут ширењу Христове науке, за то је у Јерусалиму пакостио Хришћанима и мучио их. Он је учествовао при каменовану архиђакона Стефана; али пошавши у Дамаск и Сирију, да и тамо гони Хришћане, буде од Христа чудновитијем начином обраћен и приведен у Хришћанство, и пошто се покајао, а престао гонити цркву господњу, постао је најревноснији проповједник христове науке.

Као што се види могуће је и за овај гријех добити опроштење, само се тражи искрено кајање и ваљано владање у будућности.

Нека нико не чека пошљедни дан и казну која ће га снаћи, већ нек свако иде исповиједати грјехе своје пред свештеником, нек се одрече прве радње, за тијем служења тијелу и телеснијем страстима и тако нек очисти душу своју од грјехова. Не треба чекати и занемаривати још и с тога, што грјех кад стоји дуго

времена исповјеђен, вуче за собом многе друге, па се тако од мањег зла прави веће.

Да се не би то догодило старај се, брате, да што прије нађеш лијека. Лакше је љекару излјечити рану, када се скоро појавила него ону, која је дуго била на тијелу. И свештеник је љекар, али не љекар тијела већ љекар душа вјернијех, који показују своје ране, т. ј. исповиједају гријехове пред њим, а он их, односно преко њега Бог разрјешава од гријеха. Па као год што је лакше љекару излјечити скорашњу болест, тако је и свештенику много лакше излјечити човјека од незастарјелог грјеха и предупредити хрђаве пољедице, које излазе из разнијех душевнијех рана.

Ако ли се свештеник не налази у близини, треба да се сами кајемо док не нађемо духовника. Свакако је боље, да се мучимо мало овдје, по горе вјечно, боље је, да се одречемо овијех земнијех угодности, него небеснијех наслада, боље је да се старамо за душу него за тијело, јер је душа важнија од тијела, њом се ми одликујемо од осталијех животиња.

Има много људи, који оклијевају при кајању, те како код гријешена у опште, тако и код овог гријеха посебно многи одлажу на пошљедак. Оклијевање ставља препреку извршењу покајања, а навика грјешењу све се већма укорјењава. Кад знамо да смо грјешни, а не старамо се о поправци удаљујемо од себе благодат Божију, а знамо по учењу цркве наше, да је благодат главни узрок поправљања, и да само помоћу ње може грјешан човјек да нађе пут спасења. Оклијевање при покајању, врло је опасно. Колико је њих умрло без покајања, а жељели су се покајати?! На колико ли је њих „везану“ нашао пошљедни час!

Нико не зна када ће умријети, не зна у какве оскудице и невоље може пасти, које му могу одлучити и овдашњу и тамошњу срећу и изгубити му за навјек адем свјетлост. Бива и таквијех случајева, да човјек не сазнаје при пошљедњем часу величину грјехова својих, па и кад би се хтјео поправити и пошљедњим кајањем очистити, остаје роб гријеха, а пошље смрти пљен адеког огња. Еле тамо вамо, отуд одовуд, па у накао!

Хришћанине! Опет те позивам, ако си пао у тај велики грјех — безбожну хулу, не оцајавај, исповједи се Господу пред духовником, који је свједок твоје исповијести и твога кајања, коме

је дата од Бога власт, да ти опрости грјехове у име Божије. Нека те ни мало не плаши или застиђује личност духовникова, приступи само е вјером, кајањем и поуздањем у милост Божију. Кажу духовнику свој грјех, говори смјерно и са искрепошћу, покај се истинито, а што је најглавније утврди у себи намјеру и обећање, да не ћеш у будуће чинити грјеха.

Господ ће ти опростити својом милошћу, а испуниће те својом благодаћу. Искрено кајање јесте суштина исповијести. Ако тако урадиш осјетићеш пошље исповијести: мир, спокојство и утјеху у својој души. Највећа срећа на земљи за човјека јесте *мирна душа, спокојно срце*, а то је пошљедица очишћене савјести.

V.

Најпошље ми остаје, да речем коју о побудама и узроцима, који нас наводе на велику несрећу да вичемо на Саваота. Те узроке треба сви да знамо како би их избјегавали.

У главном су: *заклетва, играње, пијанство и дружба с неваљалим људима.*

1. И ако је заклетва у некијем приликама нужна, и ако је сам Бог дозволио људима да се могу заклинаати у вријеме потребе и нужде, а увјек истинито, праведно и разумно, то се ипак кетве треба чувати и у многим је приликама не употребљавати, јер је трећом заповијести законна Божијег забрањено узимати име Божије узалуд, забрањено је кетети се Богом, Богородицом и другијем светитељима без потребе.

Осим тога кетва често рађа онај велики грјех за који се сваки стиди и од Бога и од људи. Кад се човјок много куне, он се по који пут и лажно закуне, чим бешчести себе и друге, наноси штету и себу и ближњима својима. Није узалуд оно казано: „*Два без душе шреки без главе*“.

Лажном кетвом омаловажава се Бог, грди се његово свето име и скверне се свете ствари. Ушљед свега, као што многе ријечи вуку за собом грјех, тако много заклинање рађа хулу. Који се човјек не чува празнословља у опште, тај пада у срамоту и срамотне ријечи, а Господ је казао: „*А ја вам кажем да ће за сваку празну ријеч коју реку људи дати одговор у дан страшнога суда*“ (Мат. XII. 36.); који се не чува од прекомјерног заклинања тај пада у богохулство, а оно је као што емо виђели најтежки грјех.

2. Играња се треба чувати, као од змије, јер је оно ватра, која даје највећи пламен и вода која гаси сваку ватру, а гуши свако живо створење које јој пада у крило, није ли по природи створење да може у води пребитавати.

Не треба играти у новац, друге ствари, па ни у беспослицу ради занимања, како се и с' овог пошљедњег играња прелази на играње у новац.

Од играња су разне штете: а) Човјек губи имање. Колико је њих за неколико сати, или шта више за неколико минута, остало без свог имања! Колико их је истјерано из кафане голих и босијех због играња?! б) Губи се част, поштење и уважање, јер добри и паметни људи не поштују играче, ама „отњуд“, већ их се клоне сматрајући их за раскалашне и неваљале, мислећи основано, да ти у игру могу свако зло учинити, те и највећег, пријатеља упропастити материјално или морално. в) Губи се драгоцено вријеме, које је дао премилостиви Бог, да га човјек потроши радећи добро и користећи себи и другима. Губитак у времену гори је него губитак у имању, јер се ово потоње опет може стећи, а вријеме не; не ни на који начин, јер није повратно. г) Играње може човјeka да распали и у велику љутину да доведе, у тој љутини не пази се ни Бог ни род. Мало је играча, који не пеују.

Просто да речем, играње је мал' не свима грјесима узрок и извор. Оно чини многога несретним, оно је основ среброљубију, а ово опет смртни грјех и корјен свима неваљалствима. За то треба сви да се старамо, те не само да не играмо сами, већ и да не идемо тамо, гдје се играју други. Од играња корист је материјална врло ријетка, ал' пронађљива и непостојана, а штета свагда душевна и тјелесна.

3. Не ће бити сувишно, ако о овим пороцима проговорим и по више, него што би ми према чланку требало. Ови пороци више су пута узрок хуле, али су и другим свакојаким грјесима узрок.

На реду је пијанство. Да видимо какав је то грјех и које нам штете наноси. Овај грјех и његове пошљедице познаје свак. Он је много упропастио и морално и материјално. Много их је због чаше отишло прије времена под земљу, а много их за живота остао без имања, без части, без пријатеља и достова. Познато је док

човјек има блага, да има и пријатеља, а кад „*ншта блага, ншта и пријатеља!*“

Пијанство је један од најгаднијих и најштетнијих порока, оно је извор сваком неваљалству' а по томе пропасти временој и вјечној. Пијанство упропаћује здравље, и рушећи тијело пијаници ранијех година отпраћа у хладни гроб. Као што сви знамо здравље је највеће благо овога свијета, но оно се може врло лако да поруши, било јелом и пићем или другим насладама, које нас задовољавају. Али ништа тако не шкоди здрављу као прекомјерно употребљавање силног пића. Употребљавање прекомјерног пића јесте грјех не само против закона божијег, који нас учи: „*не оупикайтва кинолик* (Ефесц. V. 18.), већ и против природе, која нас учи, да пијемо само оно пиће, које је за човјeka најздравије, и да пијемо онолико, колико је потребно да можемо жеђ своју загасити. Животиње не пију ништа друго осим воде, а и те пију само онолико колико им треба. Човјек ето не ће да се задовољи са ошјем пићем, које му је најздравије, он тражи *вина*, које је Бог створио више за лијек но за пиће; тражи *ракије*, која особито као што се данас прави, није ништа друго осим сами отров. Та *ракија* ужива велику љубав код људи, који јој и пјесме почеше пјевати! А она? Уподобљава људе животињама!

Употребљујући таква пића човјек не одржава свакад мјеру, већ је прелази и тако грјешни закону божијем и природном, због чега губи здравље, мало по мало вене, док га најпошље с' лица земље нестане. Без умјерености у пићу не може човјек одржати своје здравље.

Пошто смо рекли како неумјереност у пићу штетно упливеше на здравље, треба да речемо како је пијанство штетно по материјално стање човјечије и како по душу.

Пијанство је узрок материјалној пропасти и губитку, јер је такви порок, да човјек, ако се већ одао њему не може одустати од њега. Оно је страст, која се не да лако утолити, болест, коју је тешко излјечити. Крчма је пијанчева кућа, а *ракија* и жена и дјеца. Пијаница се не стара шта ће данас или сјутра зарадити и како ће жену и дјецу, ако их има — препитати, јест: „*Мука радити а ракија душа!*“

Ако ли је какви богаташ зацонао у пиће, он неколико мјесеци и година тропи имање, што га је он, отац му, ћед, или ко од других срод-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ника, стекао и оставио, све до тад док не остане са свијем чист, што се вели: „*го ко од мајке рођен*.“ И тако од највећег богаташа може за кратко вријеме да постане највећи сиромаш.

Али највећа штета, коју пијанство доноси јест душевна. Душа је у нама онај дио, којим се одликујемо од свију твари, вјечна је и непропадљива, а поштење је највећи украс души. Ко изгуби част и поштење, тај је своју душу окаљао још на земљи, а такав је пијаница, кад га нико не сматра као честита и паметна човјека. Познато је, да се у пијанству највеће саблазни догађају. У пијанском друштву човјек се са свијем поквари. Ту се чују најбезобразније ријечи, псовања, грдња, свађа, а што је још најгоре чује се безбожна хула; једном ријечи: цијела човјечија парав окрене се на горе, па као да је човјек памет изгубио, готов је на свако срамно и неваљало дјело.

Кад дакле Хришћанин тијем разнијем грјесима окаља душу своју, лишавали се он сваке милости божије? Кад хули Бога својим хрђавим говором о њему је ли његов син?

Он је лишен сваке божије милости, а није му ни син већ противник. За то и апостол Павле убраја пијанице међу највеће грјешнике овога свијета, изреком вели, да ни један не ће наслједити царства божијег (Гал. V., 21.).

4. Најпошље треба се чувати хрђава и раскалашна друштва, које данас има врло велики утицај и важност за васпитање, образовање, живот и рад човјечији. Хрђаво друштво највећма нас кварц, а на жалост, данашње је много друштво тако изопачено и покварено, да се у њему налази свакојаким неваљалостава и души противних смјерова, што све на људе, а особито на омладину врло штетно упливише. Од хрђавог друштва многи прими картање, пиће, псовање, а ту не треба много па је човјек склоњен на највеће зло — безбожну хулу. „*С' ким си онаки си*“ — вели наша пословица. Научи ли се ко већ једном неваљало живјети, то оде тако, пошље се тешко одучити, јер: „*Наука једна мрка, а одука сто мрка*“.

Ево и овима који нејују много нека знају шта је псовка, а ако су знали нек се опомену: „*Бесјеситан човјек изговарајући псовку, поред цврјезде Бога и себе страшно омаловажава. Псовка је у шали безобразна, у збиљи безбожна, пред старцима понижавајућа, по здравом разуму и појму*

најобичније пристојности и учтивости не дозвољена, а по закону божијем и земаљском кажњива“.

VI.

Хули је подобно и оно, што неки људи предају брата свога нечастивом. То ието чине зле и покварене жене кад кажу дјетету свом: „*анашема те било*“!, „*Бог те убио*“! „*вода те однијела*“!, „*земља те прождрла*!“ и овоме слично.

Занста добро не чинимо кад тако радимо, јер за све нас и велике и мале, и богате и сиромашне, и здраве и болесне, пролио је Спаситељ наш своју драгоцену крв на крсту. Он нам је заповиједио да љубимо ближње своје као сами себе. Какву онда има власт Хришћанин да предаје брата свога нечастивом. Да ли га је од кога купио или на дар добио?

Апостол Јуда пише у посланици својој, да Архангел Михаил није хтјео, нити је смио да хули на нечастивог, кад је с' њим говорио о тијелу мојсеову, већ му је рекао: „*Господ нека ти суди ђаволе*.“ Кад и ми Хришћани имамо распру с' ким, или што друго на браћу своју, треба да ставимо то најправеднијем судији — Богу, нека он суди, казни и награђује по дјелу свакога. Боље ћемо убиједити непријатеља кад претрпимо штету и уврједу, коју нам је учинио и кад му речемо: Бог нек ти суди, већ кад вичемо на њега.

Има људи који хуле на Бога, штујући и цијенећи премного своје имање, а особито кад га изгубе вичу на онога ко им га је дао. Ти треба да знају: злато, сребро, драго камење, остало благо и богатство, које свијет љуби, није ништа друго, до ли мало непотребне земље; није ништа до ли замка, на коју се хватају душе среброљубаца, а онима који га знају цијенити средство за испуњавање добра и милостиње. То су знали још у старом вјеку философи грчки, као: Сократ, Диоген, Платон и други. Сви ти нијеу рачунали богатство ни у што, за то га нијеу много ни жељели, него су га шта више пренебрегавали и презирали више пута. А ми Хришћани, који смо просвјешћени свјетлошћу јеванђелске науке да не знамо што још у најстарија времена знађаху философи!

За то знајмо да је све, што преблаги Творац ради добро, па ако допусти да буде зло, он из тога зла увијек изведе неко добро. Имајмо тврду вјеру у Бога, знајући да нико није у стању, да постигне судбе божије. У мјесто да се

жалимо, што смо се лишили земаљског блага, у мјесто да вичемо на Бога, који нама и *даде и узе* — благодаримо му, велим, и за све узносимо га и хвалимо, јер је све добро и корисно, што долази од њега људима.

Мислим да је ово довољно онима, који су се навадили, да руже име Божије и његове светиње.

На завршетку им, као и свакоме, ко љуби живот вјечни и царство небесно — велим: Сјећајте се свагда своје душе, сјећајте се свога спасења и живота вјечнога, а колико је год могуће старајте се, да се сачувате од великог безакоња — безбожне хуле, којом се губи *небесни рај* — *тај најкраснији Божији дар, гдје је вјечна срећа и блаженство, ружа без шрња, видјело без шаме, сласт без горчине, имање без сиромаштва; гдје се проводи радост без жалости, младост без старости, здравље без болести и животи без смрти.*

Живот пролази брзо, а вјечност траје свагда. За то треба, да мисао о вјечности надвлада наше страсти и да нас опомиње, како би били опрезнији и паметнији, како би Бога свагда поштовали и љубили, а не ружили и грдили.

Све насладе овога живота кратка су вијека, једине насладе и врлине душевне јесу вјечне. Кад сравнимо код човјека врлине тјелесне и душевне, виђећемо, да су и једне и друге красне и лијепе, али душевне су опет нееравињено боље и љепше између осталог што су све истините и никад неће пропасти. Красота је тјелесна обично: румени образи, гугуте обрве, црне очи, весео поглед, црвене усне, висок врат, цвјетајућа бјељина, висок, танак и гибак узраст, кудрава коса, дуги прети и окретност тјелесна.

Сви ти знаци праве љепоту тијела, сви су варљиви и врло мали при душевним знацима,

који сачињавају душевну красоту, а ево и њих: *невиност, скромност, милосрђе, љубав, покорност Богу, правда, смирено и скривено срце, добре желе и испуњавање закона Божијег.* Прве красоте човјечије, т. ј. красоте тјелесне, јесу од природе, за то и не може сваки бити лијепа како хоће, друге красоте долазе од воље, за то их може имати сваки, који хоће да се преда Богу и да испуњава његове заповјести. *„Ако човјек не може бити богат и лијепа као што хоће, може бити добар и поштен.“*

Красоте тијела, као што рекосмо, варљиве су и прошадљиве, али красоте душе јесу вјечне, ради чега треба увијек да се старамо, како би што боље његовали красоте душевне.

Промисли се Хришћанине и Србине брате позивам те опет! Бог је твој отац, он те је створио; он ти је дао резум и слободну вољу, моралну узвишеност, здравље па и сва остала блага. Он је и овај свијет створио за тебе на твоју корист, за твоје задовољство и уживање. На небесима ти је спремио вјечно блаженство, да ти душа пошље разлучења од тијела ужива плодове задовољства и насладе.

А шта му ти чиниш за све то? Ах, ти све то не примаш, него се подсмејаваш и ругаш највећој светињи! О! неблагодарни човјече, престани варати себе, признај своју слабост па моли и падај пред Господом.

Ако се будеш свега тога сјећао, Господа молио, љубио и поштовао, бићеш у души радоснији него да си нашао безбројно благо.

За то престанимо ружити, и са апостолом Павлом молимо се Богу духом а молимо се умом, хвалимо га духом а хвалимо и умом.

У Чајничу на Благовијест 1891.

Воведенски манастир Гомионица.

(Свршетак.)

VI. Исалшир. Штампан у Москви 1766.

Ова је књига у великом формату, а без икаквог записа, па и сад изгледа као нова. Нуз сваки стих налази се и опширан тумач на славено-руском језику.

VII. Осмогласник. Први листови су му искидани па се не зна гдје је штампан,

но по словима и форми лако је вјеровати да је штампан у ком епископом манастиру. Књига је на великом колу, а штампана је на два ступца, по форми рукописаних србуља. Слова су у њој измијешана црквена босанчица и старо словенска, по чем би ја рекао да је у Босни штампан

WWW.UNILIB.RS

и то можда у манастиру Милешевци или Горакду. По томе би ова књига била од прилике из године 1530., и једина сачувана књига Милешевске или Горашке штампарије. На њој нема никаквог записа осим на последној корици година 1774. кад је можда коричена.

VIII. Пролог. Не зна се ни гдје је штампан, ни које године. На њему је овај запис:

Сва књига и књижница књига глагољемъ прологъ Божественног манастира Гомнонице храма рождества и обнова хрѣсѣ рибѣ кожѣи храмъ лѣта гдѣна на 1778. и потоли књигъ поставилъ епископъ ка монашкии образъ ѿ архидијака и митрополита Дабрѣ кобињског описемъ Кирила и књигъ поставилъ и свѣдѣтелъ манастира Моцанице сто архидијакако храма.

Сад ћу да поређам мјесечне Мишеје који су сви из једне штампарије Кијево-печерске лавре, а из године 1715. За ове књиге нека је вјечан спомен игуману Пахомији, јер он их је за оно седам забуњених година прикупио. Кријући се од мјеста до мјеста, и у збојеговима и пећинама није тај ваљани калуђер заборављао своју свету дужност, већ и туда скупљао је прилоге за утвари и књиге црквене. На свима књигама имена су прилагача, исписана једнаким рукописом и једне, 1735. године, а приложише их:

IX. Мишеј фебруар. Приложи егонко мачѣмъ из или пѣдѣк ѡфлѣ.

X. Мишеј март. Приложи покѣи кѣпрѣшѣнѣи из или чѣкиѣка пред ѡконѣ дѣшѣ ѡфлѣ.

XI. Мишеј април. Кѣши петѣр покѣкоѣк з.г.м. пр. ѡконѣ дѣшѣ.

XII. Мишеј мај. Кѣши докѣрош пѣчѣрѣ ѡколѣ ѡцѣ тодорѣ пред дѣшѣ ѡфлѣ.

XIII. Мишеј јуни. Кѣши кѣкѣни лихѣнѣица Богданѣвичѣ од или цѣрог ѡбѣа пред ѡконѣ дѣшѣ ѡфлѣ.

XIV. Мишеј јули. Кѣши илии шѣрѣлиза пред дѣшѣ ѡконѣ ѡца лихѣнѣица кѣ. ѡфлѣ.

XV. Мишеј август. Кѣши цѣтѣко кѣкѣкѣлѣнѣи од или кѣтѣи пред дѣшѣ кѣтѣ лилѣѣѣ ѡфлѣ.

Лѣта гдѣ а. ѡ. м. а. тогѣдѣ поставилѣ наследѣчѣкѣтѣѣ Гѣкири митрополѣ кобињѣи по прѣтѣкѣлѣи митрополѣица Гѣр Шѣлѣтѣи.

Лѣта а. ѡ. м. а. знаѣлиѣног ѣодинѣи тѣдѣци на ѡкраѣнѣиѣи кѣнѣиѣи гѣрѣтѣко тѣдѣки и поѣише кѣнѣиѣиѣи мѣтѣрѣѣ.

XVI. Мишеј новембер. Приложи Мѣдѣвиѣѣ из рѣкѣлиѣѣи пред дѣшѣ петѣри дѣѣпѣшѣнѣи а. ѡ. м. а.

XVII. Мишеј децембар. Приложи вѣдѣиѣи Аѣнѣѣѣ из или гѣрѣкѣкѣиѣица кѣтѣи з.г.м.

Бог дао вјечни покој душама приложѣнѣица и рајско насеље душама пред које су ове свете књиге приложене!

Осим ових књига има манастир и све остале на броју које се у цркви употребљају ал ја их не бројим у ову групу, јер немају никаквих записа, а нису ни бог зна како старе.

За књигама ћу да набројим црквене утвари којих врло мало има, но хвала милости Божијој што су и ове очуване. Нећу их овдје као ријеткост набројавати, јер су изузевши један дрвени крст, далеко од тога. Ја их као садањи црквени иметак нуз остале старине групираћу.

I. Крст са сивошом. Овај је крст сребрен и позлаћен. Висина му износи 0.47. м., а ширина у рашљама 0.22. м. Врло је лијепо изрезан и оперважен. Поп Јова Новаковић ошширно је и о томе крсту писао, како га је неки игуман давао више пута у залогу. Једном га није могао исплатити па га је лихвар носио у Сарајево на продају. Кад је дошао у Травник некако дочекују епископски свештеници за ту његову намјеру, те се крадом од турака са лихваром погоде и крст за 113 дуката откупе и метну у своју цркву. После је више година дочекују гомнонички калуђери за тај случај и архимандрит Чекић одма пошаље свога калуђера у Травник и крст од попова прекупе. Слава архимандриту Серафиму Чекићу!

На крсту је записано да га је оправљао неки Вукосављевић 1836 године.

II. Крст са сивошом мањи. Сребрен и позлаћен а без икаквог натписа.

описа ништа докучити. Да сам онда попа Новаковића познавао ја би са њиме заметнуо кавгу, што је и то о њему спомињао кад га није боље описао. Онамо је дебелу књигу чак и на кантару мјерио, а овамо дрвени крст опишеује да је *изображен са различитим иконама; да је доста велики и да има грчки слова на њему.*

Ради тога чим дођох распитах за дрвени крст, и ево како изгледа:

Дугачак је 0·20 м. широк у рашљама 0·14 м. а дебео свуда подједнако 0·3 м. На њему је 12 ванредном вјештом разбаријом изображени слика из живота Христовог, а слике су на простору 0·4 м. дужне 0·3 м. ширине. Врх сваке ове иконице налази се по редић ситних слова, тако ситних да их без микроскопа нисам могао прочитати, а свега их је 96. На ребрицама крста има 13. крупних и то јеврејски слова а нуз ова два слова ΣZ опет и овај знак \perp који католици зову *иле исусово.*

На ово чудновато обилежје напрегао сам очи да и без ситнозара штогод прочитах између оних ситнијих слова, па тако несигурно мислим да сам на једној страни прочитао грчки $\Delta\iota\epsilon\tau\iota\chi\omicron\varsigma\ \text{E}\iota\chi\omicron\nu\alpha\varsigma\ \text{P}\rho\omicron\delta\chi\upsilon\nu\epsilon\iota$, а на другој латински Deus CXX. Нашавши на овоме крсту оваку збрку, ја се бојим да одлучно потврдим да сам горње ријечи добро прочитао, јер из њих бих могао извести: да је крст још из доба иконоклазме из IX. вјека. Ма да је и сама израда крста, па и горње грчке и латинске рјечи, готов да овај крст као најдревнију старину потврде, ја се ипак на сумце несем тако далеко упуштати.

Како су горње ријечи грчке виш иконица исписане, а не означују имена икона, мени се чини да су онакове ријечи само јеретички иконоборци у IX. вијеку могли измамити, да се око икона испишу. Ал како у то доба опет није католичка

црква од православне била одељена, то ме опет забуњују вештачке резбарије, које су по типу католичке цркве резане. Биће дакле прије да је крст резан убрзо послје раздјељења католичке и православне цркве у XI. вијеку те је отуда и та збрка вјештака резача.

Кад би овако било онда неби било тешко закључити да је исти крст св. Сава послје сто година због особито вјеште израде, а можда и саме те збрке, сачувао на временом од руке до руке Неманићких потомака и до Милешева, у задужбину Владислава Неманића, синовца св. Саве досио, а оданде га калуђери 1596. пренијели.

Ја за сад нећу ништа о овоме крсту ни тврдити ни пагађати, јер га нијесам сигурно прочитао, а кад га прочитах онда ћу сепаратно о њему расправу написати. Сад само хоћу поп Јови Новаковићу да пришапнем: да онај капетан што је хтео крст златним да замјени, и да неуком пгуману са 50 фор. очи замаже, да *онај капетан није био Србин, већ ил јеврејин ил католик који је горње знакове и слова на њему смотрио.*

IX. *Фелони.* Има их 7 а ни на једном нема записа. Сви су изношени и без икакве вриједности.

X. *Епитрахили.* Свега је 32. На два има написано по неколико ријечи из новијег доба, по ја их нијесам хтјео преписивати, јер нит имају записа нит сви епитрахили икакве вредности за овај чланак. Сви су изношени и од прсте пртенасте свиле, само је један на ком је патисе од обичног баршуна.

Осим ових описаних утвари и старина Крисић је потврдио да се и у манастиру Пакри налази једна плаштаница, коју су Милешевачки калуђери кад су турци манастир разорили, у манастир Гомионицу

пренијели, а 1738. опет ју игуман Пахомије са собом у Пакру пренесе.

Красић је само знао да су плаштаницу Милешевачки калуђери у манастир Гомноницу донијели, а монографија манастира Пакре није изнекивала да о тој плаштаници опширније говори и да истражује, да је она донијета била у већ подигнут Воведенски манастир. Красић је плаштаницу тек само као старину по предању калуђерском ил по инвентару игумана Пахомија споменуо, а и не разбирајући даље о манастиру Гомноници.

Да је срећом Красић сад у животу он би јамачно бар овом приликом Милешевачко-гомионичку плаштаницу тачније описао, и нуз мене пристао да потврди да је могуће, да је плаштаница тек у ново саграђену цркву Воведенског манастира положена. После 143. године кад су калуђери у Пакрацу доселили инвентирали су им причали да је иста плаштаница из Милешева у њихов манастир донијета, а и не разлажући и о поставку свога манастира.

Кад је игуман Пахомија плаштаницу из Гомнонице однио, била је она својина ове свете задужбине, те тако и сад има права на њу, и ја је као својињу и црквени иметак овога манастира и сад убрајам.

XI. *Велика Плаштаница.* Ова се плаштаница налази у славоњском манастиру Пакри и употребљују је на велики петак да преставља гроб Христов. Из овог манастира тамо ју је пренио године 1738. игуман Пахомије, кад је своје братство испод турског зулума извео.

Ето ја сам све старине и црквени иметак Воведенског манастира Гомнонице, групуране инвентирао и по могућности описао. Ко год буде све патписе разборито и умозриво проучавао, тај нека гласа: *дал су ову свету задужбину милешевачки калуђери подигли.*

Ја мислим да сам то доказао, ал како је тенор мога увјерења само на темељу горњих аргумената саграђен, ја цијелу зграду излажем пред читаоце да је: *ако је на слабом темељу разруше.*

Сад морам неколико да рећем и о непокретном имању овог манастира, јер ми је то и дужност а и пређашњи описивач курпозно је о теме говорио, вјерујући у бајке да је манастир некад имао цијело село као своје *кмећане.*

Манастир овај, *Воведенски манастир Гомноница* није никад имао својих земаља, осим што је прије десетак година честити настојатељ Исајна Костић, шест кућа кмета купио, а у куповању својом заштедом и зарадом припомагао му и садањи јеромонах Герасим Кочић, давни му 4500 гроња и испросивши 120 овнова на ту цјел. До ове земље манастир никад није имао своје.

Манастир лежи у врло романтичној долини опасан тврдим ѕидом, а окружен високим шумовитим брдима. Пут из најближе вароши Бањалуге до манастира и сад управо непостоји, јер свако село има своју стазу, а колеки пут од правог друма, преко три сата некако грубо и неправилно кривуда, но и тај се тек од скоро памти.

Село Кмећани раскинуло се по убавим мочарним придољцима и сурим гребенастим шумовитим бреговима. Земљиште кмећанско и сад је већином неискрчено шипражасто, а негдје и каменито. Становници су сиромашни, јер земља прљуша слабо рађа, а живе у 30 кућа.

Кад се узме да се земљишта највише искрчило свршетком прошлог и почетком овога вјека, онда прије раздјелења Боспе међу спахије, није било ни пети дно садањих ораћих земаља, а још и сад има људи који памте само 9 кућа. Излази дакле да прије 250 година није око ма-

www.univ.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

пастира ни било више искрчени земаља, него што их сад обрађује, а можда још и мање.

Манастир је могао посједовати и три дана у накрет дивљих шуметина у које су се збогови скупљали, ал кака му вајда од тога? *Ораће земље која кућу уздиже и богати манастир није никад имао*, а то се по његовој скромности види, па и по старом темељу изгорелих још првашњих ћелија.

По овоме манастир су обдржавали калуђери прошњом прилога „благочестивих Христијана“ и што год је више калуђера имао, све се боље разлијегало побожно појање у црквици његовој. Највећи иметак овога манастира бивао је: ваљани калуђери и искрен добротвор настојатељ његов.

Као добротворе споменућу му:

Пронгумана *Савву* а његове јеромонахе *Константина*, *Силвестра* и *Гервасију*, који

су га и подигли. Послије њих унапређивали су га: Игуман Пахомије; јеромонах Гаврил; архимандрит Пахомије; игуман Мелентије; јеромонах Неофит Вукојевић; игуман Атавасеје; игуман Партенија; игуман Леонтије; игуман Мојсеј Снедерна; јеромонах Стеван Бановић; монахиња Ана; архимандрит Серафим Чекић; пронгуман Партенија Давидовић; јеромонах Исвија Костић.

Љубав епрам цркве и куће ових добротвора, чини ми се да је потпуно наслеђено и садањи настојатељ Гаврил Стојнић, који сву снагу и знање употребљује да манастир материјално унаприједи, а отварањем српске школе, испуниће жељу пронгумана Саве, јер ће његовој задужбини дати прави тип какав је у постанку имала, обогатиће је моралним богатством.

Герман.

јеромонах манастира Моштанце,
а пређе монах Гомошнички

Ријеч о цркви.

Въ есте цркваъ Бога живаго, и Духъ Божій живитъ къ вамъ. (П. Кор. гл. 6. ст. 16; I. Кор. гл. 3. ст. 16.)

Православни христијани!

Ево ријечи ап. Павла, којом назива праве и побожне Хришћане „црквом“. Заиста, ове су апостолове ријечи узвишене, пуно значајне, па многа и непојмљиве. — Како може св. апостол називати побожне Хришћане „црквом“ и „пробиваште св. Духа“? То ћете ме ви запитати, па и то: шта је управо црква божија? Саствљају ли цркву ови зидови, који нас окружавају, са овим сводовима над нама и овим св. мјестом гђе ми стојимо сад? Не, није то црква. — Цркву божију сачињавају сви људи из цијелога свијета, који вјерују у једног правог и истинитог Бога и испуњавају његове св. заповиједи. Тако исто црквом се може називати и скуп неколико побожних душа, које су се скупиле на заједничку молитву, као што сте ви сад.

Према томе и ми ћемо данас највише обратити пажњу на нашу свету цркву, јер на овај свијетли празник сиђе Дух св. на апостоле и умудри их, како би што лакше и успјешније своје велико дјело извршили. — Виђе ћемо, како је црква божија постала, како се распроетранила, даље, виђе ћемо њена својства и какви морају бити Хришћани, који се у тој цркви налазе.

Кад су се испунила старозавјетна пророчанства о искупитељу свијета Господу нашем Исусу Христу, и кад је Он сишао на земљу, онда је основао себи цркву. Између осталих својих ученика изабрао је дванаест апостола, пак их је сам учио својој св. науци и заповједио им: „да иду по цијелога свијету и проповједају еванђеље свима људима“. И заиста апостоли послу-

www.unilib.rs
 папе заповијед његову. Освећени, умудрени, укрјепљени и оснажени силом и благодаћу св. Духа идоше по цијелој свијету и сијаше сјеме божанствене науке. На тај се начин основала црква божија. Да би се сви, који се у тој цркви налазе спасти могли, установио је Спаситељ наш св. тајне и предао их цркви, да она сваком евом вјерном сину раздаје те дарове божије, па да се тако спасу и вјечни живот наслѣде. — О неизмјерне милости божије; та колико је дубок овај извор одакле она извири. И нас Бог удостоји да будемо чланови његове цркве. Поред свијех гријехова и безаконја наших, којима Бога врџејемо, опет нас Он воли и као своје синове предаје нас матери цркви, да нас она васпитава и спрема за вјечни живот. — Св. Еванђеље и св. оци уче нас, да се само они спасавају, који се у православној цркви налазе. Ма колико да је човек добар, праведан и поштен, па ма вјеровоа он у правог Бога и извршивао све Његове св. заповијести, и све остало чинио, као и други Хришћани, он се не може спасти, ако није члан православне цркве.

Кад смо ми чланови православне цркве, кад нам она показује пут, који води к' Богу и вјечном животу, онда јесмо ли ми с тијем постигли спасење и је ли то све.

Није браћо. Ми још нисмо спашени. Ми сами својим сопственим трудом, радом и животом уз помоћ божије благодати треба, да овђе на земљи заслужимо вјечно спасење. А како ћемо га заслужити, то нам св. наша црква казује.

Па да чујемо, која су својства св. цркве.

Св. наша православна црква јест петинита и стоји у врло тијесној вези са Господом нашим Исусом Христом; јер је Он њу основао; Он њом духовно управља; Он је својој цркви предао своју науку, предао јој св. тајне — средства, преко којих се на Хришћане излијева благодат божија; Он је дао цркви сва правила и законе, по којима се Хришћани у своме животу управљати имају. За то се и назива петинитом. — Благодаримо Богу љубезни моји, кад нас је удостоио, да будемо у овој истинитој цркви, у којој и он сам пребива. Али кад се ми налазимо у истинитој цркви, која је тако близу Бога, онда морамо бити петинити Хришћани, па као такви морамо се старати, да познамо њену науку и да се те науке чврсто држимо; јер без праве

и тврде вјере није могуће Богу угодити. (Еф. гл. 11, ст. 6.). Ту праву петиниту вјеру — једино најдрагоцјеније благо наше, — даје нам само православна црква. Само ћемо се на тај начин моћи сачувати од неистине, уклонити се од сваке лажне науке, свију заблуда невјеровања. Па кад смо дознали праву истину, онда смо дужни нашу истиниту цркву, која нам ту истину даје, љубити, уважавати, размисљати и говорити о њој и њеној науци. Свако, ма и најмање неуважење св. цркве води одпадништву од Бога. Исповједајући вјеру, коју нам наша црква даје, не треба никад да се стидимо своје вјере, а тако исто и цркве. Велика и тешка казна чека сваког оног, који би се стидио своје цркве, па према томе и самог основатеља њеног Господа Исуса. *„Ко се постиди мене и моје науке, постиди ћу се и ја нега пред Оцем мојим, који је на небесима.“* — вели Спаситељ. (Марко гл. 8, ст. 38). Сјетимо се браћо прошлѣјех црквених времена, па ћемо виђети врло много краснијех примјера о љубави према матери цркви. Св. мученици су најужасније муке сносили, па и жртвовали се, али се своје вјере нису одрицали, нити се од цркве своје удаљивали.

Црква православна јесте једна. Једна је ради тога, што има једну главу — самог Господа Исуса Христа, једну вјеру, једне тајне. *„Јединъ Господъ едина кѣра, едино крѣстѣиѣ.“* — вели св. ап. Павле. (Јеф. гл. 4, ст. 5.). За то је и црква наша једна. На пошљетку и она сама себе назива *„једном“*. — Ево нам још заповиједи црквених, које се нас тичу и којих се морамо у току нашег живота придржавати. Црква је наша једна, па за то се и ми, као чланови цркве, морамо старати, да то јединство црквено очувамо. Сама вјера наша учи нас, да су сви Хришћани једно тијело, коме је Христос глава. Ми смо удови тога тијела, за то морамо један другог потпомагати у свакој потреби његовој. Треба да се сва чијој срећи радујемо и да весели будемо у тој радости његовој, као год и својој; а не да један другог мрзимо и завидимо срећи његовој, јер би онда поцијепали оно јединство, ону пјелину, коју сви Хришћани састављају. Апостол Павле поучавајући вјерне Хришћане своје, препоручује им, да то јединство одрже између себе, те *„ако страда један уд, нека с њим страдају сви удови, а ако се слави један уд с њим нека се сви радују.“* (I. Кор. гл. 12, ст. 26.)

Црква наша јесте света. Светост своју добила је отуд, што је њу основао најсветији међу светим Господ Иеусе Христос; Он је њу осветио својим страдањима и смрћу на крсту; света је и за то, што се у њој налази најсветија наука Христова, што су у њој смјештене најсветије тајне; даље, што садржи у себи најсветији закон божији. На пошљетку и због тога, што је имала светих чланова својих, има их и данас, и биће их док и цркве буде. — Као год што је црква наша света, исто токо треба да и ми будемо свети. О, али како ми можемо бити свети? Је ли то могуће за човјека, који данас на овом свијету живи? . . . Јест браћо! — Сам Бог говори људима: „Скати кѣдѣти, икш љзъ икатъ великъ Господъ Богъ кашъ. (Лев. гл. 19, ст. 2.). Та зар Бог иште нешто од човјека, што не би човјек могао испунити?

Да би ми били прави чланови цркве, морамо се старати, да у добродјетељи напредујемо. — Запита ће можда неко: „а шта треба да радимо, па да ту светост получимо? . . . Извршуј закон божији, који ти каже: да се молиш Богу, да га љубиш; да љубиш ближњег свог, као самог себе; да дајеш милостињу сиротном и невољном и у опште да чиниш оно, што је добро, поштено и богоугодно. Осим тога, сваки има довољно помоћи у св. тајнама, којима се сваки, који их употребљује — освећује.

У крилу матере цркве има истина и много грјешника или болеснијех чланова. Но и с' таквим члановима црква матерински поступа. Она се свакад старала, па и данас се стара, да их освети и усаврши. За то ми треба да се старамо, да будемо свети чланови црквени, а не грјешни; здрави чланови, а не болесни. Сваки се грјешник може поправити и осветити, само ако има јаку вољу; јер нема ни једног грјеха, који би био већи од божије милости. Од сваког се тражи, да се само истинито покаје и тврдо завјестује, да више не ће грјешити.

Истинита православна црква јесте саборна — васељенска, која се простире по свијем земљама и продужава се кроз све вијекове. Она није ограничена једним мјестом, за један народ или једну државу, него обухвата сав свијет. Она прима у своје крило све оне, који се кају и спасења траже. — Свакоме вјерном Хришћанину спада у дужност, не само да се стара о себи и свом спасењу, и да се само ради себе Богу моли; него

треба да се стара о спасењу и других људи. Особито се мора трудити, да и сам умножи чланове црквене. То ће он постићи на тај начин, кад види кога да је огрезао у грјеху и безакоњу, а он савјетовањем и другим начином изведе га на прави пут. Док је грјешник ваљао се у безакоњу био је мртав, а сад кад се поправио, ето одмах једног више. Тако исто испуњава ову дужност сваки онај, који људе друге вјере обраћа у хришћанство и православље.

Божија црква јесте апостољска. Тако се назива за то, што су је апостоли раширили и утврдили у свијету. Апостољском се назива и за то, што се вјерно и непоколебиво држи оне науке, коју су јој апостоли предали. — А зар би они смјели друкчије мислити и вјеровати, него што мислише и вјероваше апостоли, св. Оци и претци наши. О, то никако не може бити! — Црква наша кроз толике вијекове оста *постојана у својој науци*, па и кад су многи безбожници нападали на њу и њену науку. Црква је ова велика и тврда лађа, о коју се ломљаху бијесни таласи људских порока, грјехова заблуђелости и страсти. Силне војске незнабожачке, царев и краљев војеваше противу цркве, али је немогоше уздрмати, јер је она дјело руку божијих. Зар нам није Спаситељ још у давнашње вријеме о том казао овако: „Созикаѣ црковакъ мое и кратя адока не шдолѣтъкъ ей“ (Мат. гл. 16, ст. 18.); као и то: Ја ћу е вама бити кроз све дане, до свршетка овога свијета. — Па тако и ми морамо бити постојани и вјерни својој цркви; јер ако је вјера и црква икоме помагала у црним и горким данима и храбрила га, наговјешћујући му бољу и сјајнију будућност, — то је нама Србима.

Кад је Спаситељ свијета обећао цркви, да ће с' њом бити у све дане до свршетка овога свијета, онда је ли црква икад могла погрјешити у својој науци? Не брате Хришћанине никад она *није погрјешила*, нити се удаљити могла од праве божанствене истине. „Дух божији свакад се налази у цркви, Он је утврђује у свакој истини“. — Но као год што црква никад није погрјешила и одустала од своје праве науке, тако исто ни ми не смијемо грјешити се о науку црквену и божију; нити поводити се за људима, који су прстивни цркви, па и Богу. Нека нас сам Бог сачува од таквих људи и таквих мисли!

Будемо ли се ми држали овог правог пута, кога нам црква наша казује, — њене науке и

заповијести, онда смо испунили своје земаљске дужности, па ће нас премилостиви Бог удостојити славе небесне.

За то вам опет препоручујем будите достојни и живи чланови цркве наше, која нам нашу вјеру, нашу народност, то своје најмилије благо чува; па с њима дарива своје достојне синове. Никад не губимо из срца ону љубав, ода-

ност и пожртвовање наших милих предака, које показиваше својој матери цркви, па ће нас Свевишњи благословити и удостојити оног блаженог позива: „приндите клагословени Отца нашег, нагледните оуготоканног кати царствѣ ѿ сложнѣа мира. (Мат. гл. 25, ст. 34.). Амин.

К. З. Поповић
богословац и учитељ.

Бесједа.

Народно образовање и његова средства.

„Да се мудрост и настава познаје,
Да се разумију ријечи разумне,
Да се прима настава у разуму,
У прави, у суду и у свему, што је право.
Да се дије људима разборитост,
Млађима знање и помњивост.“

(Прич. Сол. I. 2—5.)

„Тада ћеш разумјети страх божји сице.
И познање божје наћи ћеш тиме“ (П. 5.)
„Остави лудост и би ћеш жив
И иди путем разума, то прави“ — мир
(IX. 6.)

Драга браћо и другови!

Нема дана, кад се у друштву не спомиње „народно образовање“ или само образовање. — Но и ако је та ријеч свакоме позната и — тако рећи у крв прешла — ипак има их много, који ју употребљују, али јој не пе знаду правога „поријекла“ ни „значања“.

За то се потрудих, да како год нађем то незнино „поријекло“ и „значање“ Но по што нијесам баш толико искусан, а ни практичан, то ми је потешко о томе много и са свим тачно говорити. Али ћу ипак гледати, што боље, да обрадим, и то на основу ученијех и искуснијех људи. Па, — дакле: *Који је народ образован?*

Да ли онај, који има много градова и војника; или, онај, који има много цркава и свештеника; или, онај, који има много школа и учитеља; и т. д. — Множина градова и велики број војника било би мјерило народне снаге у физичном погледу; — цркве и свештенство мјерило народног поштења и побожности; а разна друштва и његови разни производи мјерило разноврених народних идеја (замисљаја). — Све би то могло бити — но није свагда и свуда тако. Међу тим све то и још много што-шта има утицаја на „народно образовање“.

I. Кад је код једног народа већина чланова слабог тјелесног састава, кржљава и болесна, —

онда се тај народ по тим својим слабостима одаје разним врстама тјелесног уживања, па не може никако, да се и држи као самосталан, него је колебљив — нејак. За то је за „народно образовање“ као „прво средство“ потребно: *здравље и окрешности* (што развија домаће васпитање) у сваком погледу.

II. Но, ако се један народ или племе не држи онога педагошкога начела: „Без поштења нема живљења“ т. ј. моралне везе међу собом, ту нема ни узајамног потпомагања, па ни слоге; — с' тога је *поштење* један главни саставни дјео горње тачке за „народно образовање.“

III. Али, како опет поштење постаје само на основу свијести“, јер без ње не може човјек зрело мислити, па ни поштено радити, а рад пак — да ли ће бити добар или не — зависи од познавања природних закона, што опет не бива без *науке* и *знања*. За то је *наука* и *знање* *друго средство* „народног образовања.“ Обоје њих добива се на два начина, а то је: наука у школи, а знање искуством; те би се према броју школа и уређењу и раду једног народа, могло у неколико и „народно образовање“ оцијенити.

Ко би шћео, да поштено живи, он мора да ради, јер иначе ће бити присиљен, од својих тјелесних страсти, да отима и краде, а то није

поштен, него поквареност; чим се икажује, да не зна каква је наша цијељ овђе на земљи.

Од рада зависе и заслуге једног човјека, па и друштва у коме се он налази — дакле, да би оно (друштво) постојало — мора се радити. Па тако, што год човјек жели то може само радом постићи, јер је он једина основа за човјечији опстанак на овоме свијету. — Дакле је рад *шрекe* средство „народног образовања“.

IV. По томе *здрав*, поштен и свјестан човјек мора и да ужива све оно, за чим се мучи. И ту се огледа „образовање“ једног народа, јер: „Треба зарадити, па онда то паметно употребити.“ Више уживање, које како поједине људе, тако и цјео народ подиже и одушевљава, налази се особито у *уљепшаностима* то уживање, у *лепоти* природној и вјештачкој. Стога је *естетички живот чистито средство* „народног образовања.“

*

Кад се све то заједно узме, онда се добива одговор на стављено питање о „народном образовању“. И тако: „*Онај је народ образован, у кога су, код већине чланова тјелесне и душевне силе хармониски развијене, али тако, да су обоје у сагласности.*“

Ако сепрема томе хоће да оцијени образовање у једном народу, онда се ту мора узети цјео народ, а не само образованија класа; или још тачније: треба да се узму у обзир *сви одрасли људи*. — Обично се цијени образованост народна по томе: колико има писмених људи у њему. По то није оправдано, него је само једно средство за то. Тако Германски народ стоји у томе погледу на првом мјесту. Међу тим, кад се њихова маса народна сравни са масом народа Романских и Словенских код којих писменост није тако развијена, онда се мало или ни мало примјећује разлика у образовању“.

За масу народа у погледу образовања најважније је: Основно-практично образовање.

Ђе су основне и шњима ратарско — занатлијске школе у приличном броју подигнуте и добро уређење, да сва омладина — према обвезној настави проведе у њима 6 до 8 година, док не стане на младичко-ђевојачку снагу, кад се прелази на редовне и сталне, стручне радње и занимања, и да у тим школама раде: ваљано-спремљени, савјесни и карактерни учитељи, које у њиховом раду потпомажу свештеници и родитељи, општинске и више власти — ту се маса

народна може донета подићи на виши степен образовања, што се код сваког таковог параштаја јасно може примјетити.

Да се све тако уреди и да се створи економно — финансијска — могућност за то — као и да се у народу очува здравље, као прво средство за сваки напредак — народног образовања, — јер грчки мудрац *Аристотело* каже: *Здрава је душа само у здравим тијелу!* — све то зависи код нас од „народне провјерте — образовања“ —; у чем је главни покретач „учитељско удружење и заједнички рад“.

По у чему се састоји то „учитељско удружење и заједнички рад“?! — Ја мислим браћо у томе: да сваки учитељ добро промисли о своме св. позиву и положају. Да зна, кога он заступа овђе на земљи. Јер, кад ваљан учитељ спреми поштене и ваљане грађане, онда ће они бити поштено-ваљани и код Оца небеског, који ће још више потпомагати, да се у том правцу напредује.

Па како ће се то постићи овђе у Босни и Херцеговини — у овим скроз и скро „Српским“, али запуштеним земљама. — Овако: — Узмимо себи за примјер Србе прекојевске — т. ј. који живе у држави круне св. Стевана (997—1038). Како они кроз ово двије стотине година (од 1690 до 1889.) толико постигоше, те основаше „Нову Српску Атину“*?! Никако друкчије, него помоћу науке. Али ипак, можете, који запитати: „Па, како су они дошли до те науке? — Зашто и ми тако не учинемо“? — Е, то није тако. Ево примјера: . . . Кад би једно дијете чим се роди затворило у собу, у којој нема никога, нити из ње види кога. — Шта би било од њега? . . . Сигурно, да би расло и дорасло до некле. Па онда, кад би га међу људе довели; ништа више, него би гледало и од њих се плашило. А зашто? Зато није имало прилике, да развије своје душевне способности. — Дакле, требало му је да развије душевне органе, што не бива без вишега људскога друштва; па онда, не само, да би било свјесно себе, него се још и тјелесно боље развило.

Ето, драга браћо, тако смо и ми били етијешњени под Отоманском владом, а наша браћа Срби преко Саве, били су под славним Хришћанским владарима, који су им давали слободу, да подижу себи школе; а знали: да од добро

* Стара „Српска Атина“ био је и јесте и данас „дивни, гласовити и слављени Дубровник, Ур.

образованог народа, и држава је „чвршћа“. — Данас пак имадемо и ми прилично те слободе. А кад је имадемо, онда треба да се и управљамо по ономе, што је за нас боље.

У првоме реду требамо знати: „какве су наше (вјерске) школе.“ „Да ли одговарају својој правоме позиву према духу данашњег времена“?!

Мени се чини, да их има и таквих, да само носе име школе; а у којима предсједник и чланови не знају правога значења и позива школе. Па шта више, они и сам наставни план састављају. И шта да се ради шњима? Хоћемо ли их тако и оставити? —

. . . Нипошто, . . . јер би их онда са свим упропастили; а за то чини ми се, да би с' потпуним правом, могли нас, назвати „народним готованима“ — Него, који ту дође, не треба му одмах рећи: „Стој, . . . ти не знаш, како се то ради“! — Већ му лијепо (братски) казати: „Знате господине (господо): ово се ради овако а оно опет 'нако“! Док и сам не увиди, како то треба; па или боље почне, или преда другима, који су за то способнији. — Уз то још у такој општини треба сваки од нас, да учимо старо и младо — но не мислите, да их учимо у школи: читању, писању и др., него — у разговору и разном додиру савјетом и примјером, јер без примјера не важи ни једна поука (*verba docent exempla trahunt*).

Немојте браћо — другови, да пропуштамо ово драгоцјено вријеме, јер ћемо се пошље кајати. — Држимо што је наше онако, као наши стари, али не оним начином, као они, — пошто он и не важи сада, јер се каже — у срп. пословици: „Пушка поета, а јунака неста.“ — Своје лијепе српске обичаје чувајмо, а и слободно је по 10. §. онег аустријског закона, који гласи: „Сваки је судија дужан познавати црквене и народне обичаје.“

Почнимо дакле, обрађивати поље просвјете, док није зарасло у коров. Та, Срби смо браћо, а ако смо то, онда смо дужни угледати се на наше старе, који не само да очуваше своју вјеру праједовску, него и највећи понос Србинов: Српско име са ријечима: „Србин сам, па ето“! Ове двије светиње — вјеру и српско име — очували су тим лакше, што је њих епојио у једно највећи просвјетитељ св. Сава I. АЕ. српски. А Србин пак сазнавши оцијајућу моћ пјесме и заносљивости гусала предавао је својој

сину ове свете аманете пјесмом преко гудала. — Па, кад имамо толико слободе, онда за што ју не би употребили на добро и корист народа свога т. ј. браће Срба у Босни и Херцеговини. . . . Немојмо никога призиљавати, јер:

Притиснуто јаче,

Све на више скаче“; —

а то је у опће за свакога Словена. — Само лијепо и благо, па ће Србину за тобом и у ватру и у воду екочити. — Не будимо *лијепи*, па се ма чим изговарати, да се није могло извршити ово или оно. Али не будимо ни одвише *нагли*, јер српска народна пословица каже: „Хитар одвише ерећу прескочи“; или: „Хитно је враг, па сломно враг,“ — него како ће треба — према приликама. Не будимо *горди*, а ни *завидливи*, јер се *гордошћу* изазива *мржња* од стране поштених; „која се“ — по ријечима премудрога — покрива лукавством,“ али се њезина злоћа открива на збору“ т. ј. међу изображеним свијетом; „а зависношћу се порађа смртни грјех.“ — Немојмо мислити, да ће нам се људи клањати и поштовати нас, за што смо — по њиховом мишљењу — паметнији; него на против: простаца ће увијек мислити, да ми морамо чинити како они хоће, а у разговору и понижавати нас. При томе, не будимо по нар. пословици: „Ђе те не сију не ници“ или „свакоме лонцу поклопац,“ а то је; *ђе те не* зову не иди и *ђе те не* питају не даји свога гласа, него ради свој посао док је раније!

С ово неколико мојих ријечи хоћу браћо и другови, не, да вас научим, — пошто многи и знате, него да вас побудим, да међу нама влада *слога* и *љубав*, како би се то потпуно слагало са она четири писмена, што стоје на српском грбу: „Само слога србина спасава,“ а не као што неки — иновјерци — обратило тумаче: „Срб Србина сикиром сијече.“ — За тим, да је сагласно и са оном српском пословицом: „Ђе је слога, ту је и божи благослов,“ а премудри к' томе додаје: „Ђе је божи благослов, ту све иде на добро“! — Па кад будемо држали слогу и љубав, онда ћемо моћи боље и просвјету ширити, те народ водити на прави пут.

И тако, према свему овоме, т. ј., кад имамо слободу и ередства: Чувајмо све, што на себи носи српско име. Браћимо то на све могуће начине, али не као наши стари што су чинили оружјем у десници, него оружјем XIX-ога ви-

Јер је ту ушће ријеке *Колуне*, која извире под Јахорином (испод стијене т. з. Тријеске), а утиче ту у Дрину, па је због тога и сама варошица прозвана *Устиколуна* т. ј. *ушће Колуне* 2. сахата од Фоче на сјеверо-запад. С' десне стране ушћа колунина, на једној брежуљастој равници налази се црквина и рушевина негдање српске цркве, чија је својина била и ова књига.

О овој цркви док подробније испитам опширније ћу навести.

Овај зборник Божидача Вуковића, сад је својина попа Тодора Кандића, који је имао доброту дати, да прегледам.

Триод велики штампан у Москви 1791. (1791.) Индикта њ лица февруарија, за вријеме императорице Екатерине Алексејеве.

На првом листу стоји слиједеће:

Сва гдѣ и ко(ж)иткениа книга илнделаа Триодъ лик ериа попа Тодора Синъ попа Екѣа Кандића из Фоче.

Испод овога стоји одмах другијем мастилом написано:

„Подписанио ко крѣла царкоста низали гдѣланъ царѣ Пахлмѣта кадѣ блѣзе низали у Бондѣ совезичилнилик и(к)еролѣ протѣкиниѣ царки: Деникѣ Випетанъ и љиѣ паша Фидлићѣ и ѡманъ кѣѣ Моггариѣѣ ниѣе (ниѣе) илнѣ нѣи ути(о)чица но ѣ икѣличкѣ ѡтѣкоше и прочѣ ни ѡка дрѣ(ж)ина и царка койка лно(ж) иткѣни ѣлѣзе ѣ гариѣко и кезирѣ Пахлмѣта пашѣ и начинѣ ѡ гариѣкѣ градѣ и кѣличаниѣ Сарѣ: 1839. лиѣ Феврѣар 3 ѣег.

На другом почетном листу стоји истом руком и истијем мастилом:

„Сва писмо чертихъ азѣ грѣшнѣ еромонохъ Пахлмѣта монастира Доволеѣ ѡспина прѣгѣа Бѣди илѣ(ж)ѣ почиѣтѣѣ гѣѣ арениѣ архипиѣкопѣ цркви: 1833. лиѣ Феврѣариѣ 3.

Ово обоје писано је чисто и разговјетно, у један исти дан.

Из овога се види, да је ова књига „Триод“ из старог манастира Доволе, који се налази (као рушевина) у пљеваљском пашалуку.

Како је дошла до Кандића није ми знао поп Тодор казати. А на истом листу нечитко написано је слиједеће:

Да се зна како ѡткѣни ко(ж)иткениа книга рѣѣ ѣѣи Екѣа и Лиро(и) и (Ѣ)ѡро и тро(ица) ѡткѣнише (од) (Ту)рѣки рѣкѣ (и) дѣдоше поп(о)килиа . . . За полин (жикѣли) и ѡпошнѣли задѣшѣ да се по(лину).

Из овога се види, да је ова књига откупљена од Турака и дата поповима (ваљда Кандића кољена).

Књига је и сада у цјелости, само су три прва листа искинута, са којијех сам и ја горње истинито преписао.

III.

У неђељу 28. октобра заједно са оцем Пантом Соколовићем свратим у кућу по којног попа Димитрија Соколовића, код жене му попадије Стаке, удове.

Уђемо у собу и сједемо.

Ја погледам на иконос, кад на њему бијаше неколико старијех књига. Замолим те попадија скине све књиге.

Почнем их претурати, али од вриједности је само евангелије, заједно увезано са апостолом и апокалипсом св. Јована Богослова. У истој књизи први је лист извађен, па се не зна кад је и гдје штампана.

Сигурно, да је у Русији.

Сва књига је средње величине (један педо дуљине, а 10 палаца ширине, дебљине 6 палаца.)

На првој корици стоји врдо замршено: „Знати се кадѣ ви Лазѣ ѣ лиѣ дана 60 на 1842. г.“

Прије него што почиње Матејово евангелије налази се на једноме листу слика Матејева. На истом листу с' предње стране написано је „Писа Вѣо“ испод овога налази се рачунање с' бројевима, а испод бројева двапут написано: „Сва књига“. Испод овога стоји: „Свамо ѡ неколике рѣчи поздѣрѣѣ ѡт лиѣ Димитриѣ Соколовиѣа писѣ на 1841.

На првом листу, гдје почиње 1. зачало матејова евангелија, при дну па све до 79 страна написано је на сваком листу ријеч по ријеч слиједеће:

WWW.UNILIB.RS

„Сїи (треба Сїи) Сїѣли Нокн Зїкѣтѣ прило(ж)и
рїкѣ ѿ ѿлїанѣ (Јован) дїкоко Вѣлїачїѣ (Вуїчїчїѣ) ѿ
пїлїнїи грахока кїко ѿчїтко прило(ж)и цїркѣ ѣ хрїлїѣ
сїїаго ѿцї Нїколаѣ лїрїлїкїнїкаго чїдоткорца и сїїаго
Гнїрїа кѣдїи (сїупа, заїедно) да сїд(ж)и ѣ ѿлїи (обїе)
цїркѣ кїи и ѿлїанѣ (Јована) прїочїдї (препоручїе)
кїѣ кою дїшїѣ и кою чїдї (ж)нїкухѣ Андрїнїѣ ѿлїи и
кохѣ (свїїеж) ѣспїшїхѣ родїтїлїи ѿцї Дїка лїтїрї
Дїрїи и коплїѣ ѣспїшїлїѣ чїдїлїѣ Бїхѣ: голѣкѣ тїдотїрїѣ
лїзїрїѣ и кїлїѣ Дїлїѣ за кїнїи (ж)нїкотѣ и кїнїхѣ чїстїога
Срїлїонї Софрїонїѣ докрїлїкїца родїлїѣ Дїандїчїѣ ѿ кїо-
пїлїлїаго мїстїа гацка за цїне цїкїнїа д (4) ѣтїлїрїѣ
цїфарокѣ лїтїа гїлїа П (на) лїѣд (1704. г.) лїцїа дїклїрї
(дїсїембрїа) дїнїѣ 5.

Ово је писано прилично разговїјетно.
Одкакѣ је напїсано до данас т. ј. до 29.
октїобра 1890. г. има 193 г. 3 мїсїеца и
24 дана.

Из горњїега се вїдїи, да је књїга при-
лїчно стара. Далїе, да је купїо, некакав
побожнїи Србїн Јован Јакѣв Вуїчїчїѣ од
јермонаха Софрїонїѣ Добрїѣвца — Ман-
дїѣѣ (Софрїонїѣ калуѣѣроваѣо у Добрїѣвцу)
родом из Гацка за 4 цїсарїека дуката и
да је поклонїо у своїе родно мїјесто Гра-
хово (Црїна Гора) цїркѣма св. Нїколаїа
и св. Георгїїа.

На лїсту, гдїе се налазїи сїлїка еван-
гїлїста Марка, с предњїе стране, прїи врху
стоїїи: „Сїлїа кнїга лїнїѣ рака кожнїго попи нока соко-
локиѣѣ кїдїи 8 хачїи фїлїпїѣ нокичїѣѣ за 45 (гроша) на
1816. лїцїа и дїшїа 26.

На лїсту гдїе се налазїи сїлїка еван-
Јована с предњїе стране прїи врху стоїїи
замршїенїїем словїма: „Сїлїа кнїга лїнїѣ рака ко-
жнїго попи нока соколокиѣѣ дїлїѣ хачїи фїлїпїѣ за дїѣгїѣ:
на 1836. нїка и зїлїдїе докїро: пїлїи кїо когорїѣѣ из го-
рїаждїи на: 1836: ко и рѣго околїи . . .

На лїсту 9 с другїе стране прїи дну
напїсано је: зїлїно кїдїдїи како і ж нїтїи попи прїо
соколокиѣѣ лїнїѣ попи лїзїе кїнїѣѣ кнїгѣ кїѣ то нї: кїлїїѣ
8 хачїѣ (фїлїпїи хачїи нїкїнїокиѣѣ за грош: 20) и поплїнїѣ
и Богѣ да прїстїи. Далїе на другом лїсту,
гдїе почїнїе прїво зачїело од дїїела апостол-
скїх, наставља прїи дну ово: лїтїа Гїлїа на:
1816. лїцїа и кнїи: 26. Ово је тако замршїено,

да сам јїдѣва прїочїтаѣ. Овдїе каже, да је
купїо у хачїи Фїлїпїа попи Перѣ Соко-
ловиѣѣ, шїто сїїедуїе, да су Перѣ и Јовѣ
Соколовиѣѣѣ, роѣѣна браѣѣ.

На задњїем лїсту апостолїнїсїа, са
другїе стране напїсано је: зїлїтїи и кїдїи кнї
у копїи и хрїцїгокїнїи сїрїшнїи і горка і прїлїка коплїѣѣ
коплїа: 1836.

На истом лїсту с другїе стране, врло
замршїено и нечїветѣ стоїїи сїлїїедїеѣ: „Сїлїкѣ
тїеѣ кожїи нїшїѣ сїлїка цїркѣ нїкїсїи дїтїшнїѣѣ“.

Испод овога истом руком: „Сїлїо за
лїѣзїно поздрїкѣѣ; иза овога другїїем мастилѣом
и другом руком: „сїкїѣрїшнїи лїнїѣ лїѣ: сїлїи сїкїѣрїшнїи“,
шїто значїи: „Треба Богѣу благодарїтїи . . .
Још дѣвїїе рїїеѣчїи замршїене имаїу, коїе су
турекѣог значїења и коїе се не могу нїкакѣ
прїочїтатїи. Испод овога напїсано је руком
и мастилѣом: „Сїлїо за лїѣзїно поздрїкѣѣ: 1831. ѿ
лїнїи лїзїа моїи догїѣѣ крїтїѣ рїгїѣѣ сїлїо тїи лїкїзїа кїлїѣѣ
ѿно за оно по пїрїи да лїи шїрїакїшнїѣ зїлїно кїдїи кїдїи
тїдѣо пок . . . (ваљдїа покѣјнїи) дїтїи кнїгѣ 1831.
лїцїа мартїа 1. дїнїѣ дїѣ коплїѣ сїлїтїи поплїшнїїи шїѣ
кнїдїе тїѣрїцїи крїшнїцїи кїлїи тїѣрїцїи лїѣ моѣѣ лїнїко“.

Испод овога стоїїи: „хрїѣтїо кокрїи (и)з
лїрткїи(хѣ)“. У ової су књїзїи посїтнїа словїа,
а разговїјетно су шїтампана. Ову књїгу
не описах јер мїслїм, да је гдїе описана.

IV.

Евангїлїе Исуса Христа, шїтампано
у Москвїи 1830. г. за императора Нїколаїа
Павловиѣѣ.

Ово је Евангїлїе тїшкѣ до 10 ова,
а вїеѣма велїко. На почетном лїсту прїи
дну стоїїи сїлїїедїеѣ: „Сїлїе сїѣѣѣ вїлїгїлїи одѣѣ
чїдїаждїхѣ нїкїдїи прїотїошнїѣѣ хрїцїгокїчїѣѣ Вїнїлїнїѣѣ кнї-
дїлїлїлїкїѣѣѣ родїлїѣ изѣ Сараїеѣѣ и прїлїоїїи кѣѣ фїлїпїнїѣѣ
прїхїдїоїѣѣ цїркѣѣѣ. За кѣѣшнїїи поплїнїѣѣ: — На: 1854.
сїпїтїембрїа а: дїнїѣѣ“.

На истом лїсту вїшнїе овога потпїсѣа
а тако исто на свїма почетнїх 7 лїстѣѣѣ
напїсѣо је своїом руком, разговїјетнїм сло-
вїма владїка Раде (Петар П. Петровїѣѣ)
Шїегош сїлїїедїеѣ:

www.unilib.rs „Анногики подарак одъ некога императорска и црскога величѣтѣа кѣлагого годдара ике рѣши не. (ит.д.) Николая Павловича лине Петръ Петрокиѣ Архиепископъ и кладыи Црногорскоме и Брѣскоме 1835. и лѣше годѣ. къ Моногѣтѣрѣ“. . . У коме је манастиру не зна се, јер је неко мастилом са свијем превукао, само што се на крају види половина слова ѣ; сигурно писало је: Острозѣ“.

У кога је купно књигу високопречасни госп. Вениамин Владисављевић, ја не знам.

V.

У пеђељу 4. новембра 1890. г. читах нешто у мојој соби. На један пут чу се куцање . . . Слободно: . . . отворише се врата, кад се помоли часни госп. Панто Соколовић парох, који у десној руци носаше једну повелику књигу, од прилике величине колико осмогласник. — „Помага Бог учо!“

— „Добра ти срећа оче Пантелије и благословите!“ — „Бог да те благослови! Ево ти ова књига, па види, ако шта има, те прешини“.

Отац Пантелије сједе, а ја приштам: чија је књига?

Нашто ми он рече:

„Ја сам се јутрос свратио код куће Алексѣје и Ђорѣа Јакшића, па сам је видио на њиховој рафи, те је узех и теби донијех. Само те молим немој јој листове погубити“.

— „Баш ти хвала оче! Гледаћу да ни један лист не изгубим, па чим је прегледам, одмах ћу је послати по ђаку до тебе“.

Ту се мало разговоримо, попијемо по кафу, поздравимо се и он оде, а ја останем сам у соби међу четири зида.

Чим он оде, почнем претурати исту књигу. Одмах сриједѣ извађено је неколико листова, па се не зна, како је име књизи; нишѣ када је печатана. Исто тако извађено је и озада неколико листова.

Књига је писана руком, а црквено-словенскијем језиком. Слова су лијепа.

У цијелој књизи слово ѣ (танкојер) замјењује српски глас ѣ; шта више, у свима ријечима, гдје треба, да стоји: ѣ (дебелојер) и ту је замјењено, са *танкојер*.

Ни на једном листу нема забиљежена страница, па се не зна ни колико фали листова.

У цијелој су књизи, све саме бесједе појединијех св. отаца, дуља од дуље.

У средини књиге пађем два подрезата листа. На првом стоји записано:

„С Сѣо кнѣгѣ позари (пазарих) изъ мѣстѣ митрополитѣа нокпазарски (Новопазарски) ѣрѣкарска и ѣкѣних ти ѣ а глѣши панаѣрѣкѣ . . . зрѣг (7143.) лица марта ѣз (27.) и подних да а а кратѣ і кнѣга монастирска“.

Из овога се види, да је књизи име „монастирѣ“ . . . и да је исти митрополит Новопазарски Максим откупио, 1635. од Хр. рођења. На другом подераном листу стоји врло замршено слиједиће:

„Сѣо кнѣгѣ . . . ѣрѣкѣ како и изъ нехѣ ѣахѣ Анѣлик Сафѣтићѣ закѣ кнѣгѣ нико зѣи носѣ по ѣ и да и здѣко“.

Испод овога имају још неколике замршене ријечи, које се не могу прочитати.

Преврћући књигу, пађем одприлике на средини један печат, који је с краја на средини листа с' лијеве стране пригнѣнут. Печат је прост, а округло. Величине, као два десатака (сексера). На њему је написано: „Панаѣликъ кѣд нокпазарѣки мѣлогѣтѣвѣ Бѣжѣ“.

У средини је мали бијел крет, а с' обје стране крета пише: ѣ. ѣѣ при врху, с' десне и лијеве стране на печату написано је по једно велико рукописно слово А.

У овој се књизи налази, још један оваки исти печат, али је врло замршен. само се може добро прочитати ријеч: „Панаѣликъ.“ Остало се не може. — Ова књига увезана је у дрвене корице, које су опет кожом опточене.

WWW.UNILIB.RS

Кад је потпис новозазарског владике Максима, онако стар, онда је и књига још прилично старија.

Толико о „*Панагирику*.“

VI.

Преврћући црквене књиге, нађем „Пролог.“ Први му је лист извађен, па се не зна, кад је штампан. На крајњем листу при врху стоји:

„Сја књига цркве фочанке Подчертаљ лѣта 1831. гш. лица марта 21. гш. Стефанъ бчигель.“

Испод учитељева потписа, стоји другом руком: Сі прологъ књига краля икатого николан фочанкиа цркве зкожнелъ покыфнелъ и кнгоко допдчннелъ постакна кожнтка лѣтбрга Господина Юнфа оквацине. Ова је дакле књига старе фочанске цркве; јер нова почанска црква довршена је 20. новембра 1857., а митрополит Јосиф, већ је по други пут отишао 1845. 16. авг. Фочанску цркву није осветио Јосиф него Григорије, јер на црквеном натпису стоји: „Трудом митрополита Григорија.“

Истом приликом нађем на „осмогласник“, који је штампан у Москви 1764 г. На првом лист с' друге стране написано је: „Сі“, а испод овога: Знатие каде ки тревене землно старшо ношню по икатог келкомдчннцн Маршн (Оуѣена Марија). На 1807. лица 18ла днѣ ѣ ношню: 17: часъ.“

Бог зна гдје је писано!...

VII.

Пеншикозтар, штампан у Москви а фч (1790). Индикта ѣ лица Октокрѣ. За вријеме императорице Екатерине Алексјевне.

У огом пентикостару одваљене су корице. На првој корици стоји: 8 закрши

пѣа ишкан хрнголац село кѣткоюне икѣ за здракле попѣ Тодорѣ (ж)ѣта ерѣка 2 (ва.лда оге). Испод овога другом руком: ие књига петокостаръ попи Тодора пѣа ие пѣмо рѣка ѣѣкока канднца пѣш пѣа ѣѣга шнѣце.

На првом листу, што је уз корицу, написано је: „Сја књига гнелни пентикостархъ ѣ дзе ра(к)хъ ко(ж)и ѣшкан радикокнѣхъ из села (б)ншѣ (Бооско кот. Фочан.) ѣ даде попѣ андрѣхъ и рѣке подпнѣк за дѣшд ра(к)дхъ ко(ж)ннѣ пнѣтѣн и лнхннѣ лнтоннѣ лнттар пнѣо лѣннѣ догтнѣн и ѣнѣ млннѣкѣ толннѣо пнѣннѣ на 1795. лица ѣдн 20 нднхъ.“

На другом одваљеном листу стоји: „Сја књига икатѣа и кожнтка пентикостаръ попи нѣкѣа канднѣа ѣѣднѣ поп нѣкѣо 8 рака кожѣаго ишкана.“ Иза овога неколико је замршенијех ријечи, па онда: „кѣнѣ за гроша 20.“

На првом почетном листу при дну, па све до 8 листа, написано је слиједеће:

„На 1803. да и зна како прило(ж)нше икатѣо и ко(ж)нтка кннѣ петн костар рак ко(ж)и ѣшкан и трѣко и лнхо кнгоѣ . . . ѣ рѣта петра Сннл ннѣо стѣкѣ млннѣ филнѣ лннѣ ефѣ и шкѣ тодорѣ и кѣ — шѣ ѣ прило(ж)ннѣ попѣ кѣѣ за кѣн толннѣ нднше за нѣ гроша 20.“

На истијем листовима, гдје изнад тога, а гдје испод стоји: „ѣ ѣ кнѣга ѣкѣтнр стѣпарѣнѣлѣѣѣѣ.“

На почетном листу с' друге стране стоји:

Сја пнѣннѣа лнѣк пнѣтѣнѣа ѣѣрѣѣ даѣ на зннѣк влдѣ коѣѣа ѣдѣ: на морачу ѣ ро(ж)нѣтка хрнѣга пнѣнтѣа годѣ крѣнна 1820. кѣтѣѣ.

Иза овога написано је ситнѣјем и замршенијем словима: „и кратнѣ (т)ѣрѣи ѣ залоннѣ и кѣннѣ Каркопрѣлѣа.“

Толико о пентикостару.

У *Фочи*, на дан св. Јована Претече 1891. године.

Опис парохије Грахова, обзиром на старине и развитак исте.

Грахово је опћенито име за више и више мјеста, те по том се оно у духовном погледу на три парохије дијели, а те су: Граховека, Пећка и Шеуљска. Средиште све трима је Грахово, јер

је ту сједиште политичке власти, ту је и народна основна школа итд.

Стога ћу најпрво о парохији граховекој говорити.

I.

Граховска парох састоји се из шљедећи села: Аржин бријег, Угарци, Обљај, Маринковци, Малешевци, Радловићи, Кесићи, Печенци и Видовићи.

1. Аржин бријег то је једна узвишена брежина, (700 мет. над морем) а на њему око 20 до 25 кућа Срба православне вјере, од племена „Аржине“, од куда је мјесто: Аржин бријег своје име добило. — Сјеверо-источно од Аржиног бријега уздиже се главица — именована Градина (преко 800 м. висока), сва ситном шумом обраста, а на тој српско-православна црква, од најдањије времена, у којој се сваке неђеље и празника божанствена служба чини. — (Потањи опис ове цркве види „Б. Х. Источник“ св. VII. и VIII. од 1890) Југо-западно од истог мјеста т. ј. Аржиног бријега виде се рушевине оvdје у народу у живој успомени великана Николице кнеза, а југо-источно налази се старинско гробље у народу звано: Мрамореко“. Посред овога гробља води теста — а на лијеву страну тесте у средини гробља виде се остаци неке старе црквине, на ком је мјесту све до године 1884. од слабог материјала постојала мала црквица. Но на истом мјесту био је од најдањије времена српско-православни манастир, како се из народне традиције разабрати може. Тај су манастир подигли по свој прилици из Далмације дошавши калуђери прије неколико стотина година — прича народ.

И заиста како се сада константирати може градња сличнија је, да је прво био манастир, него ли црква. Манастир је како се, по садашњим остацима видети може око 17—18 м. дуг а 8—9 м. широк по прилици мјерећи — у врло лијепој положају красној равници. Даље се о манастиру незна ништа. (Види о њему у „Источнику“ св. VII. и VIII. од 1890).

2. Угарци. Одмах на десну страну горе поменуте рушевине — старог манастира, лежи село Угарци, које је у негдашња времена често горело, те остojали само опаљени угарци од куда је село и своје име добило.

У њему су малом издигком Срби правосл. вјере; — има нешто и римо-католика скоро сви из Далмације насељени. Угарци друкчије се и „Билбина долина“ зове, јер ту се једно само племе „Билбије“ — око 30 кућа налази а сви служе св. Луку“.

3. Обљај под главицом Обљојом или Обљајком лежи, од куда је и Обљај своје име добио. Ту су Срби правосл. вјере и нешто више римо-католика; оvdје је и стап римо-католичког жупнога уреда. Обљај је врло лијепо сеоце у красном положају. Нема никаквих старина.

4. Под високом шумовитим Јадовником лежи село Маринковци а узањ одмах и сродно му село Малешевци гђе живе сами православни Срби, бавећи се гајењем стоке, обрађивањем поља итд. Маринковци су добили своје име од дјевојке Маре, која је на ближијем брду изнад Маринковаца се протежуће, чувајући овце свој невини живот за поштење од душмана скончала. Брдо то и данас зове се „Марино брдо“ а на њему се и данас види гроб погинуле Маре.

У овим селима има мноштво старинског гробља, но по свој прилици даје богомилско. Других знаменитости нема.

5. Радловићи село, простире се такођер испод високог Јадовника у врло лијепој и плодној околини. Име своје добило је село од племена Радуловића, који у њему сами живе а све су сами прав. Срби. — Од старина једно се само споменути може стара Градинаца, јужно од истог мјеста, о којој народ незна ништа припо-виједати.

6. Кесићи сеоце од Радловића и Малешаваца а тако исто и од Аржиног бријега $\frac{1}{2}$ сата удаљено. Име своје добили су Кесићи од племена „Кесића“ који у њему живе те су све сами прав. Срби.

7. Печенци су мало сеоце југо-западно од Грахова (Аржиног бријега) у даљени $2\frac{1}{2}$ км. у мочварној долини и у њему доста велико и дубоко блатно језерце; у које су непобожни људи у негдашња времена праведне огулили, убили и у исто бацали.

За Печенке мисли К. Јиричек, да су своје име добили од неког народа, који је прије хиљаде година у поносној Босни живио, а звао се „Печенезери“. Од Печенака југо-источно налази се стара црквица испод рушевина старог града Граховца од кога је и Грахово своје име добило (О овој црквици види „Источник“ св. VII. и VIII. 1890.)

8. Најзад ми је споменути мало но врло лијепо сеоце именовано Видовић удаљено $\frac{1}{4}$ сата од Печенака у ком су сами Срби православне вјере племена „Видовићи“, од куда је и село

своје име добило. Горе наведена села сачињавају парохију граховску, која се с пуним правом међу прве парохије убројити може. Њу опслужују два свештеника који сваке недјеље и празника у граховској цркви божанствену литурђију служе.

II.

Најкраснији врло романтични и оку најумиљатији предјел у околини граховској, заиста су „Пећи“ — које су 2 сата од Грахова удаљене — а леже у једној бујној котлини под једним огранком планине Уилице или Илице. — Не само што је то село природа својим најљепшим даром обдарила, него је његова прошлост за Христјане врло значајна и од велике важности.

Негда — када се пије смјело звоно на Хришћанској цркви чути — када се хришћани нијесу смјели јавно праведном Богу молити — онда се у Пећима налазила прав. црква и срп. православна школа у којој се учила младеж — а по свршетку те школе одмах су неки и за свештенике произведени; од којих и данас неколичина живи. — Како се дакле зна — од најдавије времена постојала је у Пећима прав. црква и срп. прав. школа, гђе су наравно свештеници уједно и учитељи били; ако нијесу знали модерне педагогије, знали су младеж врло добро у Хришћанској науци поучавати. Више су пута Срби пећки и из Далмације праве непитане учитеље добављали, те их о своме трошку издржавали — Најпосле је вриједни свештеник поп Лазо Скакић, родом из Пећи, дао свога сина Шишуру за учитеља васпитати и то у задарекој богословији и учитељској школи — који је неко вријеме био учитељем у Пећима, послје у Лијевцу — а за кратко вријеме покосила га је немилу смрт, и укинула му млађани живот. — Данас се једино виде остаци о тадашњој цркви, а на мјесто ње постоји данас од врло слабог материјала (дрвена) црква, кроз коју би жали боже — што по кажу: вуци пролијетати могли; а од ондашње школе — ни спомена нема — једино се виде одрпани остаци од исте. — Пећка парохија састоји се из села: Ресановци, Зебе, Исјек; а од скорашњег времена подпада под пећку парохију негда самостална парохија Тишковац код Црније-Потока — гђе су Срби у години 1875 — 1878. пролијевали крв за кретачни и слободу златну. — У пећкој парохији има много старинског гробља — биће да је и ово богомилско. У селу Ресановцима има једна

стара црквина те изгледа, да је посве стара а народ о њој незна ништа приповиједати; по останцима, који се данас виде, може се тврдити, да је православна.

У Ресановцима ми је још споменути и три врло знамените и доста велике пећине (шпиље) и у њима много капаваца. У тим пећинама играју виле коло по цијелу ноћ, прича народ, и тврди, да се и данас у истима заиста налазе. — Тако народна машта умује. А сад ћу да нешто особитога и народнога приповиједања опишем.

* * *

У планини Уилици приповиједа народ — постоји црква која је сва у земљи, те озго побушена а изнутра сва искићена са лијеним иконама и божим сведима. Но за ту цркву незна нико, него неки Баук из Горњег Тишковца кот. петровачког — који се од скорашњег времена читавим пророком показао, а моли се Богу дан и ноћ, увијек по гори лута, а ником ништа неговори. Он чешће пута одлази у планину Уилицу, њему се кажу црквена врата сама отварају, а више никоме; тамо се он моли Богу а предањ изађе светац бијеле браде те му приповиједа како ће овај покварени свијет свој кратки живот скончати. — Свијету се збиља нови пророк врло мало показује, те приповиједају, да каткад наше по више мјесци, а да га жива душа невиди. — Народ заиста ову планину т. ј. Уилицу за врло сретну држи, јер кажу, да се још никада није у њој какова несрећа догодила — пошто се тамо у велико јанија сјече, а све то да чува св. црква која се тамо налази. У колико је то истина, зна само драги Бог, тако народ приповиједа.

Нузгредно ми је још споменути, да је и у забаченом мјестанцу Тишковцу, кога сам мало прво спомињао — настојањем Христјана — а у неколико и овдашње мјесне власти подигнута од скора од дрвена материјала — мала но врло лијепија црквица. — У њој се налазе врло лијепе по старинску израђене св. елике — које ју врло лијепо украшавају — а такођер налазе се и неколике црквене књиге које могу бити доста старе (око 100—200 г.) Но жали Боже, што је ова црква с неруке, те се у њој ријетко када божанствена литургија служи јер је опслужује парох из Пећи. У првањња времена био је свештеник а уједно и парохијални уред у Тишковцу. У црквеној огради (шематорији) налазе се неколико старинских гроба; да би рекао, да су из римског доба није

прилично, јер тамо т. ј. у Тишковцу прије двије до три стотине године била је сама пустиња. Биће да су гробови неке разбојничке чете из старије времена. Толико о тој парохији; а сад да речем коју и о трећој парохији т. ј. *Пеуљској*; и ако баш у њој немам толиких знаменитости споменути.

III.

На источној страни од Арезиног брјега (Грахова) око три сата пјешнице под високом шумовитом Шатор-планином леже два доста велика села звана: Доње и Горње Пеуље; то вам је трећа парохија, која се уопће у Граховску броји. Ту су вам такођер све сами Срби прав. вјере, око 60—80 кућа. Доње-Пеуље је сеоце у врло лијепој положају, на тесту, која води из Грахова у Лијевно. Око тесте, на једну и другу страну налази се старинско гробље око једно 100 гробова. Чији су ово гробови не може се потпуно рећи, биће да су богемилски. — Горње Пеуље леже једно $\frac{3}{4}$ сата од Доњих Пеуља у мало лошијем положају. И у овом селу налази се исте

врети старинско гробље, као и Д. Пеуљима. У овим селима итали Боже нема цркве, већ морају Хришћани долазити у Грахово, а то је три сата далеко. По ипак, да се олакша стару и нејаку, чине овдашња два свештенике преко године по два до три пута св. литургију у истим селима, а највише у часни пост.

Других знаменитости које би вриједно споменути било нема у овој парохији, јер сам гледао да по могућности све напоменем.

С овим завршујучи мој чланак, који у ступам уваженом листу „Бос. Хер. Источнику“, ако за вриједно нађе господин уредник, да га штампа — примјехујем, да сам овај чланак с разлога тога писао, (уједно да се одузим на обећање господ. уреднику) да би побудио по Христу браћу г. г. свештенике, да и они на оваковим стварима раде, а да ли ће овакови радови бити добри, то ће најбоље знати и суд свој изрећи читаоци овог листа.

Грахово, уочи „св. Луке“ 1890.

С. Б. Марков, учитељ.

Освештање српско-православне цркве

20. јула у Петровцу

Од када се памтити може цркве у Петровцу не бијаше, (Петровац није старинска варош због чега се и „Новим селом“ назива) него се одавде у Колунић цркви, која је од Петровца један сат хода удалечена морало ићи. Црква пак Колунићка, бијаше једина у цијелом онда кајмекандуку Петровачком док се стародревни манастир Рмањ у 1875. непоправи и неосвешта, због чега се побожни народ из цијеле околице овој скупљаше да топле молитве Господу Богу приносе и храну духовну добивају.

Прије устанка на неколико година бијаху православни Срби у Петровцу српско-православну школу отворили, у којој се поред предавања предмета још вечерња и јутрења о празницима и недељним данима свршавала а на св. литургију и причешће, као што напоменух опет иђаху у Колунић, које им одвећ досадно бијаше због чега намиселе да у Петровцу учине једну зграду под именом школе. Црква се без фермана правити смјела није, а овај добити то је са великим

трудом и трошком скопчано било, шта више петровчани да су и овај добили опет Турци задати цркве дали небити, јер је хоће ово Крајина љута! — пак да у половици школа постоји у којој да се младеж у духу ерпства и хришћанској вјери поучава а другу половицу баш да за цркву учине, што немислише то и почеше радити, по кад бијаше близу да ће почето дјело докочано бити и прошли устанак букну те у истом, како стара тако и нова школа — црква од нечовјечне руке спаљене бијаху.

Кад храбра мишица Његовог царског краљ. Величанства Фране Јосифа I. окупира ове крајеве и чим народ опако жељан окуси мало слободу за којом је више столећа чежнуо, одмах се и Петровчани постараше те нешто од сасвим слаба материјала капелу учинише са мало уздигнутим на истој звоником, на ком једно звоно ставише и на глас кога се народ сабираше, топле молитве господу Богу приносише, и то на отвореном пољу, почем је капела одвећ мала била,

WWW.UNILIB.RS

тако да народ у исту стајати могао није него једино свештеник и ђаци, који службу одговараху.

Што се звона тиче примјетити ми је овђе, да је баш готово у цјелом протопрезв. петровачком, управо већ уобичајено те само једно звоно добивају, премда би се са мало више трошка два добити могла, почем много љепши звук дају два па макар да су и малена, него кад је једно па да је много веће и да кошта много више или бар онолико колико друга два. Кад имају ће наручити звоно за 3—4 стотине фор. онда ако им ко рече да два а не једно наруче они одговоре: „Ми хоћемо сад да нам дође једно велико пак нека се чује далеко, а последијећемо ако Бог да и друго добити.“ На чему се и мјесец мијени и тако само на том и остане.

Побожни православни Срби петровачке парохије видивши неопходну нужду за цркву у свом мјесту науме, и ако их је шака ипак уздајући се у слогу, да себи учине безжанствени дом молитве, у ком да им се поји света летурђија оног свјета, као и овога; те ушљед дозволе високе земаљске владе и благословом његовог високог преосвештенства бившег архијерејског митрополита добро-босанског гоеп. Савве Косановића дана 21. јуна 1884. положен би темељ овдашњем храму у славу св. ап. Петра и Павла и освештен од блажено почившег протопрезв. В. Новаковића уз есенгенцију дотичног пароха Гл. Новаковића сад пароха у Буковачи, Димитрије Ђургузи пароха у Вођеници и Андрије Бањца пароха из Гор. Врточа.

При освећењу и полагању темеља изговорио је сходну бесједу народу Г. Петар Мирковић учитељ из Бихаћа а присутни бијаху поглавити Г. Винклер престојник Котарски са више нижих чиновника, грађана и многобројног народа, којом пригодном пало је и добровољних прилога.

Како је при почетку зидања цркве овдашња ерп. правосл. општина малу своту новаца имала, то је принуђена била са дозволом високе земаљске владе први пут слати бившег свог пароха Глигорију Новаковића а други пут преч. Г. Илију Вилбију проту сад пароха у Грахову да милостињу по Босни купе.

Црква је озидана од самога љутца камена на врло лијеном и мало узвишеном мјесту, тако да се са свих страна најпрво она од свих зграда у Петровцу видити може, и управо се може рећи,

да је она на најљепшем и најсходнијем мјесту за цркву, које би се у Петровцу свему наћи могло.

Црква је са олтаром дугачка 21, широка 10 и висока 9. метри; тороњ јој је са крестом уздигнут 35 метри на којем је за сада само једно звоно, али надати се је да браћа и Срби Петровчани неће пожалити труда а ни трошка, те да ће и друго звоно скорим набавити.

Црква има двоја врата т. ј. западна и јужна, са сјеверне стране, као и са јужне имају три прозора; на олтару и то управо до истока има само један прозор, на западној страни више врата нацртана је икона храма око које налазе се два као и више ње један велики прозор, те кроз сва три иде свјетлост у таван, више овог средњег има један мало округли прозор кроз који пролази свјетлост у звоник.

Црква је са шимлом покривена осим звоника а овај је са плехом покривен, цета је љутцом каменом попатосана; изнутра је доста украшена као: са иконостасом, двјема пјевницама владиченским столом и т. д.; такође је прилично са потребитим јој утварима снабђевена, које је од високе земаљске владе, као и од побожних приложника добила, па којима нека је ердачна захвалност влади а и приложницима.

Уз приемоћ високе земаљске владе од 700 ф. његове преузвишености министра г. Калаја 400 ф. и добровољнима прилозима довршена је у 1890 г. у којој се одмах на освештаном св. Антимисеу почела вршити безкрвна жртва.

Толико о споменутом а сад пређимо на само освештање.

Почему су неке околности спречавале, те ни ове године нијесмо мислили а ни појма имали о том да ће се цета освештати, али један пут и то јуна т. год. састане се овдашња црквено-школска општина, и може се рећи шака грађана, јер их баш са свим мало и има, те на предлог дотичног пароха и надзиратеља К. Новаковића договоре се да ће сложено поради и за освештање се припремити, због чега надзиратељ са својим дописом скромно замоли да би његово високо-преосвештенство премилостиви АЕ. и митрополит господин Николајевић на 20. јула ове год. доћи и Петровачку цркву са Буковачком освештати благоизволио.

Свечано освећење овдашње цркве на 20. јула т. г. Његово високо преосвештенство одредити благоизволио, што се многим отмјеним ли-

цима, свештенству и црквеним општинама саопштити и народу прогласи.

Његово високопреосвештенство са велецјеним дописом својим овдашњем протопрезвитерском уреду свој програм саопштити благоизволи, т. ј. да ће на 16. јула из своје резиденције Сарајева кренути, и до Новога са жељезницом, а одавде преко Крупе са колима у Бихаћ на 18. истог на коначк стифи, из Бихаћа пак на 19. да ће се рано кренути и истог дана да ће на ручак у Петровац припјети.

Жељно очекивани по ову сву околицу сретни дан, кад ћемо у кругу свом видити моћи његово високопреосвештенство премилостивога архијереа и доброга старца Г. Ђорђу Николајевића, зјело рано 19. јула огласи црквено звоно са узвишенога торња уз пуцњаву прангија, цјела околица бијакже живакна, јер се све припремаше за што сјајни дочек високог госта, па и сама природа изгледала је нешто величанственија по што је обично, коју је дивно погледати било у толико више што је прије на дан па и саме оне ноћи киша околицу поросила била, те сунце иза горе са истока пружио је своје топле штоме зраке, варош је пак била окићена царским заставама и ерпским тробојницама. У 7. сати изјутра крену се свештенство с надзиратељем, чланови општине са пресједником Симом Чавком и одличним грађанима, а пред свима наименовани кум цркве Којо Капелановић житељ Петровачки са ерпском тробојницом у руци, које је дивота погледати било и које је управо човјека опомињало на негдашњу ерпску славу и ерпске јунаке; у сваком ерце од радости играше и тако веселећи се и пјевајући ерпске пјесме доспијемо на границу Петровачког и Бихаћког протопрезвитерата у село Врточе, које је од Петровца 3. сата удаљено.

Овђе пропустити немогу а да ненапоменем, да је овђе пакон малог отпочитка нашег припио високопречасни госп. Алагић прото. и професор богословије Рељевске са супругом му и г. Војводићем учитељем из Мазина, који су пошли да при нашем ријетком весељу учасници буду, који су се са нама радовали што емо се састали да заједно општељубљенога архијереа дочекамо. Овој денутацији придружи се и свештеник Лука Недимовић из Горње, који је такође на свечаност пошвао.

Између Врточа и Беговца суеро се са његовим високопреосвештенством велеможни г. Војводић окружни престојник из Бихаћа, који је тај дан са супругом му из Петровца у Бихаћ кренуо.

Истога дана у 10^{1/2} сати припије његово високопреосвештенство у пратњи протођакона Госп. Бошковића, пречасног надзиратеља протопрезв. Бихаћког, г. К. Ковачевића, г. В. Ковачевића и Стеве Ковачевића пароха из Бихаћа у Врточе, ће његово високо преосвештенство надзиратељ петровачки Новаковић са својим кратким али управо ерпским говором у име цркве, свештенства, ерпске православне општине и народа поздравити са трократним живио! заврши, које се је из грла присутних орило и по ком говору и цјеливању св. деснице престави свештенство и чланове општине те онда надзиратељ са подпредеједником општине г. Михаилом Ковачевићом на пријед оде у Петровац да и тамо дочека високог госта.

Овђе педалеко у истом мјесту Врточу прави се црква на ново, коју његово високопреосвештенство и ако јој је узбрдито изићи а старац од путовања трудан и уморан, ипак пропустити није него је на својим старачким али чилим ногама посјетити благоизволио; г. професор Алагић са г. Бошковићем изиђу са колима на суерет високопреосвештеном архипастиру кад се је од цркве враћао по ипак старац нехтједне на кола сјести већ баш на погама дође опет међу Србадију, одкуд се крене пут Петровца.

Идући из Врточа 1 сад ода т. ј. у Меденом пољу, његово високопреосвештенство дочека начелник петровачки г. Скендер-бег Куленовић.

Његово високопреосвештенство уз сву пратњу у 1^{1/2} сат по подне припије у Петровац ће пуцњавом прангија и звоњењем звона дочекаћу буде.

Пред западним вратима црквене авлије, више којих је као и више јужних са славоуцима уздигнутим било написано: добро дошли и живили! дочекало је чиновништво а на челу им поглавити г. Качаровски судач, учитељ Пенћ са више грађана и сељана, који су се сакупили из почаста и жеље да што прије виде и дочекају црквену поглавицу општељубљенога архипастира свога.

Пред црквеним вратима стајао је парох и надзир. Новаковић са крестом и Јевањђељем у руци између обучених ђака са запаљеним свјећама.

WWW.UNILIB.RS

Његово високопреосвештенство пољуби крет и Јеванђеље те уз пјевање тропара уђе у цркву у којој помоливши се Богу цјелује иконе, уђе у олтар, цјелива св. антимиње, прегледа по олтару и по том поврати се у цркву, ђе народ присутни, кога пуна црква бијаше, поздрави са својим архијерејским очинским ријечима, препоручивши слогу, љубав и послушност као и лојалност Његовом царском краљевском и апостољском Величанству Франц Јосифу I.

При говору архијереја, и ако је народа пуно било ипак се ништа друго примјетити могло није, но једино тишина и највиша пажња у срца своја примајући савјет очински.

Из цркве праћен свештенством, члановима општинским чиновницима и народом уђе у школу, која је за стан његов одређена и намјештена била; ђе управо рече, да му је драго да је тако близу цркве и баш у школи (ова је може се рећи у једној оградѝ са црквом.)

Након кратког отпочитка т. ј. око 2 сата по подне донесе се ручак, који је за његово високопреосвештенство приуроговљен био.

У 5. сати у вече звоно са црквеног торња као и пуцњава прангија огласи вријеме вечерње, коју оделужки пречасни прото Варцар Вакуфски г. Јован Пећанац а исту одговарали су пречасни прото и професор г. Алагић са преч. г. Ст. Кукриком протом из Гламоча уз припомоћ и других.

Сутра дан 20. јула на св. пророка Илију звоно и пуцњава прангија огласише свечаност тога дана. У 7½ сати оделужки јутрењу г. прото Пећанац, при свршетку које дође његово високопреосвештенство праћено многим свештеницима уз појање тропара: „Апостолов первопрестолници.“ Ушавши у цркву, помоливши се Богу по ком настане облачење уз појање: „Слава оцу“ и „Цар небесни,“ које је милозвучним гласом г. професор Алагић уз припомоћ г. Пећана учитеља петровачког и других пјевао. По облачењу архијереа настане водо-освећење а за овим пак трократно обнавшање св. мошти са свечаном литијом око цркве, око које је идући многи се народ јагмио, да ближе приђе и да боље види сиједог старца, који као светац изгледаше а и тај чин многом невиђени и непознати да што боље види.

По свечаној литији ушло се је у цркву и онда тек најглавнији моменат освећења храма у

славу св. апостола Петра и Павла настаде, т. ј. освећење престолне плоче и мазање цркве са св. Миром, по коме је својим редом текла свечана служба божјија, која је као и освећење у најљепшем поретку свршена, а и како не кад добри архијереј, као што отац дједи благо запојџе тако и он свештеницима и то најблажим мигом тако, да се примјетити неможе све и кад би који свештеник невјешт што и погрјешно, због чега се и јагме који ће са њим служити, а не као некада што је било, као што ми неки баш и рекоше, да су доста новаца давали само кад би наређени били да се владиком неслуже, јербо ови ише чували част свештеника, него су на против имали ту хрђаву навику, да су их и пред народом цесовали, по цркви гурали и изругивали, та кад су тако почаст од својих претпостављених добивали, онда каквој су се од народа и других надати могли, а опет и како би им се мислило, кад је то тако, да у својој служби заузетни и точни буду. Наш општељубљени, кротки и смирени архипастир високопреосвећени г. Николајевић, као што је св. Сава радио тако и он ради и са сваким поступа смирено, благо и са свим кротко.

При св. летурђији црква је дупком пуна била народа тако, да се кроз пету никуд маћи могло није,

Св. летурђију са високопреосвештеним г. митрополетом и протођаконом Бошковићем служили су; прото Варцарвакуфски г. Пећанац, прото Гламочки г. Кукрика, надзиратељ прото-презвитера бихаћког г. Ковачевић, надзир. петровачки К. Поваковић и још 8. свештеника, коју је увеличао са својим ванредним и лијепим тоном пјевања професор г. Алагић и учитељ Адам Пећ.

По свршетку светог јеванђеља, које је својим умилним гласом протођакон г. Бошковић прочитао, његово вископреосвештенство својим говором особитим поучио је народ онако баш како се од доброга архипастира само надати може, који своју душу полаже за овце.

После достојна протођакон Бошковић изговорио је својим лијепим тоном многољествије за цара, патријарка и митрополита, које се народу особито допадне и које је пропраћено са многаја љета!

По светој летурђији високопреосвештени г. митрополит шкронио је народ са освећеном водцом, који је радосно приступао да часни крет

WWW.UNILIB.RS

и св. десницу архијерејску цјелива. Овећење са литијом, водицом и летурђијом трајало је пуна 4 сата због чега су се сви присутни дивили и чудили како старац архијереј онако све издржати без отпочивања може. По свему овому отпраћено је његово високопреосвештенство у стан да се од труда мало опорави.

У 2¹/₂ сата по подне био је свечани објед, који је за 200 особа припремљен био и столови код цркве у свом реду намјештени били. За његово високопреосвештенство г. митрополита већ по дужности било је мјесто зачелно. Високопреосвештени благослови „јастје и питије“ и на своје мјесто сједне. Њему са десне стране сједне г. Качаровски судца а са лијеве г. Алагић професор и прото, до овога кум црквени Којо Капелановић, онда са обе стране г. г. свештеници, чиновници, грађани и тежаци.

Међу отмијеним гостима, којих је било око 150 особа било је и браће мухамеданаца и то: начелник петровачки г. Скендер-бег Куленовић, Мудир из Кулен Вакуфа, г. Мехмед Еф. Отић, Али бег Човка из К. Вакуфа и Али Еф. Машкић, за које је код г. митрополита нарочито један сто намјештен био.

Кад се гости мало поткријепише, устаде високопреосвештени г. митрополит те прву здравицу напи за здравље и дуго живљење Његовог Величанства Цара, што су сви присутни стојећи салушали, здравица је у врло карактеристичном смислу истакнута, по којој је отпјевана царска химна а пропраћена звонењем звона као и пуцњавом прањгија; другу здравицу подигнуо је г. Качаровски судца, — који је заступао овдашњег котарског управитеља г. пл. Савића почем је овај одсутан био, — за здравље његовог високопреосвештенства на коју је свештенство отпјевало: „Тон деспотин ће архијереа“ и т. д.; трећу здравицу истакнуо је парох и надзиратељ К. Поваковић високој земаљској влади и преузвишеном министру г. Калају, захваливши им како на настојању око подизања школа и цркава тако и на дару који су овој цркви дати благоизвољели; четврту здравицу опет је благоизвољно подигнути високопреосвештени г. митрополит свештенству, српско-православном народу и браћи мухамеданцима, истакнувши да ерѣћа народна само од слоге зависи; пету здравицу управио је начелник петровачки г. Куленовић Скендер-бег захваливши се са истом г. митрополиту и напивши за слогу.

Још је здравица текло, које су све, као и споменуте са бурним живили, пуцњавом прањгија и звонењем звона пропраћене.

Одбор цркве, црквена општина, као и дотични парох за сво вријеме објед а сједали нијесу, него су сви сложно радили и настојали да што боље и љубезније госте подворе и почасте, као што српски образ и понос захтјева.

Још при обједу коло је било ухваћено; које је његово високопреосвештенство са својим српским а и очинским погледом гледао, и слушао како се из српских груди ерпске пјесме оре.

После здравица почело је упиенвање добровольних прилога, којих је што тај дан пало што са стране до данас приејело, излази сума од 1103 фор. и 10 кр. Имена приложника изићи ће у цјењеном листу „Напредку“ који у Сарајеву излази.

Почем је његово високопреосвештенство г. митрополит одредити благоизвољно, да ће сутра дан 21. јула т. ј. у недељу цркву у Буковачи осветити, то нареди надзиратељу Новаковићу да госте, док су још за столом, позове да учасници при освештењу цркве у Буковачи бити изволе што овај одмах и учини.

По обједу његово високопреосвештенство оде у свој стан на одпочивање, а весеље је ипак код цркве без престанка трајало, ерпске пјесме орећи се и коло играјући.

У 6. сати у вече звоно и пуцњава прањгија огласи почетак вечерње, коју пречасни г. Василије Ковачевић парох из Бишаћа одслужи при одговарању пете г. проте Кукрике, г. Пенка учитеља, г. Николе Адамовића пароха из Травник и других свештеника.

Вечера је приуговорљена на истом мјесту код цркве ће је и ручак био, на коју су сви гости као и на ручак позвани били; пета је почета у 7. сати и за овом је узачељу сједно старац архијереј; при вечери је све весело било особито гледајући међу собом митроноса, како се он онако стар, светачког лица, бијелих власи а српским духом и поносом весели и смије, гледајући око себе дичну Србадију, међу којом се ерпске пјесме оре а чило коло вија. При вечери такође је ређано здравица између којих споме пути је здравицу, коју је дотични надзиратељ истакнуо за г. Качаровског судца и одличну му обитељ његову по којој из многих грла заори се „Многаја лета.“

У 9. сати његово високопреосвештенство г. митрополит оде на отпочивање а Србадија готово до саме зоре остане веселећи се, српске пјесме пјевајући и коло играјући баш овако, како то Срби знају, оће и умију.

Овђе пропустити немогу а да не напоменем, да је овдашњи судач г. Качаровски сав намјештај што је за његово високопреосвештенство г. митрополита и протођакона требао на послугу уступио а и услугу у сваком погледу учинио и

неуморно радио је како он тако и његова одлична и добродушна супруга, да високог госта што пристојније угосте и послуже, за које им испред општине и народа ердачну хвалу и признателног овим изјављујем, што им зацета заборавити неможемо и нећемо, а сад им из дубљине срца кличем живили! и дао Бог свемогући да би овакви брачни парови хиљадили се.

У Петровцу 8. августа 1891.

К. Н.

Освештање српско-православне цркве у Буковачи 21. јула 1891.

Црква у Буковачи озидаана је трудом народа уз припомоћ добровољних прилога и заузимањем дотичног им усопшег пароха Давида Кеџмана а довршена је још у 1866. години, но освештана није него је у њој вршена божанствена летурђија на освећеном св. Антиминеу све до прошлог устанка, који кад букну народ остави своја огњишта и свој божанствени дом те се пресели у сусједну Далмацију и Лику, у ком бурном времену све куће као и црква у 1876. спаљене бише. Чим храбра војска премилостивога нашега монарха окупира Босну и Херцеговину, — народ се без иџе ништа поврати на своја опаљена огњишта, на којима са великим трудом празних руку нешто колиба учинише, да само од непогодних времена своју нејаку дјечицу и себе заклонити могу. Пошље мало времена осјете парохјани ови, да им је неопходно нужно подићи дом за приношење безкрвне жртве Христу Спаситељу, пак заузимањем и настојањем поглавитог г. Винклера котарског престојника, црквених преставника и бившег им пароха усопшег Јована Кеџмана и народа поправише зид порушени, подигну звоник и покрију са шимлом у 1882. године

Црква је од камена озидаана на врло лијепо мјесту и управо на сред парохје која броји 200 кућа; дугачка је 16., висока 8, а широка 8 метри; звоник јој је пак са кретом висок 24 метра на ком има једно звоно које је бивши овдашњи котарски престојник поглавити г. Винлер добавио.

На цркви имају двоја врата т. ј. западна и јужна, која су доста тијесна, као што су обично на свима готово старинским црквама; такође на

истој имају два са сјеверне и два с јужне стране прозора, на олтару до истока има један, од запада пак више врата има такође један прозор; више овога наводи се мали један округли прозор, кроз који свјетлост у таван иде.

Црква је изнутра украшена иконостасом, пјевницама, столом владицанским итд. утвари пак довољно пемају а и оно што имају одвећ је слабо тако да се са њима само у великој потреби летурђија вршити може, него надати се је у високу земаљску владу да ће она ову потребу као и по другим црквама подмирити благоизволити, на чем ће јој народ за увјек скромно благодаран остати.

Код цркве пре устанка била је више година срп. православна основна школа, коју је народ сам ове парохје издражавао и учитеља плаћао, сад такође код ње има једна врло лијепа кућица у којој би школа и сад бити могла.

Толико у кратко о цркви а сад о освећењу њеном.

Почем је Његово високопреосвештенство одредити благоизвољело, да ће сутра дан по освећењу Петровачке цркве буковачку која је од Петровца далеко 1½ сат ода осветити, то парохјани са дотичним им парохом г. Глигорјом Новаковићем трчаше, трудише се и настојаше да што боље и пристојније одличног и високог госта а и друге присутне причекају и угосте, јер је гостољубље србинова својина још од постања њиховога, те зашто се заузеше то и учинише дочим су сложено радили.

21. Јула о. год. зором рано огласи звоно црквено у Буковачи са пуцњавом прангија, да ће тај дан весеље бити, које од кад људи памте Буковачка парохја до тога дана заиста недочека.

WWW.UNILIB.RS

Петогa данa у 7 сати из јутра пред етап Његовог високопреосвештенства дође р. судац Качаровски са супругом својом у своме фијакеру у који сједе високопреосвештени г. Митрополит а са њим и њих обоје и уз пратњу свештенства, грађанства и народа упуте се пут Буковаче. Пред свима вијаху се ерпекe тробојнице које на коњима пошаху кум Петровачке цркве Којо Капелановић и буковачке Гајо Бањац. На 1 сат идући из Петровца дочекају Његово високопреосвештенство ваше одличних парохијана буковачких, који кад поздравиле поглавицу црквеног упуте се и тако пјевајући и коње играјући присијемо цркви у Буковачу у 8^{1/2} сати. Пред црквеним вратима дотични парох Глигорије Новаковић са крестом и јеванђељем у руци дочека Његово високопреосвештенство, ђе га надзиратељ Новаковић, који је брже из кола излетио, поздрави са кратким говором испред цркве, пароха и парохијана буковачких, радујући се што су тако високог госта и поглавицу цркве добродушног старца у свом кругу видели, истакнувши да ће свима тај знаменити дан у срцима за увјек остати уписан, говор заврши са: „Живно премилостиви Архипастиру!“ Живно дико и поносу ерпекски!“ „Живно опште љубљени владико!“ које се громко кроз народ, кога је множина сабрана била, отегне, живо!

По цијеливању светог Јеванђеља и крета, праћен свештенством и народом уз појање тропара храму, уђе Његово високопреосвештенство у цркву, помоли се Богу и онда оде у олтар, по ком прегледа да ли је све за освештање припремљено, по том поврати се у цркву народу, кога је својим архипастирским и очинским говором и благословом поздравио, поучивши како се као прави Христјани владати имају.

По кратком времену т. ј. у 9^{1/2} сати настало је облачење свечано архиепископа уз појање „Слава“ и „Цар небесни“, које је г. Кукрика прото Гламочки са учитељем Петровачким госп. Пећем умилно отпјевао, након облачења Његово високопреосвештенство осветио је водицу за којом је настало трократно обнашање са литијом св. мошти око цркве, које је у потпуном реду текло. По свршетку свачане литије ушло се је у цркву гђе је тек настао главни акт освећења цркве т. ј. праће и освећење трапезе и тронашање цркве и олтара у славу рождества Богородице, после чега је редом текла свечана св.

летурђија, коју је са Његовим високопреосвештенством и протојаконом г. Бошковићем одслужило прото Варцар-Вакуфски г. Печанац, надзиратељ протопрезв. бихаћког К. Ковачевић, надзиратељ петровачки К. Новаковић са још 7 свештеника, која је у врло лијепом реду свршена а одговорали су пету г. Кукрика и г. Пећ.

Кад је св. Јеванђеље са умилним гласом прочитао протојакоп Бошковић онда је Његово високопреосвештенство г. Митрополит благоизволио држати поучни говор народу са којим је између осталогa особито препоручио да се треба од отровних-шипритуозних пића строго чувати из којих сваки порок и свака некорисна и неваљала дјела пропетичу због кога народ како морално тако и материјално највише пропада.

Црква је са свим била пуна народа но ипак при служби и чиновдјејству а особито при говору и поуци Архиепископа: да је што реку муха по цркви полетела запета би се осјетити могла, таква је тишина владала — овом приликом управо шапћућим гласом г. Бошковић рече ми: „Где молиште како сваку речницу управо гутају“ — а и како неће, кад су једва дочекали да коју, особито од поглавице црквеног чују онако доброга и премилостивогa старца св. владике, јер му је свака ријеч мелем за срце, као што и рече народ: „Сваку би му рани привијао“.

Иза достојна протојакоп г. Бошковић изговорио је својим умилним гласом многољествије, за Императора, Патријарха и Митрополита, које је са многаја љета пропраћено.

По свршетку св. литургије Његово високопреосвештенство старац Архиепископ шкромпо је народ, који је врвио да св. Архиепископу десницу цјелива. Баш и овђе се многи чудило и управо чуо сам од народа говорити, да им је јако зачудно како онаки старац толико труда и етајања без отпочитка издржати може.

У 3 сата по подне објед је за 150 особа готов био за који је по обједној молитви и благословом јела и пића у зачељу спо Високопреосвештени Господин, до њега са десне стране зјео је судац Г. Качаровски, с лјеве пак стране Мухамед бег Куленовић-Буковача, до овога кум црквени Гајо Бањац и онда редом са обе стране: свештеници, чиновници, грађани и сељани.

Кад се гости мало једом и пићем поткријепише прву здравцу подиже Његово Високопреосвештенство Његовом Величанству цару, која

је пуцњавом прањгија и звонењем звона као и химном пропраћена; другу здравицу подигао је је Његовом високом преосвештенству. судија Г. Качаровски пропративши ју такође пуцњавом и звонењем као и са пјесмом: „Владнику свјашченоначалника,“ коју је умилним гласом протођаком Бошковић предводио; трећу здравицу истакнуо је надзиратељ Новаковић, испред цијелог прото-презвитерата, свештенства и народа, за високу земаљску владу и њене органе и иста је уз пуцњаву прањгија и звонења звона са многаја љета пропраћена. Даље су текле здравице, које су као и прве све поздрављене.

По свршеним здравицама настало је уписивање добровољних прилога од којих је пало 250 фор. на којима нека је свим приложницима срдачна хвала. Осим тога кум црквени Гајо Бањац из Буковаче дао је у готову 50 фор., 3 марвинчета, 1 товар жита и врећу пшенична брашна, кога нека Господ са његовом обитељи многољетно поживи а Српству дарује да би овакови међу Српством хиљадилн се. Овђе ми је напоменути да је и Г. Мухамед бег Куленовић прозвани Буковача даровао 30 фор. на које му хвалу овим изричемо.

Коло је било одмах близу столова ухваћено, које је Његово високопреосвештенство господ. Митрополит гледао на им и рече: „тако треба да Срби и Српкиње веселе се пјевајући и коло играјући.“

Почем је прилика била да би киша освоити могла а старац доста трудан у уморан, то у 5¹/₂ сати поздрави се са милим својим народом, својом духовном паством, који му сретан пут зажели и он уз пратњу свештенства и грађана крене се пут Петровца, гђе у свој стан здраво одеједне. Народ је готово сав у Буковачи код цркве остао веселећи се цјелог дана до саме ноћи а нека млада и чила Србадија ни до зоре престајали пјевајући и играјући нијесу, јер кише као што се мислило није било.

У понедељак 22. јула Његово високопреосвештенство уз пратњу протођакона и дотичног надзиратеља благоизволио је на кафу отићи код Михаила и Симе браће Ковачевића послје чега је удостоио своје високе посјете: Перу Крецу, Симу Чавку, Јову Крецу и Симу Крстановића трговме овдашње. У 11 сати посјетио је котарски, судски, порезни и опћински уред.

Истог дана у по првог сата по подне Високопреосвештени Архиепископ отишао је на ручак код Г. Качаровског судца по коме је био мислио да ће отићи у Колунић један сат ода одавде да ту види цркву, која је најстарија од свих цркава у овом котару, те том приликом да ће своје високе посјете удостоити надзиратеља Новаковића, чему се је овај одвећ радовао, но почем је тај дан јака врућина била а сутра дан намислио на пут крнеути, то у Колунић не оде него у своме стану отпочивајући остане ће Његовом високопреосвештенству у посјету дође племенити Гос. Савић, који је са супругом му — почем јој је ма-тер умрла — у Бањуудуку отишао те се истом тај дан од туд повратио; са пл. Г. Савићем високопреосвештени Г. Митрополит више је времена разговарати благоизволио, са којим је кад је већ пред вече заладило по Петровцу шетао.

Сутра дан освану 23 јула, дан растанка нашега са опште љубљеним архиепископом нашим, који у 7. сати из јутра крене се уз пратњу г. Качаровског, свештенства, еписко-православне општине и грађанства. Полазак његов поздрави умилни глас звона са високог торња као и пуцњава прањгија. Путујући доспијемо на Бравско 3. сата од Петровца далеко. Овђе Његово високопреосвештенство изиђе из кола, прегледа околину коју је дивно погледати а и каже се Бравско равно, јер је све готово равно пак ту и има највише и то добрих кошаница. Пошље малог отпочитка овђе високопреосвештени г. Митрополит благоизволи са свима пратиоцима поздравити се и свој Архиепископски благослов подјелити а ови њему од свега срца сретан пут и пунољетно живљење зажеље.

Високопреосвештени са својим протођаконом г. Бошковићем уз пратњу надзиратеља Петровачког Новаковића и Стеве Тодића учитеља из Петровца настави путовање пут Кључа кроз Бравско и низ дебелу страну низ коју се мора пјешке саћи, јер је иста одвећ стрмовита али се баш сад прави преко ње нова цеста којом ће се лако путовати моћи, те се неће из кола излазити морати.

Под „Дебелом страном“ Његово високопреосвештенство дочека котарски управитељ г. Вечерина, надзиратељ протопрезвитерата Кључког Аци поп Миле Попадић с свештенством и грађанством, одавде одмах настави се путовање и тако приспијемо у Кључ готово у 12 сати и

пред кућом дотичног надзиратеља г. Попадића Његово високопреосвештенство изађе и одмах упути се у цркву, пред којом је звоник од дрвета уздигнут са којег је звоно издавало свој умилни глас и поздрављало поглавицу црквену; пред црквеним вратима стајао је надзиратељ г. Попадић са крстом и јеванђељем у руци, који Његово високопреосвештенство са кратким својим говором поздрави, по ком Високопреосвештени цјељује крст и јеванђеље, уђе у цркву помоли се Богу пред дверима, уђе у олтар цјељује св. антимиње и поврати се по томе у цркву од куд је народ благосиљао, при чему свршени богослов г. Борђе Мачкић отијева својим умилним али извреним гласом: „Исполајети деснота“, по том Архиепископ поздрави присутне са својим очинским и благим ријечима по коњу којих сви присутни кликну живо!

Из цркве, Његово високопреосвештенство уз пратњу присутних, оде у кућу надзиратеља Ади попа Миле Попадића, ђе се је одмах умити и очешљати морао, јер је јаки вјетар при путовању силну прашину дизао, које смо се пуни нагутади били.

Послије кратког отпочитка дошао је ручак

који је надзиратељ Попадић за Његово високопреосвештенство приуговорио.

Високопреосвештени господин Митрополит био је намислио тај дан продужити своје путовање до у Варцар-Вакуф, но на молбу свештенства протопрезв. Кључког овђе до сутра дан благоизволити остане и своје путовање одложи.

Сутра дан у 7 сати Његово високопреосвештенство крене из Кључа пут Варцар-Вакуфа, Јајца, Травника преко Јањића у своју резиденцију у Сарајево.

Његово високопреосвештенство благоизволело је овдашњу срп. прав. црк. школку општину са својим велеуваженим писмом из Сарајева обавјестити, да је здраво у резиденцију пришло.

Дај Боже да наш општељубљени архипастир високопреосвештени г. Николајевић још многољетно буде обилазио ове крајеве, те би се онда срећи народној правој надати могло, уз то кличем живо премилостиви и нигда незаборављени Архипастиру! живо дико и поносу еписки! живо општељубљени владику!

У *Петровцу*, 8. августа 1891.

Н. К.

Писма с Леденица.

Браћи г. г. Андру и Славомуру Ђурковићима. Од **Дионисије Миковића**.

III.

Доње Леденице, 12. маја 1890.

Љубазни побратими!

Јучер сам био срећан да добијем ваша братска писма из Тријеста, и из Беча, и премного сам се обрадовао видјевши из њих да сте здрави. Боже дај да ми се тијем свагда узможете хвалити до најмогућније старости.

Дуг је простор који нас дијели, али је виша сила српске љубави; па и још уз овај простор:

Да би Тимор међ' нас стао
И њега би прелетила
Па би опет мила браћо,
Са љубављу љубав била.

Једна дужност и осјећај
Са Србином Срба дружи
Па га простор немож' дијелит'
Од дужега да је дужи.

Од тог дара Божје моћи
Удио је Србу пало,
Па кад му је све пропало
Нада, и то му остало!

Много се осјећам захвалан да се толико за мене интересујете! Слава Богу, прошлу сам ноћ најмирије проспаво, и данас сам тако расположен како већ одавно нијесам био. — Ово је за мене добар знак, како г. др. А. Богдан, вели.

Сада ћу одма да Вам наставим писање о Доњим Леденицама, а то е доста већим расположењем, него до сад.

* * *

Кад се од цркве св. Николе иде правцем београдским путем, кроз пет — шест минута наиђе

се на грозд малих поземљушни сувомеђни кућица, што су више и ниже самога пута наредане.

Између ових кућица, виде се остаци разваљених и сагорјелих кућа: које су уништене посљедњег устанка.

Ове кућице што се саграђене виде, саграђене су на згаришту.

Првог бокељског устанка, (1869 год.) биле су једнако све ове куће уништене али су их Леденичани ласно поново саградили: јер им је висока ћесарека Влада дала на дар материјал за грађење, а уз то грађењем новог пута од св. Николе до Двреног, пружиља ерество да се помогну радећи на њему. Уз ово, била је још висока Влада, милостива, да се узвиси над увријеђеним осјећајима, па им је давала жито за храну док им је усјев припно.

Сад им је много теже, јер су се вратили из Црне Горе скоро без ништа, а пенали крова ни огњишта. А Влада не само да им неда ништа, него је некима ставила земље на јавну дражбу, за порез, и ратне трошкове који како тичући се списи гласе, износе преко ф. 700.670! — Да рисанска општина није давала повраћеним Кривошијанима, Леденичанима, и Убљабанима, под којом се падају, хљеба и новаца, било би од њих мртваца од глади!

Све што се с поља и из нутра види на леденичким кућама, свједочи, да је с тешком муком учињено; да је плод жарке љубави која Леденичаву везује према мјесту с много лијепих и тешких успомена.

Неке су куће покривене с циглама а пеке се и то виши дно ржановем сламом. Пред сваком кућом има мали обор за марву.

Овђе сада има седамнаест кућа, и деведесет и три душе. А четири породице што су пребјегле потоњег устанка, и још живе у Никшићу.

* * *

Не могу пропустити да вас мила браћо Славо и Андро, неуознам с неколико редака с традицијом о досељењу Суботића у Доње Леденице.

Негђе у другој половини петнаестог столећа браћи Озришићима из Гацког из под Врбе у милој Херцеговини додијао турски зулум.

Дуго су два честита брата Озришића, тријели зулума, с љубави према огњишту и домовини, а кад им додијало убију ту неког бега најжешћег хришћанског крволока који је шио да и њих силом потурчи. Тада су утекли и дању се крили

по густим горама и високим брдима а ноћу су путовали докле су стигли у Доње Леденице.

У Доњим Леденицама, нашли су само једну бабу, и она их прими на преноћиште.

Пошто је баба сазнала да бјеже од Турака, и да траже мјесто ће би се настанили, она им свјетова да код ње остану и да замијене своје презиме Озришић са Суботић, по суботи у коју су први пут стигли у Леденице, да тим ласније прикрију себи траг од Турака.

Пошто су се Озришића увјерили, да је сав приједјел Доњим Леденицама празан, усвоје приједлог ове старице.

Од ова два брата има данас потомака и у Рису 10. породица; а прича се, да од њих има данас около 100 породица у Ервенику у селу Пркљу, општини кистањској, у горњој Далмацији. Тамо се, како овђе причају, преселили потомци овјех, немогући у Леденицама живјети ради тијесног простора. Они славе крено име светог пророка Илију.

* * *

Одма под кућама лежи мало пољице: „Доње поље.“

Кад су се овђе настанили Озришићи како их на даље зовемо Суботићи, ово је мјесто била густа гора, али су га они кроз неколико година претворили: у равњ и од „Мале пустиње“ назвали: „Доње поље.“

Као што нигђе у Боци Которској, ни овђе се неоре плугом него ралом, јер су оранице или мале, или подијељене тако да није ријетко видјети у ораници од десет метара простора, по три четири рајдела! С тога мора сиромашни Бокељ шио не шио по свијету трбухом за крухом: кад у домовини нема још производа на којима би радити могао да прехрани себе и своју нејач. Бока са своје љепоте може рачувати ца сјајну будућност под покровитељством своје богате проевјешене ћесарије, — а и жалости јој се неби могло замјерити, што су јој у напредном обзиру препостављени далеки ружњи крајеви у великој нашој Ћесарији!

Поред оваке оскудине у земљи, наравио је да би Леденичани морали напуштити своју отаџбину; кад неби имали другог услова за живљење. А тај јесу: околна брда и планине, у којима могу развијати сточарство, које је код њих толико развијено да тек што могу да остану! Лијепо

www.српски.рф
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Српите дрвљем које сијеку и у Рисну за горијев продају.

Престајем нам сада писати, јер идем да гледам величанствену појаву; да гледам кад сунце залази иза наших гора, а сјутра ћу ако Бог да, наставити.

Сунце залази.

Сунце стало да залази
Иза наши гора,
К'о да хоће да се купље;
У дубини мора.

*

Око њега осула се
Чаровита румен,
Оно сјаји међу њоме
К'о међ' живи пламен.

*

Много око на њег гледи
Вреле сузе лије:
Јер му срце код ердашца
За ким бије, није.

*

Па му топли поздрав шаље
С тешки уздицаји,
К'о да ће га сунце предат'
У далеки краји!

*

Српско око гледећ' сунце
Да слази с висине, . . .
Сузе рони ради своје
Српске величине.

*

А кад опет јарко гране,
Српче гусле прима,
Па уз звуке тајанствене
Тешку тугу с њима,

*

Пјева: славу величину,
Муке и страдање!
Појава му дивна ова
Оснажи надање. . . .

Нека Вас милост Божија прати цијелог живота! Боже, бубљини миткџ моџ, кидши галголи бугтк моиухк."

Ваш побра

Дионисије Миковић

калуђер.

IV.

*Доње Леденице, на св. равно ап. ц.
Константина и ц. Јелени, 1890.
Драги побратими!*

Кроз прошлих девет дана немогах вам писати али то ми није сметало стање здравља, јер

слава Богу, овај горски зрак испуњен дивном благошћу и њежношћу, сасвим угодно на мене утијече: да сам се већ у ово мало дана опоравио тако да се у мом срцу почела рађати нада као оно кад се изпод црнијех облака стану из нова јављати сунчани зраци да раскраве лед што пркоси . . . измученом животу. Него ми томе пријечиле дужности с којима сам у положају окупиран.

И ако наш манастир Бања, није богата лавра, каквих српских народ у славу Божију и светих Немањића, и других побожних хришћана има лијепи број, заслугама иза многих богатијих не заостаје, а рада потребује као и један други.

Отац Пахомије, или поп Крето, слазе у Рисан и замјењују ме у манастиру у црквеној служби. Али сам и ја преко јучер морао саћи ради службених послова и лијечничког прегледа; а био сам се већ и узгелно убавог нашег Рисна као и он мене.

Криво ми је кад Рисан сваки дан ако и с даљег погледа не видим, па у вече при залазу сунца често долазим код цркве св. Николе и одатле гледам на убави Рисан и чаробно море које се љуља по дну наших бријегова.

Како дивно одавдје изгледа наша Бока! Ваљда нема уста која би умјела да јој у ведроме вечерњему часу, љепоту испричају! Густе горе, кршевити бријегови и високи полаци, огледају се у морској дубини: да се ваљда што чаробније ни у панорами невиди! А посљедњи сунчани зраци чине се у мору као на небу кад се у прасак веселе зоре јављају! Све је у њој чудесно и примамљиво: као да је природа све чари своје љепоте у њу растоварила!

Кад се сунце спушта у море да своје усјано лице раехлади и тице неколика пут одијевају своју чаробну вечерњу пјесму, свемилостивом Творцу, ја се враћам у стан пуанан у души и срцу нових и нејасних осјећања.

Кад сам преко јучер слазио низ рисанске стране био сам испуњен радошћу што ћу овако оснажен моћи опет удисати онај зрак дријемљиве, благе, њежне природе освјежен морском хладовином.

Кад сам у Рисан шљегоа, особитим сам задовољством посматрао радњу на Рцу. Ту се подиже дом: „за убоге и болне“ задужбина † Димитрије Љубатовича, који је у Русији стекао лијепо имање на себи начинио мјесто у историји

ерпеким добротвора сјетивши се сиромашних и болесних свог отечества, за којим му је далеко, далеко, на сјеверу, родољубно срце куцало како ће вјечно служити на дивни примјер многим имућним ерпеким синовима у Српству и изван Српства.

Мени је у дио срећа пала да четвртог априла по нашем старом календару, у сриједу послје подне, ове године, благословим темељац камен и положим е нашим начелником г. Васом Ј. Јовановићем, у присуству опћинског управитељства, и мјесног добротворног јавног добротворства, и лијеног броја веселе и миле наше Србадије: обојег пола.

Судећи по нацрту ког ми је једном извола показати наш епископ г. Герасим, који се и за овај дом правом љубављу заузима, овај ће дом тако изгледати да ће својом љеном свему Рипну на дику служити. У њему ће бити и црквица посвећена св. Великому ч. Димитрију, са високим торњем из ког ће како ми господни владица Герасим, рече, једно звонце поздрављати појаву дана и залазак сунца. Творац првог нацрта био јо изоставио торањ, па је против тога протестирао г. Епископ Герасим, те ће усљед тога овај торањ у облику кубета, са високим крестом у средини, красити овај лијепи дом.

Више врата под торњем, стојаће плоча са надписом:

„Задужбина Димитрије Бурова Љубашовића, Рипњанина, за црквицу и болне 1890.“

О Љубатовићу и његовој задужбини писаћу опширније и посебце ако Богу буде угодно да се и још не одкине моја жина која у будућем праху подржава искру бесрмља, а сада ћу наставити о: Дрњим Леденицама.

* * *

На крају „Доњег поља“ на сјеверној страни, ниже новог пута а под једном литицом (гредом) налази се вода Бриштановица.

Постоји предање да Бриштановица носи своје име по зеленом бриштану (Isleto), којим јој је површина свагда окићена.

Код Леденичана постоји предање е кољена на кољено, да се овај бриштан не смије сјећи па бравима давати: јер би тад покренали!

Назад тридесет година у цркос овој причи о сијечењу бриштана, посијече га неки дио једне зиме † Буро Антов Суботић, отац садањег селског

кнеза Аћима и сви му брави који су од њега јели наскоро кренају! Од тада га већ није нико сјекао.

Пахомије ми повједао да је он видио да се коза сама и ако врло тешко испење и бриштана једе, али да не крена, а кад јој га људека рука убере и да онда крена! Овако је, веле, „учинио свети Сава,“ он изашао из Рипна и на ову воду починуо па пошто се ње нанио повикао: „Ах! лијепе ове воде! Дао Бог да ова вода буде вазда лијепа и благословена!

Светитељ је наставио послје мале почивке: „Да Бог да, да овђе буде свагда топло и да се бриштан зелени, и која би га рука убрала од њега се некориетила!“

Е тога је, веле, овђе зими топлије него у иједној леденичкој кући!

Вода извире из греде и слијева се у дубоку рупу: која је сувомеђом до врха изидана.

Од године 1867. до данас овај извор преусушно је усљед великих суша, два пут; али је и тада из греде капљала на шест мјеста, па се од ових капља кроз дан и ноћ могла напунити двадесет и четири бурила воде.

Један деведесетогодишњи старац приповиједао: да се за његово доба утопило у Бриштановицу више од стотине чељади, али да је свако било спашено! И ово приписују благослову светога Саве.

Приповијетка даље вели: да је свети Сава одавђе отишао у Кривошије и стигао на конак код Жмукића.

Около по ноћи у Жмукића кокот зацјевао, а свети Сава повиче:

„Ах, лијепо ли пјева она тица!“ Пошто је кокот неколика пута повторио своју пјесму, св. Сава повиче:

„Она тица ваља стотину пекина!“

Жмукићи закољу кокота и ставе га у бисаге светог Саве.

У јутру свети Сава отишао, а мало касније Жмукићи за њим у претијек! Стигли га у Стрепаници, па повикали:

„Стави, море, калуђеру, пећени пам утећи! Ми тебе синоћ лијепо дочекамо а ти нас ноћас покраде!“

Кад се светитељ стао закљивати да није, они му га тад изваде из бисага које су о седлу висиле, па повичу:

„Ти он, оче, сâм синоћ рекао, да овај кот вриједи стотину цекина, па нам их сад дај!“

Светитељ им да стотину цекина за заклаторог кокота, па упита:

„Како се зове ово поље?“

Они му одговоре:

„Врено!“

Светитељ тад рече:

Да Бог да у напријед небило Врено, него Дврено, трновито, и каменито! И да Бог да, да се од вас Жмукића никад ненамножи породица више него што их данас има!“

С тога веле, да је поље обилато дрвстом, трњем и камењем, и да се Жмукићи не могу намножити!

Народ их скоро презире и избјегава као светитељеве проклетнике, а и они сами мисле да се с тога намножити не могу.

Кад је светитељ одавде стигао на „Плочу“ бива: на данашњу границу између Бесарије и Црне Горе, како ће на Грехово а одатле даље кроз Херцеговину, коњу му се спотакне нога, и светитељ пане али се дочека на десну руку и нимало се не убије! На овој плочи и данас се види рука са свим претима као да је на тијесто а не на камен обочена!

Пут којим је светитељ пријешао преко „Двреног“ како се још каже: „драгаљског“ поља, и данас се зове; „пут светог Саве“.

Овај пут с даљег погледа изгледа бијеложуте боје, а који пут, бива: кад сунце послје кише припече, и првене боје, те изгледа као да је по њему прострта српска тробојница!

* * *

На западној страни Бриштановице, само неколико корака далако, стоји селеки пут који води у Горње Леденице; овај је пут кршевит и врло рђав!

Овдје стоји један камен обиљежен с крстом за спомен што је владика г. Др. Герасим Петрановић, на њему клечао кад је у другој половини септембра, 1881. године у каноничну посету изишао, и ту завађене леденичане мирно клечећи и закљичујући светим крстом што му је о врату висио. Овђе се свратио пошто су га Кривошијани враћали с Лупоглава; али кад овђе стигне, неки који данас неживе — опивени срећом устанка године 1869. изјаве му своје неповјерење, и кад је он рекао: „Идем у свету цркву

моју да се за вас помолим свемогућему: да вас умудри, да вас спасе; и, да вам опрости: јер незнате што чините,“ заграју: „Натраг! Натраг! врата су ти од цркве затворена!“ Он, Епископ Герасим, пред очима усташким ни је тада био свијетлија слика него што је био српски икопаник и издајник митрополит Леонтије Ламбровић, код Срба у вријеме Карађорђева устанка; а уз Епископа Герасима, такав је пред њиховим очима био сваки: „Ко год једе хљеба принципова.“

Владика се повратио сузе ронећи, а до скоро, бива: на мијесни четвртак, 1882 год. пукне усташка пушка на Бесарског солдата, а прије тога ноћу између 17 и 18. децембра 1881. међу селом Каменом и Жлијебом на жандарме, од којих погине четири, а два буду тешко рањена. Бесарска војска ноћу је стигла и искрцала се у Рисан, па живом зором изашла уз рисанске стране на брдо код цркве светог Николе, и усташе изненадила јер јој се и још нијесу надали. Чим је војска на брдо изашла стала је палити и рушити Леденичке куће а усташа су на њу жестоко пуцали: из околних брда.

Леденичку нејач и женскиње нијесу солдати затекли у Леденицама јер су прије пребјегли у сусједна црногорска села а нека су већ на путу била.

С мора из под Рисна, лећело је топовско ђуле с војничког пароброда Албрехта, преко кривошијских, леденичких, и убаљских брда, а из под Ораховца, с пароброда Фажане преко ораховачких брда и међу усташима бљувало смртносни отров.

Него ово спада у историју овога устанка. Ја сам за њу купио податке и кад би околности допушtile да се сад напише, ја бих је могао тако вјерно написати; како се неће моћи написати кад се буде писала послје педесет или више година. Била би то дебела књига, али неби била досадна. Али кад год било историја ће овога устанка казати много што шта!... Сваки се вара кад мисли да Бог и историја остају дужи, и да се што од њих сакрити може!

* * *

Одма код овога пута на западној страни, налази се лијена једноподна кућа, као на најзгоднијем центруму између „Дових и Горњих“ Леденица. Њу је саградила Бесарија негђе од 1860 до 1865 год, за стање свештеника, који

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilj.rs

послужује у Доњим и Горњим Леденицама које састављају једну парохију.

Саграђена је лијепо ођељатим камењем у клаку а покривена је циглама. При земљи има куварницу и нужник, и двије мале собе од којих је виша служила за школу од године 1865 до 1876. године. Сад школе нема, а нема је ни у Кривошијама ни у Ублима! На поду има двије собе обичне величине, а више њих петар, т. ј. оно што би се италијански рекло soffito почему и многи наши кажу: „Шофит“.

На овим собама има по два веља и лијепа прозора са капцима с поља, и један у пролазу између соба.

Ја спавам у источној соби, а поп Крето Лазаревић, администратор кривошијски, спава у западној соби, а калуђер Пахомије у собици при земљи. Отац Крето одавдје послужује парохију и капеланију у Кривошијама, јер су тамо посљедњег устанка уништене куће које су за свештеника и школу служиле.

У собама је сав намјештај: три четири дрвене столице, асталчића, и три сламњаче с покривачима и једним страмацом ког сам из манастира износио с другим најнужнијим потребама, да на њему спавам. Отац Пахомије, и отац Крето, здрави су па могу и на сламњачи. А међу тим Пахомије неби га имао чим купити, јер му сва плаћа коју прима из државне касе износи само фиорина 11 и 46. нов. А од својих опаљеника парохијана, нема срца да пита бирове и друге пристојбе кад зна: да ни хљеба за себе немају!

Кад оно посљедњег херцеговачког устанка против Турчина, Херцеговачка нејач што за боја ције било, пријеђе дијелом у Црну Гору, а дијелом у Богу, и т. д. било је неколико породица по Леденицама смјештено.

Тада је честити брат Русе господин Атанасије Васиљев Васиљевић, родитељском и братеком љубављу назио на овај напаћени мили српски народ; трчао је од села до села ће се он налазио и трјешно га љепшом будућношћу, и дијелио му новце и одијело и друго, што су му за овај народ великодушна браћа Руси обилато слали. У Рисну им заведе школу и да учитеља Србина Илију Јевтова Папреницу с плаћом а по свим другим мјестима, замоли свештенике и учитеље, и другу браћу Србе, да му буду на руци у светој послу ће неби на вријеме стићи могао, што је сваки радо по природном нагону чинио тим

ласније што су томе и ћесарске власти биле наклоњене.“ Тако је ово племенито срце, господи Васиљевића, и оцу Пахомију, више пут слао руску милостињу, а овај ју је најсавјесније с прага ове куће дијелио.

Једног свјежег јутра опколцла ова тужна српска сиротиња, ову кућу и у прла очи на пастира Пахомију, који с врата од куће дијелио некоме ово некоме оно, од руске милостиње, и свакоме је по нешто удијелио. Сјутра дан ето ти к њему једна херцеговачка удовица са боцом вина. Он помислио да је дошла да му се што моли на му за то вино на дар донијела, па је у кори што је вино доносила и каже да га неће примити ако неће за њ новце примити, јер зна у каквом је стању, а међу тим да ће јој једнако као и свакоме, учинити све што може јер му то налаже српска и пастирска дужност. Али да видите наше удовице! Заплака се као што млада удовица којој је био муж скоро погинуо а она остала с нејако дјеце, може да заплаче, и кроз плач стаде заклињати: „Прими ово свјештениче за лијепог нашег светог Сава! Имам ја ради шта ти и више донијети да сам кадра! Нијесам дошла да те ни зашто молим, него да ти нешто кажем. Мој малешко обукао капут што си ми јучер за њ дао од оне душевне браће Руса, док што би длан о длан удрио, повика: „Нане! нане!“ „Ја се препани, мислим се шта му би, па истрчим предањ и у питам шта му је, а он: „нешто ми тегли, тегли, под пазухом!“ „Болаи што ти тегли? упитам, па му свлачим капут, и станем га пребирати, кад али имам што да видим. На капуту из нутра шпаг па зашивен црвенијем свиленијем концем, а у шпагу црвена свилена кесица и у њој десет златнијех рускијех дуката! Тад ти ја еретна тражи имали ће књиге што би казала која ми је ово добра душа послала, да ти донесем да ми проучиш, али шта нема па нема. Па ти ја онако са оно дјеце, моли Бога да се она рука посвети која их турила, и да јој не бројно пут намири у свакоме послу. По тада шљегни ти ја у Рисан, разби дукате и покупуј хране и одјела, а теби наточим ову боцу вина, да испијеш за добро здравље и сваку срећу непознатог ми добротвора Руса или Рускиње. Отац Пахомије прими вино, али јој га је дјецу намирио дијелећи им своје просекурице. Ово Вам је извор оне моје приповијетке у Немањи. „Руско Милоерђе“ коју ни је фантазија него истина створила.

Колико ће бити овако руских дарежљивих десница у хаљину турило и послало са хаљином, своју левтву еписком паћенику, а да му ни левица незна?! То само зна Бог који све зна и дужан никоме неостаје, а овака добротинства обилато награђује.

Овако вам се много и много пут еписка сиротиња од ове куће утјешна враћала под своје чадоре и колибице.

За овом кућом на западној страни стоји врт, ког је сиромашни О. Пахомије, већином својим рукама растранио и околом њега међу саградом. У њему има разног поврћа као у приморју само што овдје касније стигне; ово топи водом с Бриштановице којом се за пиће и друге потребе служи јер друге воде ближе нема.

* * *

Колико сам дознати могао од најстаријих Леденичана, ову су парохију послуживали духовно свештеници манастира Бање, и сматрала се као манастирска парохија; а само су је привремено неки свештеници из свјетовног чина послуживали. Сада се у свјетовне броји, и јеромонах Пахомије послужује је са оскудице свјетовног свештенства: у јепархији.

Ја сам само дознати могао, да су Леденице послуживали следећи свештеници: 1) † Симеон, игуман, родом из Сарајева, 2) † Јеромонах Ђорђевић Лазовић, из Горњих Леденица, 3) † јеромонах Арсеније I. Пашић, из Завођа код Требиња, 4) јеромонах Арсеније II. Пашић, из Завођа код Требиња, 5) † Максим Милетић, из Горњих Леденица, послуживао је Горње Леденице, а 6) јереј Петар Поповић, из Риена, послуживао је Доње Леденице. 7) † јеромонах Петроније Давидовић из Паштровића, 8) † јеромонах Данил Накаћеновић, из Кута, 9) Јоанићије Аврамовић, садањи игуман манастира Савине, из Требесиња. 10) јереј Јован Васиљевић садањи мишићки парох у Спичу, родом са Убала, 11) јереј Раде Мартиновић, с Брајића, у пензији, 12) јеромонах Никанор. Синобад, из Книна, 13) † Хрисантије Николајевић, игуман, из Сарајева, 14) јереј Јован Микијељ, садањи парох у Загори, 15) јеромонах Пахомије Кончаревић, из Ервеника, од 28 јула, 1867, до сада.

Незнасе стално кад је и колико година који од ових свештеника ову парохију послуживао.

Манастиреки свештеници послуживали су и Горње и Доње Кривошије, док је у првој половини текућег столећа постао свештеником први свештеник од Кривошијана, поп Марко Самарџић, ког Турци на вјеру погубише 26. јан. 1849 г. Ови манастиреки свештеници калуђери имају велике заслуге што се сва околина до Грбља одржала у својој светој православној вјери. Па и у самом Грбљу, ње постоји манастир под Лаством, посвећени Рождеству Пресвете Богородице, врло су често ишли и тамо проповиједали ерпство и православље купећи милостињу; а једнако и у Крволима ње је био знаменити арханђеловски манастир Превлака, зетска митрополија коју је свети Сава установио. Него све ово се пада у историју манастира Бање за коју сам већ прилично скупио података, те ћу је, ако ми Бог да здравља, до скоро написати.

Већ сам се уморио па ћу да прекинем, и нећу вам већ писати с Доњих Леденица, али ћу се њих дотаћи у писмима с Горњих Леденица, ако успишем о обичајима и оживоту леденичана у опће.

Ово вам писмо зато пишем оловком јер пера и мастила немам; пишем га у хладовини под тврђавом Леденице, а код мене никог нема осим тог вјерног ђогата, који околом мене учини коло као гумно па ми стражари. Кад ја који пут легнем овако на траву, он онда рже и ногама у земљу копа ако и ког у близини чује, ако нешто угледа стане ме лако дрмати док не устанем! Вјерног ли слуге!

Док сам ово писмо писао, чуо сам више пут у страни с поред себе на сјеверној страни, далеко околом два километра да звоне звонца са коза и оваца. Данас се облак по небу вије али нема изгледа да ће из њега дажда пасти, јер га свјежи сјеверни зефир к западу гони, а да би дажда пало било би добро по усјеви; народ се препао, јер ако му усјеви не роде он је пропао! За овим се облацима сунце скриве, па последије неколико минута покаже се као побједилац у потпуној слави. Сад баш кад сам ишао да ово писмо затворим, тргне ме звончати глас са стране ње брави пасу. Окренем се, али тамо на брежуљку на врху камена, малешко Ј. бос као кад се од мајке родио, у искрљеним гаћама од бијелог платна, а овако без кошуље огрнут у танку жандарску блузу; на глави му жандарека капа но и она подерана да му се кроз њу смјеђа коса

види! Час му поклони некакав жандар. Кад сам први пут овако одјевена видео овога малешка који ће бити превалио десету годину, и још неку дјецу којој су жандарми даривали дјелове свог старог одјела, било ми је смијешно, али и тешко с њихове сиромаштине!

Код овога малешка, на вишем камени, стоји Ђевојче од удадбе. Лице јој је лијепо и бијело румено, али сунцем опржено. На глави јој капица, као у црногорске Ђевојке, а при капи бијела марама која је провидна да би се кроз њу могло млијеко проциједити. Котула јој је од црвено тамне боје, а кошуља од бијелог платна. И она је боса, али јој ноге нијесу каљаве као умалешка. Преко врата пребацила конач предива, а клубарце турџа у лаку торбу, што јој о лијевој руци висе, па погнула главу и живо наглама плете. Ово су: чобан, и чобанка, и сад сам највише зажалио: што нијесам фотограф. Ова цура, сад кад се сунце у краде облаку, продужки на сав глас онако плетући:

„Грани сунце! ела јарко,

Да огријеш:

Мило српство од кога се
Давно кријеш!

Дуго је за овим ћутала, и ја сам помислио да ме оназила па се стидна ућутала, али

на једном опет одјекну њезин дивни вилинеки глас:

Али моје тужно срце
С топлит' пећеш;
Е га јади доконали
Без пребола!

Опет је ућутала, а малешко устао и виче на браве, па најпослије оде да их што више одалечи од једне њиве у којој се зелене мали кукурузни стручићи. Она се окрену унаоколо на браве, па опет погну главу и настави, једнако плетући:

Па ћу тужит' до вијека
Брато мили!

Сад је малешко зовну, али јој име неразумјех, и она скочи с камена па као срна полеће низа страну, и већ је не чух ни видјех.

Од кад сам овдје, и још не чух веселе пјесме!

„Целуо Вилк кажитиљ цѣлокниѣлѣ“ молећи се свемогућему да благослови ваше намјере на сваки добри рад, и да вас до скора здраве и весело загрлим. „Бѣди господи мѣтѣ тѣкоѣ на нѣтѣ, ѣкоѣ ѣпоклѣхом на тѣ.“

Ваш побра и смирени богомољац

Дионисије,

Јеромонах-настојатељ.

Бесједа,

коју је Његово високопреосвештенство АЕ и Митрополици г. **Ђорђе Николајевић** говорио 1. септембра 1891. год. у Приједору при освештању цркве.

Благочестиви Христијани, драга моја
духовна чада!

У оном несрећном пожару, који је прије неколико година ову варош немилостиво походио, који је многе сиромашне породице сасвим упропастио, а богате осиромашило, који је трговини велики удар нанео, који је многе куће, па и саму нашу цркву пламеном прождро, мислило се онда и говорило, е пећемо се нигда опоравити, пећемо наше главе, наше стање подигнути.

Али није тако, као што злобници и пакосници мисле, говоре, и желе. Бог не оставља своју дјецу. Бог незаборавља своје

вјерне синове. Он помаже онима, који га у невољи призивају, он долази у помоћ онима, који му се моле, и који његово свето име поштују, славе и хвале. — Па шта видимо данас? Ондје, гдје је био пенео и пустош, сад се дижу велике куће и домови, дућани се отварају и множе, трговина процвјетава, сиротња не триш мукe и невоље; а то све под мудрој и очинском управом наше високе земаљске владе, која по жељи нашег премилостивог цара и краља настоји, да ове благословене и плодне земље унаприједи, уреди, и просвјети. — Ко би могао и помислити,

да ће ова српско-православна општина после толике претрпијене несреће и пожара, после своје грдне штете, у мало година, подигнути најпре велико зданије школеко, у ком се наша мила Српчад и Српкињице уче и васпитавају, па сад и нову цркву за православни народ од тврдога материјала подигне на славу Божију, и на спасење својих душа. — Доста велики напор, велико пожртвовање, труд и трошак. Бог милостиви нека им по сто пута наплати, и нека им свој благослов на њихове радње пошаље, као што шаље своју благодатну росу на наше њиве и усјеве. Бог нека благослови и оне, који су прилоге давали на школу и на цркву. Општинари посвједочили су, да су све прилоге, и сваку крајцару, коју побожне душе недељом и празником цркви на тае даривају, добро сачували, и на добро потрошили; а сотим су своје име у љетошесима црквеним овјековјечили.

Сад дакле, моји драги Христјани, кад имате ову красну цркву близу ваших кућа, близу ваших њива и поља, немојте да вам стоји затворена и празна, него сваке недеље и празника скупљајте се овдје као браћа, и Богу се молите за вас, за вашу породицу, за ваше здравље и душевно спасење, и за сваку вашу срећу. Ово је дом божији, који је данас светом службом архијерејском и благословом светог Духа освећен, у коме ће од сада па до вјека бити Господ Бог, који ће ваше молитве саслушати, и вас наградити по вашем срцу и по вашим заслугама. Дакле имајте срце чисто од зависти и пакости; назите да се у вашем срцу незакоте зле мисли, шкодљиве намјере, освете, и нечистоћа говора и твора; немојте лагати и варати; нечи-

ните неправде; поштујте своје власти, своје свештенике, своје родитеље и све старије; не пружајте руке на оно што је туђе; нечините безобразлуке ни срамоте; не свједочите лажљиво на брата и на комшију; држите се у свему чисто; чувајте се прекомјерног пића, које руши здравље, и куће, и породице. Исновјодајте се и причешћујте свакога поста, или бар сваке године. У вашим кућама нека царује слога и љубав међу мужем и женом, међу браћом и сестрама; са својем суграђанима живите у миру, назите се, и један другом помажите у свакој потреби.

Ви који сте старјешине и родитељи поучавајте своју дјечицу, своје домаће и млађе вјери, молитвама и закону божијем, и наљите их у школу, да тамо приме вјерско васпитање, јер на млађима остаје свјет, на млађима остаје наше славно српско име, наша домаћа крсна слава, и наше шљеме.

Погледајте око себе, и мало подаље, па ћете видети, да људи научени и школовани владају, управљају, суде и господују; па нек вас то потакне, да и ви вашу дјецу давате не само на мале и мјесне школе, него и на високе академије и универзитете, па ћете дочекати, да их видите, и да их наш народ види као управитеље, предстојнике, судце и адвокате.

Мој мили српски народе, ја вас савјетујем, као своју духовну дјечицу, и ако моје савјете примите, будите увјерени, да ће и благослов божиј међу вама бити, који ће вас кроз цјели ваш живот пратити у свакој срећи, у сваком напретку, да добијете душевно спасење, што је обећано сваком благочастивом Христјанину, који по вољи божијој живи. Амин.

Говор

ког' је при освештењу звона у селу „Шљивну“¹⁾ држао: **Петар С. Иванчевић**, срп. учитељ.

Србадијо мила!

Е, ала га се чисто из дубине српског срца радујем, кад вас толико много, а из разни села на окупу видим. Да, Србине брате, Српкињо селе — велим радујем се; — а и како се не би радио, кад вам са вашег поштеног српског чела могу виђети, да је сваког брата Србина и Српкињу без разлике вјере — некаква особита радост и весеље обузела.

Е, Србине брате, Српкињо селе — како да вас и не обузме, кад ћете данас први пут кроз 502 г. чути у овом убавном српском сеоцету глас, који сваког Србина, Српкињу и у опште сваког правосијерног Христјанина постиче и опомиње на молитву, а то јо онај миловучни глас звона; ког ви мила Србадијо милошћу Божијом и пожртвовањем вашим набависте.

Прва су звона постала текар у VI. вијеку, а до тада није било никако звона.

Први који је звоно изумио звао се је Павлин, епископ Ноландски. Али мили српски роде с почетка бијаху звона само по већим и богатјим градовима. Као што мила Србадијо и код нас у милој нашој отаџбини Босни поносној и крсној и јуначкој Херцеговини случај бијаше, јер од окупације (1. јула 1878. г.) у нас су се на сав мах исправљала звона, а наравно најпрво по већим и zgodнијим варошима, а онда по мањим и сиромашнијим.

Кад није било звона, онда су се правосијерни Христјани на молитву сазивали: „трубом“, куцањем „чекића“ и „клепалом“, што је код

нас Срба Босанаца најубичајније било, а и сад ћеш клепало готово код сваке св. матере цркве наћи; а тим знаком свагде се великим петком побожни Христјани на молитву сазивају.

Док нијесмо имали звона, пратилисмо наше мртве до њихове вјечне куће пјесмом: „Алилуја“, а с' истом пјесмом сезиваше се на молитву и калуђерице у дјевојачком манастиру у граду Витлејему.

Ми додуше сад' — хвала драгом Богу — створитељу цијеле васионе имамо подоста св. храмова и на њима или покрај исти звона; али на жалост већином их слабо похађамо и слабо се обзиремо на миловучни глас звона, који нас опомиње и зове на молитву. Шта више има нас мила Србадијо и таки, који поврх многог опомињања и свјетовања од стране свештенства идемо, те буд' ашто беглучимо и радимо нешљепним и празничним даном.

О Србине брате, Српкињо сестро, оканимо се тога. Чувајмо нашу прадрједовеку српско прав. вјеру, наше лијепе и лепе српске обичаје, наш српски језик и нашу милу српску народност.

А ви титори ове св. матере цркве похађајте боље вашу цркву и немојте, да вам ово звоно, ког подигосте, дабе стоји и узалуд вас опомиње и зове на молитву, него нека сваког Србина и Српкињу увјек и у свако вријеме његов глас на радост цара Давида склопи:

„Возкликнѹтѹ о рѹкнѹхъ лнѹкѹ: къ долѹхъ Господнѹхъ поидѹтѹ.“

У св. манасти. Голмионици, 1891.

¹⁾ Види „свеску“ IV. и V., II. дио од о. г. стр. 180.

Просте српске народне молитве.

Приближежно: **Петар Ст. Иванчевић**.

I.

Хвалила се чиста, пречиста дијева Марија са својих седам веселијех:

„Прва је веселија Ристово зачеће. Друга је веселија, кад у утроби девет мјесеци носаше. Трећа је веселија, кад се је Ристос у граду Витлејему родио. Четврта веселија, кад три цара на пријеклон дођоше и Ристу дар донесоше. Пета

веселија, кад се свему народу објави. Шеста веселија, кад извали тијело и душу. Седма веселија, кад сврши рај и покој“.

Ја рекох, изрекох се, кад би се од елавних Срба-Ришћана нашао и правосијерних Српкиња, мојих седам веселијех почастили три-пут' на дан, три-пут' на ноћ; свога би Риста Сина просила,

доказала би Томи капаринеком нек' препишује
душе царетву небесном.

Богородице Дијево, ти си већа од свију св.
евангелија — амин!

II.

Јесам ти грешни, јесам ти покајатни, за
српску вјеру, за душу, за бијелих рај и умрли
дан — амин!

III.

Сви свеци љетни, прољетни, зимни и је-
сенски; кога знам и не знам срцем и помишље-
њем, свима се једнако молим, докажете Господу
Богу нека упише гријех за моју грешну душу
— амин!

IV.

Славна земљо, вјечна кућо, по теби ходим
Риста Бога молим, што гођ почињем Господа
Бога спомињем, што гођ радим Господа Бога
хвалим. С Ристом лијежем, а анђелом устајем,
жарко сунце на исток, милостиви Бог на помоћ.
Ристос ме чува до по ноћи, анђео од по ноћи, а
сам Бог до вијека — амин!

V.

И правда Божија, и мајка Божија, и пре-
света Богородица мати Ристова, и св. Тројице
помози мене на суду, путу, гори, води и прије-
стоу Божијем — амин!

VI.

Придемо се, припадемо се саму Ристу Го-
споду Богу и цару нашем, господи помилуј, свети
безсмртни, крпки помилуј нас. Во име мобе,
молитве, и матере св. Петке, и неђеље свете —
амин! амин!

VII.

Госпoде Ристе Боже наш, сачувај нас тешка
дуга, певаљала друга, сваке муке и душманске
руке и ђаволске области; св. Марко Божи данко,
св. Спасе добри часе, св. Петре и Павле апостоли
Божи, св. Илија и Пантелија, Огњена Маријо
— и сви који сте у св. црквама и манастирима;
св. тамјане окадило, који кадиш мртве и живе
— амин! ¹⁾

На Цвијели, 1891.

¹⁾ Ове молитве прибиљежио сам од Српчета Станка
Вучковића, а њега је — како ми рече, баба научила.

П. С. И.

Поздрав свештенику!

Свештениче! наш пастиру!
Прими поздрав с' овог краја!
Прими поздрав у сред борбе!
У сред братског загрљаја!

Као пастир веље бриге
Ти пмадеш око стада . . .
Поздрављам те, како од прије
Тако опет ево сада:

Брани вјеру православну!
Храни Српство! чувај име!
Учи вјерно своје стадо!
Јер си пастир, јер си с' њиме.

Кад навали душман клети,
Ма са силом грома јака
Не плаши се! храбро ступај!
Бог те гледа из облака

Учи стадо слогн, миру
И љубави, срцу чисту,
А стајаће твоје име
На златноме књиге листу.

Само тако моћи ћемо
Доспјет' срећи и слободи!
И онијем свјетлим дан'ма
Новој зори што нас води!

Свештениче! наш пастиру!
Прими поздрав с' овог краја!
Прими поздрав у сред борбе!
У сред братског загрљаја!

Љубите вјеру! . . .

Прошло је вр'јеме борбе кржаве,
 Мишуше дани окова тешки,
 Са којих Србин-борац витешки —
 Дође до среће, дође до славе.

У миру среће тихо почива,
 Гледајућ' прошлост ропства немила,
 Која онјева и српска вила,
 Славећи Срба јуначког дива. —

И он је миран . . . Славећи Бога
 Спомиње често прошасте дане,
 Са којих Српство, због грјешне мане,
 Дође до ропства, до гроба свога
 Ој Србе мили јуначки сине
 Загријан славом и вјером светом:
 У срећи мира полети летом
 Па да те дремеж и бол умине.

Са тврдом вјером Божијег Сина
 Спашен ћеш бити од тешка бола.
 Ој љуби вјеру старих ђедова,
 И љуби Српство у срећи мира!!.

Сарајево.

М. Милановић.

Српска слога.

Љубимо се браћо мила
 Србадијо са сви страна,
 Једна ј' мати нас родила,
 Јер смо једног ступца грана.
 Љубимо се браћо драга,
 Прузи брата брату руку
 Љубав братска, слога ј' снага,
 Пететољетну стресмо бруку.
 Сједи'мо се Србадијо,
 Једна крв нам пуни жилае,
 Ма које ми вјере били,
 Ми смо чеда српске виле.

29. децембра 1890.

А снажна је српска вила,
 Млјеком својим ког' задоји,
 Тог не страши п'једна сила,
 Душмана се Срб не боји.
 Славни прије кад бијасмо,
 Сви бијасмо Срби чисти
 Пет стољећа робовасмо,
 И остасмо Срби исти.
 Зато Срби са свих страна
 Пригрлимо братац брата,
 Зближимо се, сложимо се
 Јер је слога с' неба дата.

Недељко.

Стефану Баковићу

Умировљеном проти у Сарајеву.

У данима чемернијем
 Када душман са синциром
 Срба веза, и још тјера
 Да преврне светом вјером
 Ти си тада, вјерна слуга
 Божијега храма био
 И тада си Србу милом
 У душици био мио.

Ти си старче, добри слуго
 Божији, вјерно чуво дом
 А са крстом, и десницом
 Послужио си храму свом
 Преко сабље, преко мача
 Преко мртви српски глава
 Ишао си у храм свети
 Зато теби хвала, слава!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs
 Деветдесет и шест љета
 С'једи старче тебе кити . . .
 Теби ће се после смрти
 Благодарне пјесме вити.
 Седамдесет и пет љета
 Вршио си службу свету
 Та твоја ће упомена
 На српскоме остат св'јету
 Зато теби с'једи старче
 Вјечна хвала, вјечна слава,
 Та теби се казат' може:
 Ти си био слуга права! . . .

Сарајево.

Боже благи, Боже свети
 Поживи га роду свом!!! . . .
 А ми појмо њему пјесму
 Нек' одл'јеже српски дом!

И ви други свештеници
 На старину с' угледајте
 И његова света дјела,
 У памети ви имајте.

Па ће тако упомена
 И после Вас останути,
 Ваша дјела никад неће
 На земљици пропанути! . . .

Мих. Милановић.

На гробу незаборављеног друга † Јове Перовића, срп. учитеља.

Србин си био — Србе љубио,
 За Српство своје живот си дао . . .
 Живота твога Србин се сјећа,
 Био си роб . . .

О Јово добри — Србине прави!
 Ће ти је гроб? . . .

*

Живот је св'јећа, која се дуне . . .
 И мали вјетар кад на њу пуне! . . .
 Па нашто живот ко род свој мрзи!
 Шта ће му мач? . . .

Кад слогу гази, а тешки српски
 Не чује плач! . . .

*

Ал' ти си Јово своје љубио
 И живот мили за род си дао . . .
 Те смрт те клета уграби себи
 — У хладни гроб . . .

Па ништа зато, мирно нам лези
 Сад ниси роб! . . .

*

Сјећам се твога доброга срца . . .
 — Па нашто живјет' ко нема срца?
 . . . Ал' ти још живиш и после смрти
 О друже мој!

Ти си патеник — српски потомак
 Немањин сој . . .

*

Гроб ти се сјаји, лијепи знаци,
 Падају на њег сунчани зраци . . .
 И груду земље на гробу твоме
 Фоца, на Херцеговини 1891. год.

Златни је зрак . . .

А Српству твоме ког си љубио
 Престо је мрак . . .

*

Земља те ова на в'јеки крије,
 А народ онај што сузе лије —
 Што но си за њег' страдао ти . . .
 Теби је драг . . .

За твоја дјела и Бог те љуби —
 Наш Творац благ!

*

Благо си теби Србине прави,
 Ма и у гробу дош'о си слави;
 Јер Српство тебе на в'јеки љуби —
 Србине знај . . .

За твоја дјела слава те чека
 Вјечити рај! . . .

*

Па лези, лези о Јово драги!
 Отац те Вишњи позвао благи,
 Да гледаш Српства
 Чуј друга твог —
 На гробу плаче — е, да ће Српство,
 Чувати Бог?! . . .

* * *

Више гроба твога прелјеће вила
 Која ти на вјек бијаше мила . . .
 Па чува гробак љубимца свога —
 Пјева ти пој . . .

С' Богом на вјеки: Бог да те прости!
 Мио друже мој . . .

Родољуб.

Његовом превосходитељству, Владимиру Карловичу, Саблеру,
управитељу синодалне канцеларије у Петрограду. (Посвећено у знак поштовања и благодарности.)

Живот.

(Кљуншикова).

Дар магновени, дар прекрасни! . . .
Животе, за што с' ти мени дат?
— Ум ћути — ал' је срцу јасно:
Живот је мени рад' жића дат.

* * *

Свуд' красота у Божијем свјету!
Творац свјета у свјету је скрит;
Ал' је Он у души, у свјету,
У разуму свима нам открит.

* * *

Познавати Га на створењ'ма,
Духом Га гледат' срцем љубит',
— Ето и циљ живота шта је,
Ето шта значи и с Богом бит'!

Живот.

(Пушкина).

Дар напрасни, дар случајни! . . .
Животе, зашт'ћеш ти мени?
Ил', зашто си судбом тајном
И казнама осуђен ти?

* * *

Ко ме је враждебном власти
Из ничтожества позвао?
Душу напунио страст'ма,
Ум сумњом узволновао?

* * *

Цјељи немам ја пред собом,
Срце је пусто, празан ум,
И беспокоји ме скуком,
Све — једнаки живота шум.

* * *

На такав песимистички поглед на живот, Пушкину ево шта одговара митрополит московски Филарет:

Не напрасно и случајно
Живот Богом мен' подарен;
Не без воље Бога тајне,
И казнама он осуђен.

* * *

Сам сам својеравном власти
Тамних бездна зло изаз'во,
Душу напунио страст'ма
И ум сумњом узволнов'о.

* * *

Опомени ме се заборављени!
Засијај кроз сумрак ум,
И — созиждетеја тобом чисто срце
Свјетли ум.

Петроград, 15. јула, 1891. год.

Превео

Милош С. Анђелковић,
студент у Петрограду.

Главна садржина досадашњег рада у сједницама српско православног свештенства протопрезвитерата чајничког.

I.

Српско-православно свештенство протопрезвитерата чајничког држало је своју I. редовну сједницу у Чајничу дана 11. фебруара 1891. г., на којој је ријешено слиједеће:

1. *Пошто* је свештенство отцјевало тропар Духовски надзиратељ протопр. отворио је сједницу говором објаснивши потребу, корист и значај свештеничких зборова у данашњем времену, када је свештенство највише позвано да буде на опрезу

у вршењу дужности, што се тиче очувања православља и српства и рада на напретку просвјетном и материјалном.

2. *Надзиратељ* протопр. јавља да је 30. јануара 1890. г. преминуо закаљски парох Јосиф Тановић — (Мартинковић) а 26. новембра исте године Атанасије Комадановић, парох заборачки и протопрезвитер чајнички, којима чланови сједнице одадоше почаст устајањем и ускликом: „вјечнаја памјат.“

3. *Процитан је допис* св. АЕ митрополије од 5/I. 1891. број 40. којим се на молбу свештенства одобравају тромјесечне редовне духовне сједнице, а по потреби и ванредне сједнице, најављујући уједно Пр. г. митрополит, да у том подuzeћу ни своје моралне потпоре ускратити неће.

4. *Изабрани* су за пресједника сједница надзир. протопр. Патрикије Комадановић Поповић и за потпресједника и уједно перовућу М. Ранковић, синђел и парох руђански.

5. *Процитан је допис* М. Ранковића пароха, којим се правда, што није могао на сједницу доћи, а уједно су узети у обзир да се претресу његови предлози, које је у 8 тачака истакнуо.

6. *Закључено је* да се замоли св. АЕ. Митрополија вака би порадила кад вис. зем. владе, да се — и ако има — опет понови наредба политичним властима, да ове буду на руци свештенству да се стварно могу извести сви закључци, које свештенство у сједницама закључило буде, јер би иначе сједнички радови излишни били.

7. *Пошто у овом* протопр. имају двије парохије, заборачка и закаљска, у којима нема парохијалне цркве, што је грдна штета да толика цаста остаје без духовне хране, то је ријешено, да се дотични пароси с' благословом Пр. г. Митрополита постарају, да народ што прије подигне скромне цркве у тим парохијама, па да доцније поред цркава подигне и школе српске — та два расадника добра и среће народне.

8. *Процитане* су и протумачене све важније окружнице св. АЕ. Митрополије од год. 1889. и 1890. и закључено је да се свештеници у будуће по њима строго владају, па тако да се одрже на достојној висини као служитељи олтара и учитељи народа а вриједни повјерења своје претпостављене дух. власти. Особита пажња има се обратити на окружницу у погледу склапања брака издању 25/IV. 1889. број 293. јер се у прошлој години догодио случај, да је О. Димитрије Поповић (Мартиновић), парох закаљски вјенчао за једног момка жену, која има жива не распуштена мужа. Даље, усвојено је да се тајна брака врши једнообразно по „требнику“, т. ј. да се зарука пред главним дверима а вјенчање на сред цркве врши, а не као што је досад био обичај у Чајничу, да се и зарука врши на сред цркве.

9. *Према великом позиву*, кога свештенство у народу има, положијат и стање његово требало би што боље и што сјајније да буде, како га

материјалне и физичне мане и недостатнице неби у очима народа и других понижавале због тога; те зато кад му је стављена већа одговорност, према народу због његових опсежних дужности онда се свештенству неби могло порицати право на пристојно издржавање.

Према томе требало би ту ствар што прије ријешити и лишити свештенике брига о „насушном хљебу“, како би што боље већ сада свој позив вршили. Обзиром на то ријешено је да се од стране свештенства овог протопр. поднесе молба св. АЕ. Митрополији рада побољшања и уређење свештеничког стања. У молби поред осталог треба истаћи потребу установе „фонда за свешт. удове и сирочад“, сталну или бар привремену такву парохијални прихода, као и то да се наредбом објави шта имају свештеници сами, шта општине, а шта опет свештеници и општине заједнички примати од доходака за црквене обреде. Ову посљедњу тачку изазвала је та околност, што се свештеницима неправо чини, јер су неке црквене општине уобичајиле и за „правило“ увеле па са свештеницима на пола (т. ј. пола цркви а пола свештеницима) дијеле сав приход готово од свију обреда што се у цркви врше!

10. *Закључено је* да свештеници са народним кнезовима порадe, да се свуда по селима гробља ограде, па ако се мирним путем у том не успије онда да се замоли котареки уред да примора парохијане на то.

11. *Да се тачније* уредe одношаји међу свештенством и општинама нашим одређено је: да се замоли св. митрополија, да она као једина надлежна власт проише и потврди један „правилник“ за све срп. прав. црк. школ. општине у Херцеговини. А докле се такав општи правилник не изради и у живот нестужи, догле да Митрополија изда наредбу свима цркв. општинама, да оне у будуће без саслушања мњења и савјета свештеничког не раде и не поступају самовољно, већ да уважавају свештенички ауторитет, њихово право и утицај у уредбама црквено-школским и општинским, која су им вазда поред духовне и државне власти припознавале и поштовале, па их ни поједини свјетовњаци а још мање општински чланови не смију омаловажавати.

12. *Ријешено је*, да се умоле котар. уреди, да „пасоша“ не издају ни једном парохијанину кад се који хоће да исели докле се дотичном свештенику не пријави.

13. *О. Димитрије Поповић (Мартинковић)* који се више пута опија ради чега је од парохијана више пута и протопр. уреду пријављен био — опоменут је да то у будуће не чини и да без потребе не посјеђава механе, јер ће се у противном случају пријавити вишој духовној власти.

14. *За posljedних неколико година* народ се наш у многим чему покварио, те се сада — а особито по варошима налази јавних и тајних блудника и блудница; даље таквих, који никад у цркву не долазе нити св. причешћу и исповјести приступају, који не живе у брачној заједници, који не држе црквом прописане посте, који у неђељне и празничне дане отварају дућане и механе и друге радње врше, који се опијају пекују и управо хуле вјеру и обреде црквене, и који уопће раде на супрот прописима правосл. цркве, те тиме дају рђав примјер и саблазан побожном народу. С' тога је ријешено: да се строго пази на ту „филоксеру народну“, како би се утаманила, а то се постизава, ако се парохијани сваком приликом поуче, да се са оним људским отровима никако не друже и да им на сваком народном састанку приступ забране; даље, да им свештеници не иду у куће; да се они у цркв. опшину па ни у нар. скупштину не бирају; да се свијеће нити икакви њихови прилози у цркви не примају, док се не поправе и не покају. За ову тачку има се питати св. митрополија да одобри посебном наредбом која би се имала у цркви народу прогласити.

15. *Ријешено је* да се укине обичај који је у неким парохијама био уведен те су нар. кнезови имена новорођене ђеце јављали политичној власти прије крштења ђетета, већ да има свештеник с' кумом при крштењу име дјетету дати, па онда да се власти пријављује, о чему се има и котар. уред обавијестити како би се народу препоручило да не смију више од 8 дана држати некрштену ђецу.

16. *Због тога* што је народ огрезнуо у сујевјерију те се за помоћ готово у свима потребама обраћа више врачарима и гатарима него ли св. цркви то је ријешено: да свештеници свима својим силама пораде искоријенити ове навике у народу и одвраћати га од варалица — оних народних паразита, које се из личне користи претварају и чудотворнима проглашују. А пошто се пак зна да у томе највише мутни и вара на-

род неки гатар Марко Цвијетић из села Цимрија (кот. рогатичког), то се има замолити св. митрополија да поради код вис. владе неко би се истом Марку под пријетњом строге казне једном за свагда забранило гатање.

17. *Пошто је* народ по селима уобичајно да не позива свештеника на погреб кад ко умре па ма био и домаћин кућни, то је ријешено: да се у томе народ подучи па да се мртваци не сарањују без судјеловања свештеника. Исто тако да се народ поучи да 40 дана по рођењу доносе матере новорођену ђецу у храм, изузев гдје је велика даљина и кад је зима тешка.

18. *Записник I. сједнице* има се поднијети на увиђавност и одобрење св. Митрополији а П. ред. сједница да се држи опет у Чајничу, јер је свештеницима лакше доћи, а тако и свима странкама које ће се пред сједницу позивати.

19. *Посавјетовани су* и опоменуте двојица пијаница; једна жена је укорења што одвојено и у распри живи са својим мужем, а затим је пет женских опоменуто и укорења ради непристојног понашања. Сви су ови признали своје погрјешке и обећали су да својим владањем неће више дати повода да се у сједницу позивају.

II.

Дана 12. јуна 1891. држана је у Чајничу П. редовна сједница свештеничка и на тој је претресано:

1. *Закључено је*, да се замоли св. митрополија да ступи у споразум са сарај. преч. конвисторијом, да се од парохије Соколовачке (кот. Вишеградског) околна села што припадају испостави Рудо додијеле цркви и парохији Руђанској као најближа околица од $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ — 1 сахат хода, јер због даљине 5 сахата до Вишеграда није могуће да дотични парох на вријеме може стићи да врши парохијалне обреде. Као накнаду дотичном пароху Јосифу Поповићу за уступљење околних села Руђанској цркви требало би испословати новчану потпору код вис. владе; иначе у Рудом неће моћи фамилијарни свештеник са онаком малом и сиромашном парохијом живити.

2. *Ријешено је*, да се замоли св. митрополија да поради код вис. владе, да се „велики петак“ као дан кад наш народ нигдје не ради већ га светкује са тврдим постом — у календару „Бошњаку“ као службеном у Босни и Херцеговини

има крупним црквеним словима означити: „Распјатије Христово“ те ће по том и полит. власти као и судови поступати и неће народ на расправе позивати нити га на амелу гонити да ради што у тај дан. Тако исто требало би да се и сви остали заповиједни празници наведени у окружници АЕ Митрополије означе у календару са црвеним крупним словима, јер се службеници нарочито придржавају оне звјездице у календару.

3. *Закључено је*, да се замоли митрополија да предложи вис. зем. влади, да би ова својим подчињеним судовима наредбу издала нека се ни у каквим парницама не примају за свједоке оне особе прав. вјере, које се више година неће да исповједају и причешћују код свога свештеника, јер ко не познаје и не уважава закон црквени тај ће се и криво заклетити особито јавни псовачи и хулитељи св. вјере.

4. *Да се преко дух. власти* код вис. зем. владе изрази, да у вријеме св. литургије у неђељне и празничне дане не смију бити отворени дућани (магазе) и механе.

5. *О. Димитрије Поповић* (Мартинковић) очитовао је да он није ни један пут у Чајничу позиван ради исповијести и причешћа коме болеснику од како је надзиратељ протопрезвитерата за пароха дошао нити му је познато, да је и једна особа прав. вјере за то вријеме умрла без тијех тајни.

6. *Опоменути су* и укорени тројица псовача и пијаница, који не долазе у цркву, а једна жена упућена је на измирење са својим мужем.

7. *Углављено је* да се Ш. редовна сједница држи код знамените и славне задужбине Херпега Стевана (у Горашкој околини.)

Чајниче, августа 1891.

П. Ј. К.

Рукоположени.

Сава Рађевић, родом из Бањалуке, свршени богословац срп. правосл. богословског завода у Рељеву, рукоположен је за ђакона 24. јуна 1891. а за свештеника 29. и м. и године у Сарајеву, и одређен је на парохију Романовачку у протопрезвитерату Бос. Градишком.

Никола Комадановић, јерођакон и богословац II. разреда богословског завода у Рељеву, рукоположен је за свештеника 15. августа 1891. у храму Успенија св. Богородице у Чајничу и одређен на упражњену парохију свога покојнога оца: Заборачко-милетковићку у протопрезвитерату Чајничком.

Ђорђе Стајић, родом из Високог, свршени богословац богословског завода у Рељеву, и учитељ српске школе у Високом, рукоположен је за ђакона 15. августа 1891. у Варешу, а за свештеника 25. и. м. и године у Сарајеву, и постављен је на парохију Сарајевску.

Симо С. Поповић, родом из Дугог Поља (протопрезвитерата дервентског), свршени богословац богословског завода у Рељеву и учитељ српске школе у Модричу, рукоположен је за ђакона 14. септембра 1891. а за свештеника 15. и. м. и године у Сарајеву, и постављен је на парохију у Бос. Броду.

Одликковани.

Ристо В. Кочовић (Павловић) надзиратељ фочанског протопрезвитерата и парох у Калиновику — Загорју, декретом Његовог високопресвештенства АЕ и Митрополита Херцеговачко-Захумског г. Серафима Перовића од 21./XII. 1890. г. број 934. одликован је црвеним појасом. Декрет

гласи: „Цијенећи ваше примјерно владање, вашу ревност према нашој св. православној вјери и матери цркви, као и ваше пожртвовање у вршењу ваших свештенопастирских дужности међу повјереном вам паством, нашли смо се побуђени одликовати вас „Црвеним појасом“ и дозволити

вам архијерејским благословом да га можете слободно носити. Препоручујући вас покрову свевишњег Бога, надамо се да ћете и у будуће вашим примјерним владањем, ревношћу и по-

слушношћу оправдати и сачувати благонаклоност и повјерење Наше у свима вашим свештенопастирским дужностима и тиме стећи и веће одликовање“.

Разно.

Српска добротворка у Чајничу. Дана 9. јуна ове године навршила се управо година, како немала смрт покоси живот наше суграђанке, честите Српкиње и дичне добротворке — Босиљке удове пок. Васиља Војновића. Покојна Босиљка живила је скромно; од свога је залогаја откидала и пошљедну пару штедила док је прилично имање стекла. Лани у 60 години живота свога, она је испустила своју племениту родољубиву душу. Али својим прилозима она нас је колико изненадила, толико и задужила. Пред смрт своју на неколико дана она је при чистој памети са Богомданим иметком као својом тековином распоредила овако:

400 фтор. поклонила је прав. цркв. општини за „фонд српске прав. осн. школе у Чајничу“; 100 фтор. сиротном дјечаку Боју Лукићу који је њу послуживао; по 50 фтор.: Задужбиви Херцега Стефана код Горажда, ман св. тројици код Пљеваља и ман. Острогу (у Црној Гори); затим 150 ф. за погреб свој и опијела која јој се имају учинити и 200 фтор. да се подмире њезини дугови и подијели сиротињи. А за све те жртве, које она драговољно на олтар просвјете српске и цркве наше принесе не тражи покојница ништа до то као што у тестаменту наводи: „да је браћа суграђани са свештенством по лијепом обреду прав. цркве до ладнога гроба испрате, и да јој се након њезине смрти међу српском браћом спомен вјечити чува!“ Ове ријечи најбоље карактеришу родољубље пок. Босиљке. Овакав се добротвор код нас још није појавио и Босиљка је прва у Чајничу, која се истакла толиким прилогом, па још највише за српску школу, тај свети аманет ђедова наших! Дај Боже, да се и друга браћа наша а особито богатија угледају на ову узорну Српкињу, којој ће Срби чајничани на вјечна времена дуговати благодарношћу са ускликом: „Слава јој и Бог да је прости!“ као што јој и ја ево сада велим: Вјечна ти памјат!

Слава имену и лијепому спомену твоме, кога си вјечити у роду оставила!

Чајнич, 1891. год.

П. Ј. К. свештеник.

Дар српско православној цркви у Чајничу. Побожна и угледна Српкиња. гђа Мара супруга Т. Врге котар. предстојника у Чајничу, а шћер пок. Јакова Х. Тривковића из Сарајева прије 4 године бијаше од умне болести тако ослабила, да јој сва нежна брига у наручју родитеља и пријатеља, ни толико заузимање љекара у Сарајеву као и онијех у загребачкој болници (лудници) не моглоше помоћи. Провиђењем Божијим њој би суђено да у највишој болести са матером својом дође у Чајнич, да се поклони оглашеној чудотворној икони св. Богоматере. Пошље петодневног бављења њеног овђе, гдје се и дневи и ноћу пред троном Богоматере молила, она се тврдом вјером и надом на милост Божију и чудесима св. Богоматере од дуге и несносне болести излјечи и здраво при чистој свијести у Сарајево поврати. Пошто се она затим настанила овдје, онда је из уердне побожности и благодарности према св. Богоматери, која је поред других и с' њоме право чудо показала, чешће новчане и друге прилоге чинила нашој цркви. А у овој години 1891. обдарила је нашу цркву са три красна скупочијена завјеса — један за трон Богородичин а 2 за иконостас сприједа, који цркви нашој служе, за урес а даровитељки на дику и похвалу! Нека јој преблаги Бог подари још много љета најблагодолучнијег живота! Осим тога:

Мића Зеу трговац у Чајничу даровао је марта 1890. г. срп. прав. цркви у Чајничу 42 ф. за спомен свога брата пок. Спаса.

Живко Вукковић из села Страна (невесињског котара) даровао је цркви у Чајничу фебруара 1891 г. 35 фтор. за спомен свој и своје жене.

Максим Цвијешкић из села Соколовића (рогачичког котара) даровао је 14. августа 1891. г. прав. цркви у Чајничу 41 ф. за спомен свој.

Ђорђе Ђурић из села Пали (сар. котара) 8/9 ове године даровао је цркви у Чајничу 42 ф. за спомен свога брата пок. Риста.

Анђа Симатовић из села Пали (сар. котара) даровала је 8/9 о. г. прав. цркви у Чајничу за спомен свога сина пок. Јова 38 ф. 50 нов. једну икону Св. Николе (вр. 4 ф.) и једно кандило од паквона (вр. 2 фор.)

Ђорђе А. Веселивић из Пријепоља даровао је 20. јула о. г. цркви у Чајничу 10 ф. за год. спомен своје матере пок. Ристе.

Ристо Ј. Сердаревић из Коњица даровао је 26/VIII. 1891. г. 5 фор. цркви а 5 фор. школ. сиротињској дјечи у Чајничу.

Алекса Чокорило прав. парох мостареки даровао је 18. јула 1891. год. 5 фор. цркви у Чајничу за спомен Светозара.

Шћепко Вуковић из Мостара даровао је 14. авг. 1891. г. 5 ф. цркви у Чајничу. Приложише о вел. Госпојини 1891. г. прав. цркви у Чајничу:

Гђа Савка удова Јефтановићева, племенита Српкиња а супруга првог и највећег добротвора чајничке цркве пок. блаженог спомена достојног Димитрија М. Јефтановића из Сарајева, једно красно и скупоцијено свештеничко одјејаније т. ј. фелон, надбедреник и наруквике) за спомен вјечити свога супруга!

Гђа Христина В. Краљевића из Сарајева један красни и богато урешени завјес пред чудотворну икону Богоматере.

Г. Мића Дестић трговац из Сарајева једну лијепо израђену икону Сретенија Господњег за спомен своје шћерке.

Гђа Сара Томића из Сарајева један велики дивно извезен скупоцијени завјес за главне двери.

Свима овим племенитим приложницима нека је најсрдачнија благодарност! Бог им принесене жртве стоструко наградио, па и у будуће потпомагали цркву и школу српеку — та два расадника добра и среће народне!

Чајнице, августа 1891.

П. Ј. Комадановић,
парох.

Православни војени капелан за Босну и Херцеговину. г. Гавро Змијановић јеромонах, постављен је за администратора манастира Крушедола у Фрушкој Гори, а саборски одбор у Срем. Карловцима изабрао га је једногласно

између пет компетената за надзорника народно-црквених добара.

Примљени питомци у српско-православни богословски завод у Рељеву у 1891./92. школској години.

За редовне питомце примљени су из *Дабробосанске епархије*:

1. Симо Берић, 2. Петар Шипка, 3. Коста Вуковић, 4. Тодор Марјановић, 5. Ђубомир Николић, 6. Лука Хаџић, 7. Зарија Поповић 8. Јово Мостић, 9. Алекса Поповић, 10. Павле Убовић, 11. Коста Драмушић, 12. Петар Ђорђевић, 13. Душан Кеџмановић, 14. Ристо Вуковић, а 15. Симо Бањац и 16. Јово Лазичић само на храну и стан у заводу.

Из Херцеговачко-заслушке епархије:

1. Милан Кукавичић, 2. Лазар Поповић, 3. Ристо Кнежевић и 4. Јово Муцовић.

Из Зворничко-шумланске епархије:

1. Михајило Стојчевић, 2. Алекса Григоровић и 3. Јово Јовановић.

Дар цркви. *Боја* родом *Ђукић* а удата *Свјетлановић* из Бастаха парохције Живанице даровала је један „Полијелеј“ — многосвјећњак у цркву Враћен Брду у вриједности 27 фор. 50 новч.; а *Миле Поповић* тежак из села Живаница, даровао је 1 крет у цркву Враћен Брду у вриједности 9 фор. Осим ових добрих и побожни дароватеља, даровала је врла Хришћанка гђа *Јованка Шарац* из Сарајева српско-православној цркви у Чађавици: 2 чирака од мједи, 1 кандило, 1 икону и три дарка, које су ствари преко конзисторије на српско-црквену општину у Бос. Новом послате да се уруче одбору црквеном у Чађавици.

Митрополит Серафим Перовић у Чајничу и Рудом. Његово Високопреосвештенство наш господин Архиепископ и Митрополит Серафим Перовић са својим ђаконом тајником и осталом пратњом дошао је дне 28. Јулија 1891. као обично каноничном визитацијом у Чајниче, гдје је провео неколико дана, и том приликом развидио је и расчистио све оне притужбе које су преко листа „Напретка“ у неколико бројева на јавност изашле против српско-православне црквено-школске општине и личности г. оца Патрикија Комадановића као пароха у Чајничу:

Пошто је Његово В. Преосвештенство раздало позивнице из протопрезвитерског уреда дотичним особама т. ј. грађанима и сељанима, одпочео је испитивати једног по једног и протокално саслушавати, и то у присутности госп. предстојника котарске области, свештенства и опћинара црквених. Прво су прегледани сви дневници прихода и расхода како црквених тако и школских, и нађено је све у потпуном реду чисто и незамршено тако да поменута општина чајничка заслужује сваку похвалу у своме подuzeћу, јер се на свако питање скромно одазвала, и нашло се, да је доста неосигураног новца у сигурно стање поставила, као што је прошле године то и наредило Његово В. Преосвештенство. А тужитељи што их је лист „Напредак“ до 37 подписа изнио, (од којих је било из једне куће по три особе), обореше сву кривицу на три-четири човјека у граду, говорећи да су наговорени од њих да се подпишу на промјену општине, јер да ова криво ради, — а неказујући им никаквих темељних разлога, — шта више незнајући да ће се таково што јавности преко новина издати. — Сељаци особито се кају што су на то били пристали за промјену општине, држећи да се то неће ни испитивати, већ да ће духовна власт чим види многе подписе одма повјеровати и њихову жељу испунити, — зарекоше се у будуће, да се неће дати више обманути, док им ствар неби била чисто и бистро позната. И пошто сви изјавише да немају ништа против општине и свештенства, то је иста и на даље остала до Маја мјесеца идуће године, којој ће рок трогодишњи изаћи, и тада ће нови избори сљедовати.

По Преображењу у суботу на 10 Августа кренуло је Његово Високопреосвештенско госп. Митрополит преко Заборка за у Рудо. У Заборку је освештано тада мјесто за капелу да се подигне близу гробља, гди ће се обреди парохизални моћи свршавати због даљине мјеста чајничке цркве. У Рудо такођер стигло је Његово В. Преосвештенство у вечер, посјетивши храм св. пророка Илије, гди га је свечано предусрео на вратима цркве дотични парох поздравивши сходним рјечима са добродошлицом. Ушавши унутра и разгледавши све по обичају своме, као први пут у овдашње мјесто, благосиљајући народ који га је жељно и радо дочекао као свога Архипастира, нашав у подпуном

реду, и дивећи се лјепом положају овог светог храма покрај ријеке Лима, уједно је био изненађен посјетом двоце свештеника из сарајевске Епархије, а то: господина Проте Јефтимија Ђуровића и г. попа Николе пароха вишеградског, који су са синовном услужношћу и љубавно предусерели и дочекали нашег дичног и обљубљеног епископског Архипастира. Сутра дан у неђељу на 11. Авг. Његово В. Преосвештенство са г. протом Јефтимијем, парохом Михајилом Ранковићем и својим ђаконом одслужило је св. литургију у овом св. храму, при којој је изговорило и сходно поучну бесједу присутном народу. По свршетку службе Божије у стану парохизалном код цркве, примило је посјету Његово В. Преосвештенство овдашег г. управитеља испоставе еф. Бакарвића, коју је такођер са присутним свештенством њему посјету одвратило, захваливши му уједно на његовом труду око унепређења овог мјеста нарочито око ограђивања овдашње цркве.

Сутра дан на 12. Августа уз пратњу народа кренуло је Његово В. Преосвештенство г. Митрополит натраг у Чајниче због наступајућег празника вел. Госпојине, гди се обично скупља многи народ сваке године. Овде је са вишим бројем свештенства из разних крајева Босне и Херцеговине св. службу Божију обавило Његово В. Преосвештенство, гди је последије службе уз велико задовољство народа и литија око цркве свечано учињена. У вечер пак опћина црквено-школска приредила је вечеру за велики број особа као почаст за славу храма св. Богоматере, на којој су учествовала одлична лица из разних мјеста ових покрајина, и том приликом била је врло лијепа забава са здравицама и духовним пјесмама.

Рудо 1. Септем. 1891.

Михаило Ранковић.

парох

Дао ставку. Досадашњи наредбом и наставник епископско-православног богословског завода у Рељеву, г. Владимир Ђорђевић дао је оставку и отпутовао је 9 октом. о. г. у краљевину Србију, гдје је постављен за стручног економа при министарству наредне привреде а да врши дужност наставника ратарске школе у краљеву (Карановцу).

Ми жалимо што наш завод богословски губи изврвену снагу и истручњака у пољопривреди,

а уједно желимо да мјеродавни то мјесто упражњено у заводу попуне стручњаком у оној мјери као што је и г. Ђорђевић био.

Освећење парохијалног дома у Трнову.

Допис. *Калиновик* на Загорју 14.9.1891. Нијесам вјешт дописе састављати, но ја ћу онолико колико будем знао, молећи вас да овај опис мога путовања на освећење српско-православног „парохијалног дома“ у Трнову увретите у наш драги „Источник.“

Још покојни Симо Соколовић док је био парох у Трнову покренуо је ту мисао да се у тој парохији сагради „дом“, ће би могао парох становати, но то му се није дало остварити, јер га нађе смрт! Пошље је дошао на ту парохију садањи честити парох Н. Николајевић, који у споразуму са Вис. преч. Конзисторијом, народом и управитељем испоставе госп. Јанковићем поради да се је речени дом већ довршио. Грађа је одпочета овог љета, материјал као и новце разрезат је по народу а и висока земаљска влада издала је за исту кућу 300 фор. као припомоћ, осим тога јанију. Хвала јој! Градњу је надгледао управитељ госп. Јанковић, који је доста труда положио око ове куће.

Овог љета пропутовао сам по парохији са љубезним у Христу братом Николајевићем, те ми је исти обећао да ће ме позвати кад буде осветљање куће, казавши ми да ће му доћи неколико свештеника из Сарајева, што сам му ја и обећао. Дана 31/8 дође ми брзојав од Николајевића, те ме је исти нашао у селу Шиваљима. Сутра дан у 4 сата по подне пошао сам из Калиновика у Трново те тамо дођем у 8 сати у вече. У дому мога у Христу брата Николајевића, који ме срдачно прими, нађох ову пречас. г. г. конзисторијалне чланове: Стевана Давидовића проту и Ђорђа Петровића свештеника, уредника „Источника“ и Ђорђа Бјелановића ђакона, који сјеђаху са управитељем и учитељем. Ту се братеки изљубисмо и за јуначко упитасмо здравље, и за тим се мало одморисмо. Пошље кратког разговора повика домаћин да се вечера. А пошље вечере провело се је у разговору и отпјевали смо онако весело црквених и српски пјесана, а од 10 сати одемо спавати. Сутра дан освану света неђеља, дан лијеп и красан; црквено звоно зазвони те ми сви онако заједнички у свету цркву.

Јутрењу у свету летурђију одслужили су прото Давидовић, Ђорђо Петровић свештеник и

Ђакон Бјелановић. Ми смо за пјевницом пјевали. Пошље св. летурђије служеће свештенство онако обучено, са литијом и народом кога се бијаше прилично сабрало пођемо до нове куће, која лежи одма преко тесете до цркве на врло лијепом положењу.

Дом бијаше окићен царским и српским заставама. Водоосвећење као и освећење „Новага дома“ извршили су служећи свештеници. Присутни целиваху часни крст и са тим би свршено освећење.

Овде ми је примјетити то, да у цркви Трновској влада врло лијеп ред, што се може приписати труду Николајевића пароха, на чем му је лијепо захвалио прото Давидовић. Пошто се одморисмо и пописмо кафу би готов и ручак. Ручало се је у новој кући и тако баш да се домаћин неби застидио да смо били и у Сарајеву. При ручку наздрављено је неколико здравица, све лијепе. На ручак бијаше брат домаћин позвао неколико сељака и чланове црквене општине. Пошље ручка хтједосмо да пођемо дома а домаћин неда ни да се о томе говори него нас остави да још ту ноћ преноћимо, те смо ту провели у особитом весељу и српском разговору. Сутра дан рано кренемо се сваки своме дому, госп. конзисторијаша кренуше шехер Сарајеву а ја моме брдовитоме Загорју. Опростивши се један са другим и желећи један другоме срећан пут. Домаћин остаде невесео а због тога што му нијесмо још и овај дан преданили. Хвала му на овоме срдачномоче дочеку!

Као што су ова браћа Срби подигли овакви красан „Парохијални дом“ који ће им уза св. цркву служити на дику и понос њима и њиховоме подмладку — дао Господ те се и у другоме парохијама оваки домови подизали, који ће нашему српском православноме народу бити у једно српска школа ће ове нема.

Прими брате уредниче српски поздрав.

Калиновик на Загорју 14.9.1891.

Риста В. Кочовића (Павловића).

Дар школи. Његово високопреосвештенство АЕ. и митрополит добро-босански г. Ђорђе Николајевић, својим писмом од 26. септембра о. г. број 1864 благоизвољео је даровати 250 фор. управи манастира Моптанице у име оправке школске зграде, која постоји код манастира још од двије године али непокривена и не довршена.

Иста зграда састоји се од четири собе од којих је једна за српску школу намјењена, у којој би се могло учити до 60 Српчића, јер је пространа и свима педагошким захтјевима одговора.

Нек је вјечита благодарност нашем старцу архијереју и добротвору свога народа и српске школе, који сваком приликом, гдје је потребно чини добротворства ради очувања наших стѣтина и аманета.

Младом јерононаху и настојатељу манастира Моштанице оцу Герману (Ђорђу Јовановићу) честитамо, с тврдом надом: да ће својим разборитим економисањем и радом унаприједити ову српску задужбину на корист православља, и да ће поред ње у кратком времену прикупити новину дјечицу да се уче вјери и српској књижи.

Митрополит Серафим у Рељеву. Као прве двије тако и ово године његово високопреосвештенство господин Митрополит Серафим Перовић посјетио је канонички у своје вријеме неке крајеве богохрамиме епархије своје у горњој Херцеговини. А при повратку у своју резиденцију благоизволио је по жељи посјетити и овај наш српско-православ. завод, овај једини расадник у поносној Босни и крсној Херцеговини богословске науке, којом се младићи Срби и синови ових покрајина оспособљавају за будуће свештенике и вјероучитеље у духу православља; да посјети господу наставнике, ђаке — своју духовну ћезу, и у опште мјесто ово, као што је то његово високопреосвеш. жељело одавна.

У суботу 7. о. м. етиже Њег. високопр. са жељезнице уз пратњу свога тајника ђакона г. Правице баш у вријеме вечерње службе у црквицу, гдје се г. г. наставници с' ђацима сабрали бијаху на молитву по обичају. По том је дакле Н. В. дошавши као што рекох, присуствовало вечерњој служби.

По свршетку вечерње госп. митрополит благословио је у цркви присутне, а ђаци су отпјевали: „Тон деспотин“. По изласку из цркве поздравно се — најприје са г. г. наставницима, па онда са ђацима; затим је пошао у собу да се одмори.

Пошље краткога одмора прегледао је г. митрополит завод и мјесто; о заводу се повољно изразио, а и о мјесту као доста романтичну по положају и изгледу.

Сјутра-дан, т. ј. на малу Госпојину (Рождество Богородици) одслужила се у заводној

црквици по уставу јутрења и литурђија у своје вријеме, на којој је присуствовало Н. В., г. г. наставница, ђаци и лијеп број срп. прав. народа из оближњих села, који се по обичају сабрао бијаше ради молитве. По свршетку литурђије и по изласку из цркве пошао је г. митроп. у завод уз пратњу наставника и ђака, а народ, изишавши из цркве одушевљен молитвом започе покрај Босне пјевати и играти под ону босанску! — Народ је играо и пјевао до 2 сата пошле подне, а затим се разиђе својим кућама.

У 2¹/₂ сата по подне наш добри и врли архипастир призвао је к' себи у салу све нас херцеговачке питомце, те нас очински поучио отприлике овом бесједом:

„Љубазна моја дјецо!“

„Премилостиви цар и краљ наш Франц-Јосиф I. старајући се о ерећи и благостању свог милог народа босанско-херцеговачког у опште постарао се, те је дао подигнути овај, овако лијепо украшени дом за српско-православно богословско-учитељско сјемениште у Босни и Херцеговини, у ком се ви, драга дјецо моја, васпитавате и учите, у првоме реду за вашу сопствену будућу срећу и опетанак, пак за ерећу и корист свог народа, отачаства и државе. Па помислите само, коликом сте благодарношћу задужени и коликом љубављу везани ушљед тога према Његовом Величанству и према издашној нашој високој земаљ. влади, која вам све што треба у ту цијељ издаје, и непосредно стара се о вама у тој нади, да ћете сваки, наравно овђе велим и за остале, — бар обзиром на своју шљедоватељну срећу — удостојити се толиког добротворства у свакоме погледу као прави богослови! А и ја сам вас с' том истом надом као надлежни архијереј ваш овамо послао и препоручио.

Ја се много радујем што вас видим све тако здраве и чиле, захваљујући Творцу и молећи му се, да вас и убудуће подржи у најбољем здрављу; да вас укрјепи и умудри; али се уједно радујем и задовољавам и тијем, што сам о примјерном владању као и о добром успјеху вашем са стране ваших г. г. наставника, односно од пречасног господина ректора извијештен на пуно моје задовољство. За то вам препоручујем и очински налажем, да се и убудуће примјерно владате и да вам то свагда најпрва дужност буде, те да владајући се тако не жалите улагати труда за науку,

а уједно треба да и здравље своје колико је могуће чувате и негујете, како би били способнији за рад свој.

Будете ли овај мој савјет к' срцу примили и тако моје повјерење оправдали, по себи се разумије, да сте достојни сваке даљне моје очинске благонаклоности, коју ћу вам, вјерујте, у свакој прилици у своје вријеме по могућности указивати, и као ваш архипастир задовољити вас — ако Бог да — у јавном животу вашем! — За то ће и имати првенство између вас онај, који ми се томе потпуно одазове.

Напротив онај, који се мога савјета у томе правцу не буде држао, он ће, не само лишен бити моје наклоности за вријеме његова школовања, него шта више, изгубити код мене право на захтевање сваке боље службе, била та свештеничка или учитељска, кад одавде као свршени богослов изађе.

У надању да сам вам тијем доста казао као науку за правилно кретање ваше у овдашњем ђачком животу вашем, те да ће сваки мој савјет усвојити, пригрлити и испунити, препоручујем вас милости и заступању премилостивог Бога, који нека свију вас благослови и дарује вам доброг здравља, како би својој цијели под својеким руководством дотичних наставника сигурније доспјели у своје вријеме, на задовољство своје и својих, а на корист и срећу домовине, народа и св. наше православне вјере и матере цркве!“

Савјетом тијем архипастира и старатеља нашег добоко смо ганути и одушевљени, те се за то лако могао с' првога погледа примјетити на нама, да је сваки готов рећи:

„Твој ће савјет наћи мјеста

У средини срца мога

Док се једном не заблеста

Плод обилат сјета твога:

Цијељ жељна: „срећа стална,

Непорочан живот мирни,

Тврда вјера православна,

Даног стада пастир вјерни!“ —

За то т' хвала од свег срца!

Хвала! Хвала наша дико! —

Жив нам био много љета

Омиљени наш владико!“

Након те очинске поуке његове сви смо му цијеливали св. десницу и захвалили на њој с' обећањем, да ћемо је вјерно испунити; а он нас

поред тога још и новчано лијепо даровао! Хвала му уредна!

Тај исти дан у 3 сата и 15 минута кренуло је Њег. В. П. у Сарајево уз пратњу госп.оде наставника, који га испратише до на жељезничку станицу, а пречасни госп. ректор пратио га је до Сарајева.

На обали Босне, куда ће се Њ. В. П. с господом превести на лађи, стајали су у два реда сви ђаци да поздраве при поласку високог госта.

Кад је високопреосвештени госп. митрополит ступио међу ђаке, онда изађе на средину вриједни младић Алекса Јокановић, питомцац III. године, те га у име своје братије херцеговаца поздрави са неколико лијепих ријечи, нашто се Њ. В. П. срдечно захвали, захваливши уједно и г.г. наставницима на искреном дочеку, а онда сви ђаци у три пута у глас узвикнуше: „Живио!“

Затим се поздрави с ђацима на уљезе у лађу с' пошљедном: „Збогом ђецо!“

Испративши високог госта остасмо задовољни Његовом високом посјетом и одушевљени и охрабрани савјетом, да радосније, својскије и савјесније вршимо наш цијењени — а до душе и тешки — рад у овдашњем ђачком животу!

У Релеву, на дан св. Јоакима и Ане 1891.

В. П. н,
богослов.

Дар цркви. Висока земаљска влада преко котарског уреда у Котор-Варошу, даровала је српско-православној цркви „Врањен Брда“ код Скендер Вакуфа своту од 100 фор. а. вр. дана 17. јуна о. г. да се с тијем новцем оправи опала црква, што је већ и учињено.

Вјечно признање и захвалност. *Господин Владимиру Карловићу, Саблеру, управитељу св. Синодске канцеларије у Петрограду; господину Ивану Савићу, Палмову, професору Петроградске Духовне Академије и Његовом високопреподобљу, господину Архимандриту Антонију, Ректору Московске Духовне Академије (бив. ректору петроградске Семинарије.)*

Изјављујем данас из дна срца и душе своје најтоплије и најискреније признање: на срдачном, љубазном и ријетком патриотском заузимању око мога пријема у VI. класу петроградске Семинарије.

У исто вријеме, нека им је вјечна благодарност на срдачној пажњи, непрекидном родитељском старању и помоћи — како у моралном тако

WWW.UNILIB.RS

и у материјалном, новчаном погледу, — за све вријеме, док бијох у VI. к. Семинарије.

Хвала им дакле; јер, кад год куцах отворише ми, и кад год сам пра тражпо, нашао сам!

Нека би им Свемогући даровао дуг жљвот и постојано здравље!

Нека би се хиљадило такових, међу браћом Русима.

У Петрограду, 1. јуна, 1891. год.

Њима вјечно благодаран и захвалан:

Милош С. Анђелковић,

васпитаник VI кл. петроградске семинарије.

Главни одбор за подизање споменика

Сими Милутиновићу Сарајлији у Сарајеву.

Издао је од 9. септембра 1891. год. број 246

овај позив: „Срби браћо! Петог октобра ово го-

дине навршује се сто година од дана рођења

дичног српског пјесника и борца *Симе Милути-*

новића, Сарајлије. — Тога дана — мислио је

овај одбор — да ће се слећи српство из свију

крајева и најсвећаније прославити стогодишњицу

Симову; но пошто је саразмјерно тако мало скуп-

љено добровољних прилога, да се од тога не

може подићи, никакав, достојан споменик — то

је овај одбор ријешио: да се главна свечаност, у

славу Симову, одложи све дешле, до год се не са-

бере толико новаца да одбор може ријешити, ка-

кав ће бити споменик. Но ипак дужност нам

српска налаже, да и дан саме стогодишњице све-

чано прослаavimo — макар свако у својој средини;

— е тога је овај главни одбор закључно у својој сједници од 2. септембра о. г. да се сав српски народ позове — ако је могуће — да стогодишњицу Симову прослави овако: 5. октобра у јуриру нека се свудје одржи свечана служба божја а послије службе парастос (опијело) у спомен Сими. — Послије подне или у вече, ако је икако могуће, нека поједини пододбори или друштва, одрже народну свечаност или бесједу у славу Симову.

Уздајући се у родољубље одбора у Биограду, на Цетињу, Новоме Саду и појединих пододбора у овим крајевима и васцијелом Српству, увјерени смо, да ће тај дан свечано бити прослављен.

Овом приликом молимо све одборе, пододборе, сваког брата Србина и Словена и све искрене пријатеље Српства: да нам сви пошаљу прилоге — или само нека нам доставе суму од скупљеног новца — најдаље до конца марта 1892. године, како би се према суми могли равнати за сами споменик.

Срби браћо, немојмо наш немар показивати код овога народног подузећа, него сложено на посао, како би се на скоро Србадија из свију крајева српских могла искупити у Сарајеву при главној свечаности, па сви заједнички, најсвећаније, прославити ту народну, велику, свечаност¹⁾.

¹⁾ О свечаности стогодишнице на дан 5. октобра о. г. која је извршина у Сарајеву донијећемо у идућем броју овог листа.

Број 2012.

Препорука

Свему српско-православном свештенству Дабро-босанске Епархије.

Недавно изашла је из штампе књига под насловом: „Учење васељенске православне цркве, пропраћено с разликама, које се налазе у другим хришћанским црквама, од Владимира Гете-а, свештеника и д-ра богословије православне цркве“. Превео с францускога другог издања **Н. Дучић, архимандрит.** У Биограду, у државној штампарији краљевине Србије 1891. Цијена је књизи у меком повезу 1 ф. а. вр. — 8-на стр. 257.

Ова књига написана је лаким српским стилем, чистим и лијепим српским језиком по јужном правопису и дијалекту. Поред богослова и одобрења од дотичног митрополита, ово је дијело препоручено и награђено архијерејским сабором с 1000 динара из књижевног фонда владике Јанићије.

По својој богатој садржини ова је књига важна за нашу српску црквену књижевност, а још више важнија је и потребнија нашем свештенству, ради усавршавања његовог у богословским наукама и црквеном у опће знању. И за то ова духовна власт ово знаменито дијело Гетејево, које има трајну, научну и црквену вриједност, препоручује свештенству да га набави.

У Сарајеву 17. октобра 1891.

Из конзисторијалне сједнице,